

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ : ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ

ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ & ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ



ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΑΓΟΡΙΤΣΑΣ ΜΠΑΝΤΑΒΑΝΗ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΖΙΩΓΑΝΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2010

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία γίνεται μια προσπάθεια να αναλυθεί και να παρουσιαστεί όσο το δυνατόν πληρέστερα το θέμα «ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ»

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν προέρχονται κατά κύριο λόγο από βιβλία που υπάρχουν στην Βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης , του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης . Χρησιμοποιήθηκαν επίσης και πληροφορίες που προέρχονται μετά από αναζήτηση στο διαδίκτυο με λέξεις-κλειδί : τουρισμός, εναλλακτικός τουρισμός , οικότουρισμός , αγροτουρισμός .

Στην όλη αυτή τη συγγραφική προσπάθεια καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε ο εισηγητής και επιβλέπων καθηγητής του ΤΕΙ Θεσσαλονίκης Μενέλαος Ζιωγάνας, χωρίς του οποίου τις πολύτιμες συμβουλές και πληροφορίες δεν θα μπορούσαν να συνταχθούν και να παρουσιασθούν οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν .

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	8
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	8
1.2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	9
1.3. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ)	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	15
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
2.2 ΟΡΙΣΜΟΣ	16
2.3 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	19
2.4 ΠΡΟΦΙΛ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΑ	20
2.5 ΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	21
2.5.1 Οι επιχειρηματίες του τουρισμού (ταξιδιωτικά γραφεία, ιδιοκτήτες ξενοδοχείων και καταλυμάτων κ.λ.π.)	21
2.5.2 Οι τουρίστες	23
2.5.3 Οι ανεξάρτητοι φορείς που ασχολούνται με τη διαχείριση του περιβάλλοντος(κέντρα πληροφόρησης, ΜΚΟ κ.λ.π.)	24

2.5.4 Το κράτος και διακρατικοί φορείς, όπως η Ε.Ε.	24
2.5.5 Η τοπική κοινωνία (τοπικές αρχές, εθελοντικές οργανώσεις, όλοι όσοι έχουν εισόδημα από τον τουρισμό, το σύνολο των κατοίκων της περιοχής).	25
2.6 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	26
2.7 ΟΦΕΛΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	27
2.8 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	29
2.9 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	30
2.10 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	31
2.11 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ	34
2.11.1. Οικονομική ενδυνάμωση.	36
2.11.2 Ψυχολογική ενδυνάμωση	37
2.11.3. Κοινωνική ενδυνάμωση	37
2.11.4 Πολιτική ενδυνάμωση	38
2. 12 Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	42
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	42
3.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	43
3.3 ΟΙ ΔΥΟ ΟΠΤΙΚΕΣ ΓΩΝΙΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	46
3.4 ΤΟ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ	48
3.4.1. Η φύση του αγροτουριστικού προϊόντος.	48
3.4.2. Η πρόσφορα και η ζήτηση.	50

3.4.3 Η τιμή του αγροτουριστικού προϊόντος.	51
3.4.4 Είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων	51
3.5 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	52
3.5.1. Για την ύπαιθρο	52
3.5.2 . Για την αγροτική οικογένεια	52
3.5.3. Για τον ταξιδιώτη	53
3.6 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΑ	54
3.7 ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ	55
3.8 Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	57
3.9 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	59
3.10 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	60
3.10.1 . Η σύνδεση του τουρισμού με τη αγροτική ανάπτυξη	60
3.10.2. Η σχέση του αγροτουρισμού με τη Βιολογική Γεωργία	62
3.10.3. Η σύνδεση του αγροτουρισμού με την αγροτοβιοτεχνία	63
3.11 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	64
3.12 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	66
3.12.1 Η Συμπληρωματικότητα της απασχόλησης	66
3.12. 2 Η Συμπληρωματικότητα του εισοδήματος	68
3.13 ΓΕΝΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	69

3.14 ΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.	70
3.14.1 Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί	72
3.15 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΜΙΚΡΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΙΤΕ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΜΟΡΦΗΣ	72
3.16 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	73
3.17 ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	75
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	79
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	83

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ως μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες του κόσμου, ο τουρισμός σχετίζεται με πολλούς από τους κύριους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας. Είναι δύσκολο να δώσουμε έναν απλό ορισμό για ένα φαινόμενο, που είναι τόσο στενά συνυφασμένο με τη ζωή, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά και το οποίο στηρίζεται σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή στοιχεία της παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών. Δεν υπάρχει κανένας αποδεκτός ορισμός που να προσδιορίζει για το ποια στοιχεία συνθέτουν την τουριστική βιομηχανία. Ο οποιοσδήποτε ορισμός ρισκάρει είτε να υπερτιμήσει είτε να υποτιμήσει την οικονομική του δραστηριότητα. Στην απλούστερη της μορφή, η βιομηχανία αυτή μεταφέρει τους ανθρώπους από το σπίτι τους κάπου αλλού, και τους προσφέρει κατάλυμα και φαγητό κατά τη διάρκεια της απουσίας τους. Αυτό όμως αποτελεί υπεραπλούστευση του όρου. Για παράδειγμα, αν θεωρήσουμε όλες τις πωλήσεις ενός εστιατόριου ως τουριστικές, τότε το μέγεθος αυτό θα διογκώνεται με τις πωλήσεις υπέρ των ντόπιων κατοίκων. Από την άλλη πλευρά όμως, το να αποκλείσουμε όλες τις πωλήσεις εστιατόριων από τα τουριστικά έσοδα θα ήταν εξίσου παραπλανητικό.

Σύμφωνα με τους Clawson και Knetsch (1966) και τον Mitchel (1984), είναι αυτό ακριβώς το πολυσύνθετο μείγμα του τουρισμού που είναι εντεταγμένο στο κοινωνικό - οικονομικό σύστημα, που δυσχεραίνει τις προσπάθειες προσδιορισμού του όρου. Υπάρχει μια πληθώρα ορισμών του τουρισμού, που ο καθένας διαθέτει θεωρητικά χαρακτηριστικά, και αντανakλούν ερευνητικές πρωτοβουλίες διαφορετικών ερευνητικών τομέων. Για παράδειγμα, ο τουρισμός έχει πολλά κοινά θεωρητικά χαρακτηριστικά και αρχές με τον τομέα της αναψυχής και ελεύθερου χρόνου. Σύμφωνα με τους Jansen – Verbeke και Dietvorst (1987), οι όροι: αναψυχή, ελεύθερος χρόνος και τουρισμός αντιπροσωπεύουν τον τύπο μιας χαλαρής και αρμονικής ομάδας, που εστιάζεται στα εμπειρικά και ενεργητικά χαρακτηριστικά και που τυποποιούν αυτούς τους όρους. Από την άλλη πλευρά, οι οικονομικοί και τεχνικοί - στατιστικοί όροι παραγκωνίζουν το στοιχείο της ανθρώπινης εμπειρίας, που συνυπάρχει στην τουριστική δραστηριότητα, δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στη

μετακίνηση των ανθρώπων πάνω από σύνορα κρατών και στα ποσά που καταβάλλονται κατά τη μετακίνηση αυτή.

Έτσι ο τουρισμός αποτελεί πλέον έναν από τους κυριότερους μοχλούς ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας. Οι εντυπωσιακοί ρυθμοί αύξησης των εσόδων του και του αριθμού των ταξιδιών διεθνούς και ημεδαπού τουρισμού φαίνεται ότι θα συνεχιστούν και στις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα.

Επιπλέον η χωρική και γεωγραφική επέκταση του τουρισμού, λόγω και των συνεχών τεχνολογικών εξελίξεων στα μέσα μεταφοράς, φτάνει και στις πλέον απομακρυσμένες περιοχές του πλανήτη. Παράλληλα, περιοχές οι οποίες δεν θεωρείτο ότι διαθέτουν ικανοποιητικούς τουριστικούς πόρους εμπλέκονται πλέον στις διαδικασίες της τουριστικής ανάπτυξης διότι μπορούν να κατασκευάσουν πλέον τέτοιους πόρους τεχνητά. Η συνεχής εξειδίκευση δε της ζήτησης, εντάσσει στον ήδη τεράστιο αριθμό των τουριστικών προορισμών όλο και περισσότερες γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές με μικρής κλίμακας αλλά πλούσιους περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς πόρους, οι οποίοι μπορούν να προσελκύσουν τουρίστες διάφορων κατηγοριών.

Με τις εξελίξεις αυτές βέβαια, δεν σημαίνει ότι επιτεύχθηκε ένας βασικός στόχος που είχε τεθεί στη δεκαετία του 70' « ο τουρισμός δικαίωμα για όλους ». Αντίθετα παρά τις κάποιες βελτιώσεις στα μεγέθη, ο τουρισμός παραμένει πρώτιστα μια δυνατότητα που αφορά τη διευρυμένη μεσαία τάξη των αναπτυγμένων χωρών. Είναι χαρακτηριστικό ότι σ' αυτές τις χώρες συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο ποσοστό (80% - 90% στη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου) της τουριστικής δαπάνης, είτε υπό τη μορφή τουριστικής είσπραξης, είτε υπό τη μορφή τουριστικής κατανάλωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Με την έννοια Εναλλακτικές μορφές εννοούμε ακριβώς τις μορφές εκείνες που πρέπει και επιβάλλεται να λαμβάνει υπόψη η τουριστική δραστηριότητα, οι οποίες, πρώτα από όλα θα σέβονται, θα διατηρούν, θα προστατεύουν και θα αναδεικνύουν το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον κάθε περιοχής. Η ποσοτική προσέγγιση του τουρισμού αποτελεί οπωσδήποτε μια αναγκαία φάση για την κατανόηση της συνολικής φυσιογνωμίας του και των επιπτώσεων του και είναι γεγονός πως αποτελεί παράγοντα αναδιανομής πόρων σε εθνική και διεθνή κλίμακα. Εννοιολογικά οι εναλλακτικές μορφές θεωρούνται τμήμα ή μέρος μιας ευρύτερης ομάδας τύπων τουρισμού, που ονομάζονται ειδικές ή νέες μορφές τουρισμού και αναπτύχθηκαν οι περισσότερες τα τελευταία 20 χρόνια, ενώ πολλές από αυτές προϋπήρχαν ιστορικά και του μαζικού οργανωμένου τουρισμού, αλλά η ζήτηση τους έχει μεγαλώσει ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια ακριβώς γιατί εκφράζουν νέο τρόπο να κάνει κάποιος διακοπές.

Στα πλαίσια μιας οικολογικής κοινωνίας όμως, που πιστεύουμε πως αναπόφευκτα αποτελεί τη μοναδική διέξοδο της τωρινής περιβαλλοντικής, πολιτιστικής, κοινωνικής κρίσης, απαραίτητη προϋπόθεση και βάση είναι, όχι μόνο η απόρριψη του κυρίαρχου αναπτυξιακού μοντέλου αλλά και ο επαναπροσδιορισμός της ανάπτυξης. Θεμελιακά στοιχεία ενός νέου ορισμού, που πρέπει να βιωθεί σαν κοινωνική-οικολογική συνείδηση, είναι η έμφαση στην ποιότητα αντί για την ποσότητα. Όμως στον όρο ποιότητα δεν δίνουμε αναγκαστικά τη διάσταση του καλύτερου, του εκσυγχρονισμένου, του μεταμοντέρνου και τόσων άλλων εννοιών και όρων που έχουν πολύ συζητηθεί και παρερμηνευθεί σε διάφορες επιστημονικές αναζητήσεις. Με τον όρο 'ποιότητα' εννοούμε τις πολιτιστικές δραστηριότητες, την πολιτισμική φυσιογνωμία, τον οικείο τρόπο ζωής κάθε κοινωνικής ομάδας. Ο όρος 'ποιότητα ζωής' δεν μπορεί να προσδιοριστεί ποσοτικά, δηλαδή δεν μπορεί να μετρηθεί. Η ευημερία απαιτεί αναμφισβήτητα ένα βαθμό οικονομικής ασφάλειας και επίσης ένα βαθμό ανάπτυξης.

Όμως τι είδους ανάπτυξη και γιατί. Η ευημερία στηρίζεται πολύ περισσότερο σε μια αίσθηση κοινωνικό- πολιτιστικής ασφάλειας που εγγυάται την καταγωγή την ταυτότητα και τη συνεχεία των μελών κάθε κοινωνικής ομάδας. Η συνοχή της κοινωνικής ομάδας εξασφαλίζεται μόνο με την απαραίτητη και βασική προϋπόθεση της συμμετοχής των ατόμων-μελών της. Πρωταρχική γνώμη, στα πλαίσια των εναλλακτικών μορφών τουριστικής ανάπτυξης, για την ανάπτυξη κάθε περιοχής πρέπει να έχουν οι κάτοικοι της περιοχής αυτής. Και πέρα από την πρωταρχική γνώμη πρέπει να έχουν και την τελική απόφαση καθώς και τη διαχείριση της τουριστικής δραστηριότητας.

1.2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού δεν είναι απλή επινόηση κάποιων συγγραφέων ούτε απλή προσπάθεια για τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος. Κυρίως και προπάντων αποτελούν απάντηση στην κρίση του υπαρκτού τουρισμού.

Το θέμα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού συνδέεται άμεσα με το ζήτημα των επιπτώσεων (κοινωνικών, πολιτιστικών, οικονομικών, περιβαλλοντικών) της τουριστικής ανάπτυξης στις χώρες υποδοχής, επιπτώσεων που θεωρήθηκαν αρνητικές τόσο για τους ντόπιους, όσο και για τους τουρίστες που συνδέθηκαν με τη καθιέρωση στη μεταπολεμική περίοδο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού διακοπών, σαν κυρίαρχο τύπο και πρότυπο τουρισμού, ουσιαστικά, η έννοια « εναλλακτικός » εξέφρασε μια αντίθεση σ' αυτόν ακριβώς τον τουρισμό και στα χαρακτηριστικά του.

Τα στοιχεία που πιστοποιούν αυτή την κρίση γίνονται αντιληπτά από την ευρύτερη κοινωνία, έστω και με ατελείς ή αποσπασματικές μορφές. Σε αντίθεση με τον περιηγητισμό προηγούμενων εποχών, ο κατεστημένος τουρισμός αποστασιοποιείται από τις τοπικές κοινωνίες, εγκλωβίζεται σε θύλακες «ολοκληρωμένης ανάπτυξης», απομακρύνεται από γνωστικές διαδικασίες και περιορίζεται σε επιπόλαιες προσλήψεις θεάματος και πληροφοριών. Η τουριστική βιομηχανία επιχειρεί να μεγιστοποιήσει τις προσλήψεις θεάματος μέσα στη μονάδα του χρόνου, όμως έτσι οδηγεί στην υπέρβαση της «φέρουσας ικανότητας του τουρίστα» και στην αποδυνάμωση των συγκινησιακών και

βιωματικών του δεσμών με το χώρο. Η διεκδίκηση της ασφάλειας και της αδιατάρακτης χρήσης του τουριστικού χρόνου, η φοβική στάση έναντι του τυχαίου και του απρόοπτου, «ανεπαισθήτως» περιορίζει τον τουρίστα σε ειδικά οργανωμένα δίκτυα, μακριά από την αυθεντική πραγματικότητα... Αυτή η κατάσταση με τη σειρά της τροφοδοτεί το ρεύμα του «εικονικού τουρισμού», που δημιουργεί βολικά ψευδό-περιβάλλοντα κοντά στις μητροπόλεις του Α' κόσμου. Η «κατανάλωση» των τουριστοειδών συνθετικών σκηνικών οδηγεί στην πλήρη μετάλλαξη του τουρισμού και στην αναίρεση των ελπίδων για μια διεθνή περιφερειακή ανάπτυξη μέσω της ταξιδιωτικής πρακτικής...

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού εισάγουν τη μορφωτική εμπειρία στη θέση της επιδερμικής επαφής με το «ξένο» στοιχείο, λαμβάνουν υπόψη τη «φέρουσα ικανότητα» του επισκέπτη εξατομικεύοντας τις ταξιδιωτικές προτάσεις, αρνούνται τη δημιουργία μηχανισμών περιφρούρησης του τουρίστα μέσω της διαμόρφωσης γυάλινων πύργων. Ο περιβαλλοντικός, αγροτικός, αθλητικός, θρησκευτικός, πολιτιστικός τουρισμός με μορφές εθελοντισμού, επιχειρεί την επαναπροσέγγιση και ζεύξη της τουριστικής εμπειρίας με άλλες, παραγωγικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες. Ο εναλλακτικός τουρισμός δεν μετατρέπει τον χρόνο αναψυχής σε χρόνο σεμιναρίων, όμως αρνείται την κατάσταση της «υπνοβασίας» στην οποία καταδικάζεται ο συμβατικός τουρίστας (Εντγκάρ Μορέν). Δεν υποτάσσεται σε στενά πελατειακές λογικές αλλά προτάσσει την ιδιαιτερότητα του τοπικού χώρου και μέσω αυτής της ιδιαιτερότητας διαφοροποιεί το τουριστικό προϊόν και το κάνει μοναδικό και ελκυστικό. Ο εναλλακτικός τουρισμός θέλει να κάνει τον καθένα να «αισθάνεται σαν στο σπίτι του», «οικειώνοντάς» τον με τις τοπικές αρετές, τα τοπία, τις τροφές, τα τραγούδια, το χορό, τη ζωγραφική, την πεζοπορία κ.τ.λ.

Η συζήτηση που έχει ξεκινήσει ανάμεσα στους μελετητές για το θέμα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, εμπεριέχει και πολλές διαφωνίες ανάμεσα τους, για το εύρος και τις δυνατότητες εφαρμογής.

Στόχος μας είναι να καταγράψουμε καταρχάς τις αιτίες που οδήγησαν στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, τις προϋποθέσεις εφαρμογής τους και τις μορφές απασχόλησης σε αυτές. Οι λόγοι που αναπτύχθηκαν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού ήταν οι εξής:

✓ Ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός οδηγεί σε έναν παθητικό τύπο διακοπών, όπου ο τουρίστας είναι παρατηρητής και όχι συμμετοχός.

Παράλληλα ο ίδιος τύπος τουρισμού θεωρείται υπόλογος για το σύνολο των αρνητικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων στη χώρα - υποδοχής.

✓ Αναζητούνται νέα μοντέλα που να επιτρέπουν μια ισόρροπη ανάπτυξη αλλά και να δίνουν στον τουρίστα τη δυνατότητα περισσότερο ενεργητικών διακοπών. Αυτό συνδέεται και με την αλλαγή στα κίνητρα των τουριστών, που ενώ στην αρχή ενδιαφερόντουσαν μόνο για την τιμή, τώρα ζητούν διακοπές που θα τους γνωρίσουν αληθινά τον τύπο υποδοχής αλλά και θα ανταποκριθούν στα ειδικά ενδιαφέροντα και χόμπι τους.

✓ Το περιβάλλον και ο τοπικός πολιτισμός αναδεικνύονται στους κυριότερους τουριστικούς πόρους και αυτό τονίζεται και σε πολλές μελέτες και επίσημα κείμενα υπερεθνικών οργανισμών.

✓ Οι τουρίστες προερχόμενοι κυρίως από τις αναπτυγμένες χώρες, απαιτούν καθαρό περιβάλλον και ήπιους ρυθμούς καθημερινής ζωής, επιδεικνύοντας μέσα από τις διακοπές την αναζωογόνηση και την ηρεμία. Η συνειδητοποίηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων αφορά άλλωστε όλο και περισσότερο μέρος του πληθυσμού στις χώρες -αποστολής τουριστών.

✓ Η ανάπτυξη του οικολογικού κινήματος τέλος, συμβάλλει επίσης στην καθιέρωση ορισμένων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι :

- ✓ οικότουρισμός
- ✓ τουρισμός στην ύπαιθρο
- ✓ μορφές αγροτουρισμού σε οικισμούς αγροτικούς
- ✓ αθλητικός
- ✓ θαλάσσιος
- ✓ εκπαιδευτικός - πολιτιστικός
- ✓ φυσιολατρικός
- ✓ περιηγητικός - περιπατητικός

Υπάρχουν κάποιοι άξονες που χαρακτηρίζουν όλες τις παραπάνω μορφές: η φυσική ζωή στην ύπαιθρο, τα οικολογικά ενδιαφέροντα, η προσπάθεια για γνωριμία με τον τοπικό πολιτισμό και την ιστορία, τα ειδικά χόμπι που οδηγούν σε ενεργητικές διακοπές.

Οι προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν αυτές οι εναλλακτικές μορφές, είναι οι ακόλουθες:

- ✓ γνώση της διεθνούς τεχνογνωσίας αλλά και της εμπειρίας από προγράμματα εφαρμογής τέτοιων μορφών.
- ✓ Υποδομή ιδιαίτερα στα εξής θέματα: μελέτες τοπικών αναπτυξιακών δυνατοτήτων, κόστος επένδυσης που ποικίλη (π.χ. στον αγροτουρισμό και τον αθλητικό αρκετά υψηλό ενώ στο φυσιολατρικό και τον οικοτουρισμό χαμηλό), εξειδικευμένο προσωπικό.
- ✓ Μελέτη της αλλοδαπής και ημεδαπής ζήτησης για τέτοιες μορφές τουρισμού.
- ✓ Ειδική νομοθεσία για όσες μορφές δεν καλύπτονται από την υπάρχουσα.
- ✓ Προβολή και διαφήμιση των τοπικών προγραμμάτων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ✓ Ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη βάση της έννοιας του « πλέγματος » που τονίζει τα κοινά χαρακτηριστικά των διαφορετικών μορφών, προτείνοντας τη συνδυασμένη ανάπτυξη τους, ώστε να ανταποκριθούν στη βασική ανάγκη του τουρίστα να έχει πολλές επιλογές όταν κάνει τέτοιου τύπου διακοπές. Έτσι ένα πλέγμα θα μπορούσε π.χ. να περιλαμβάνει τον οικοτουρισμό, το θαλάσσιο και τον εκπαιδευτικό.

1.3. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι η σημασία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι μεγάλη για το παρόν και το μέλλον ενός τουριστικού προορισμού.

Τα κοινά χαρακτηριστικά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι :

- ✓ Η πολιτισμική διάσταση που δίνεται στον τουρισμό - αναψυχή.
- ✓ Η δυνατότητα αρμονικής ένταξης τους στο περιβάλλον, σε αντίθεση με το μαζικό τουρισμό, και
- ✓ Η έμφαση τους στον ανθρώπινο παράγοντα, ως επισκέπτη και αμφιτρύωνα.

Η εξειδίκευση στον τουρισμό μαζί με την ποιότητα, αποτελούν δυο όρους -κλειδιά στη μελλοντική ανάπτυξη του τουρισμού. Έλληνες και ξένοι εμπειρογνώμονες εκτιμούν ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι εκείνες που θα ανανεώσουν και θα αναμορφώσουν το τουριστικό πακέτο και θεωρούν ότι η περαιτέρω εξέλιξη της τουριστικής βιομηχανίας περνά αναγκαστικά από

την εξειδίκευση. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού δεν αποτελούν καινούργιο φαινόμενο, έστω και εάν κάποιος επιμένουν να τις αποκαλούν νέες. Ορισμένες μάλιστα από αυτές, όπως ο επιχειρηματικός ή ο ιαματικός τουρισμός αναπτύχθηκαν παράλληλα με τον παραθεριστικό. Τα τελευταία χρόνια όμως, λόγω διεθνοποίησης της οικονομίας, ανάπτυξης των μεταφορών και της τεχνολογίας, της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου αλλά και της διαφοροποίησης των αναγκών των ατόμων, κερδίζουν όλο και μεγαλύτερο μερίδιο στη διεθνή μετακίνηση και παρουσιάζουν ρυθμούς αύξησης υπερπολλαπλασιασμούς του κλασσικού τουρισμού της αναψυχής και των διακοπών.

Η σημερινή τουριστική πραγματικότητα έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- ✓ Τα άτομα ταξιδεύουν περισσότερο.
- ✓ Η διάρκεια των κυρίων διακοπών τους βαίνει φθίνουσα προς όφελος περισσότερων διακοπών μέσα στον ίδιο χρόνο.
- ✓ Οι ανάγκες έχουν μεταβληθεί μαζικά εξαιτίας, αφ' ενός της τουριστικής ωρίμανσης και αφ' ετέρου της αλλαγής του τρόπου ζωής.
- ✓ Και τέλος ο ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών υποδοχής τουριστών γίνεται ολοένα μεγαλύτερος.

Μέσα στις συνθήκες αυτές, μπορούν να δώσουν την απάντηση σε μερικά από τα προβλήματα της τουριστικής βιομηχανίας. Διότι, οι περισσότερες μορφές, πέραν της δυναμικής αυτόνομης λειτουργίας τους, μπορούν να συνδυαστούν κάλλιστα με το κλασσικό τουριστικό πακέτο συμπληρώνοντας, διευρύνοντας και ανανεώνοντας την εικόνα του, καθιστώντας ένα τουριστικό προορισμό πιο ελκυστικό.

Οι απαραίτητες προϋποθέσεις ανάπτυξης και προώθησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι :

- ✓ Τα έργα υποδομής και τουριστικής ανωδομής.
- ✓ Η σωστή οργάνωση και σχεδιασμός και ειδικό marketing για την επίτευξη της διείσδυσης μας στις αγορές των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Οι βασικές θετικές επιπτώσεις που προκύπτουν από την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι :

- ✓ Η αυξημένη ευαισθητοποίηση όλων σε περιβαλλοντικά θέματα.
- ✓ Οι περισσότερες είναι συναλλαγματικά αποδοτικές.
- ✓ Αναδεικνύουν νέες τουριστικές περιοχές.

- ✓ Διαφοροποιούν και αναβαθμίζουν το τουριστικό προϊόν.
- ✓ Και συμβάλλουν στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Η ποικιλία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι πρακτικώς ανεξάντλητη. Ανάγεται στον επιχειρηματία του τουρισμού να χρησιμοποιήσει τη φαντασία, τη γνώση και την πείρα του για τη δημιουργία ειδικών προγραμμάτων διακοπών, κατάλληλων για διαφορετικές κατηγορίες επισκεπτών. Διότι δίπλα σε κάθε αναγνωρισμένη μορφή τουρισμού, αναπτύσσονται οι παραλλαγές και οι υποκατηγορίες της, οι οποίες μπορούν να διανθίσουν το πρόγραμμα διακοπών και να δώσουν το κίνητρο για ξεχωριστές διακοπές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η κύρια αιτία δημιουργίας των δυσμενών επιδράσεων του τουρισμού, ιδιαίτερα, όσον αφορά στο περιβάλλον, είναι η απρογραμματίστη, μη ελεγχόμενη και βεβιασμένη τουριστική ανάπτυξη. Κάτω από αυτές τις συνθήκες παρατηρήθηκαν μεγάλες συγκεντρώσεις τουριστών σε ορισμένους τουριστικούς προορισμούς, οι διαχειριστές των οποίων, για να ικανοποιήσουν τις αυξημένες τουριστικές ανάγκες, πήραν τα ανάλογα μέτρα, πολλά από τα οποία ήταν επιβλαβή προς το περιβάλλον. Έτσι, εμφανίστηκε η πρώτη μη φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού, ο μαζικός τουρισμός. Αντίθετα προς αυτή τη μορφή τουρισμού, έρχονται να προστεθούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες δεν βλάπτουν το περιβάλλον και συντελούν στη λεγόμενη αειφορικής τουριστική ανάπτυξη. Μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, είναι και ο οικοτουρισμός. Ο οικοτουρισμός είναι μια εξειδικευμένη αγορά του βιώσιμου τουρισμού. Μπορεί να οριστεί ως το ταξίδι που είναι βασισμένο στη φύση ή στο πολιτισμό και (1) συντηρεί τους φυσικούς πόρους, (2) ωφελεί την τοπική κοινότητα, και (3) εκπαιδεύει τον επισκέπτη. Οι πιο κοινές δραστηριότητες οικοτουρισμού γίνονται στην άγρια φύση και είναι π.χ. επισκέψεις στα καταφύγια άγριας φύσης και στους μοναδικούς φυσικούς γεωλογικούς σχηματισμούς, πεζοπορία, οδοιπορία, και γενικά περπάτημα στη φύση. Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για αυτές τις δραστηριότητες έχει οδηγήσει σε μια αύξηση στα ταξίδια που είναι στραμμένα στον οικοτουρισμό κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών.

Το περιβαλλοντικό πρόγραμμα των Η.Ε, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, το πρόγραμμα βιώσιμης ανάπτυξης των Η.Ε, η Επιτροπή των Η.Ε στη βιώσιμη ανάπτυξη, και η Συνθήκη σχετικά με τη βιολογική ποικιλομορφία είναι όλα τα παραδείγματα των προγραμμάτων που εστιάζουν στον οικοτουρισμό ή το βιώσιμο τουρισμό ως μέσο ανακούφισης από τη φτώχεια και τη συντήρηση της βιοποικιλότητας.

2.2 ΟΡΙΣΜΟΣ

Οι Laarman και Durst, στις αρχικές αναφορές που έγιναν για τον οικοτουρισμό, τον όριζαν ως φυσικό τουρισμό, όπου ο ταξιδιώτης προσελκύεται σε έναν προορισμό, χάρη στο ενδιαφέρον του να γνωρίσει ένα ή περισσότερα στοιχεία της φυσικής ιστορίας του προορισμού αυτού. Η επίσκεψη συνδυάζει τη μόρφωση, την αναψυχή και πολλές φορές την περιπέτεια. Επιπλέον, ήταν πιθανότατα οι πρώτοι, που αναφέρθηκαν στην ήπια και την έντονη διάσταση του φυσικού τουρισμού, ανάλογα με τη φυσική καταπόνηση, που προκαλεί η εμπειρία και το επίπεδο του ενδιαφέροντος για τη φυσική ιστορία και το περιβάλλον. Οι Laarman και Durst υποστηρίζουν ότι κάποιοι επιστήμονες θα είναι πιθανότατα περισσότερο αφοσιωμένοι και λιγότερο χαλαροί στην ερευνά του οικοτουρισμού και ότι ορισμένοι τύποι οικοτουριστών θα είναι περισσότερο πρόθυμοι από κάποιους άλλους να υπομείνουν κάποιες δυσκολίες, προκειμένου να βιώσουν την εμπειρία τους. Ο επόμενος ορισμός που έδωσαν οι ίδιοι συγγραφείς προσδιορίζει μια θεωρητική διάφορα μεταξύ οικοτουρισμού και φυσικού τουρισμού. Αναγνωρίζοντας τις δυσκολίες που υπάρχουν στον ορισμό του φυσικού τουρισμού, προσδίδουν μια ευρεία και ταυτόχρονα στενή έννοια στον ορισμό του. Σύμφωνα με αυτούς, τα στενά πλαίσια του ορισμού αναφέρονται στους υπεύθυνους που διοργανώνουν περιηγήσεις φυσικού τουρισμού. Ευρέως, αφορά τη χρήση των φυσικών πόρων, όπως οι παραλίες και τα φυσικά τοπία για τουριστικούς σκοπούς. Στη μελέτη τους ορίζουν το φυσικό τουρισμό ως τουρισμό που προσανατολίζεται κυρίως στους φυσικούς πόρους, όπως τα σχετικά αδιατάρακτα πάρκα και φυσικές περιοχές, υδάτινες εκτάσεις, προστατευόμενοι φυσικοί τόποι, και άλλες περιοχές προστατευόμενης χλωρίδας και πανίδας. Δεδομένης αυτής της οπτικής γωνίας, παρατηρούμε μια συμφωνία, όπου ο οικοτουρισμός περιγράφεται ως μέρος ενός ευρύτερου φυσικού τουρισμού. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα φανερό στην ανάλυση του Goodwin, ο οποίος γράφει ότι ο φυσικός τουρισμός περιλαμβάνει όλες τις μορφές του τουρισμού - μαζικό τουρισμό, τουρισμό περιπέτειας, τουρισμό ήπιων επιδράσεων, οικοτουρισμό -που χρησιμοποιεί φυσικούς πόρους σε άγρια ή μη ανεπτυγμένη μορφή, όπου περιλαμβάνονται είδη ζώων, βιότοποι, φυσικά τοπία, θάλασσες και λίμνες. Ο φυσικός τουρισμός είναι ένα ταξίδι με στόχο την απόλαυση των μη -ανεπτυγμένων φυσικών περιοχών ή της φύσης. Ενώ

αντίθετα ο οικοτουρισμός είναι φυσικός τουρισμός λίγων επιπτώσεων που συμβάλλει στη διατήρηση των βιότοπων και των ειδών της χλωρίδας και της πανίδας είτε άμεσα μέσα από τη συμβολή στη διατήρηση του περιβάλλοντος είτε έμμεσα μέσα από την εξασφάλιση εσόδων στη τοπική κοινότητα αρκετών για τους κάτοικους της, προστατεύοντας, έτσι τη φυσική τους κληρονομιά ως πηγή εσόδων. Έτσι, οικοτουρισμός ορίζεται ως μια μορφή τουρισμού που εμπνέεται κατά κύριο λόγο από τη φυσική ιστορία μιας περιοχής, συμπεριλαμβανομένης και της τοπικής κουλτούρας. Ο οικοτουρίστας επισκέπτεται μη ανεπτυγμένες περιοχές με ένα πνεύμα εκτίμησης, συμμετοχής και ευαισθησίας. Ο οικοτουρίστας δε χρησιμοποιεί με καταναλωτικό τρόπο τους φυσικούς πόρους και την αγρία φύση, ενώ συμβάλλει ακόμα στη ζωή της περιοχής που επισκέπτεται μέσα από την προσωπική του εργασία ή την οικονομική του βοήθεια για τη διατήρηση της περιοχής και την οικονομική ευημερία των κατοίκων της. Είναι ένα ταξίδι, που ασχολείται με τη χλωρίδα, την πανίδα, τη γεωλογία, και τα οικοσυστήματα μιας περιοχής καθώς και με τους ανθρώπους, που ζουν σε αυτήν, τις ανάγκες τους, την κουλτούρα τους και τη σχέση τους με τη γη. Αντιμετωπίζει τις φυσικές περιοχές ως « σπίτι για όλους » αλλά και ειδικότερα ως σπίτι για τους ντόπιους κάτοικους. Οι Wallace και Pierce υποστηρίζουν ότι αυτός ο τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως αυθεντικός οικοτουρισμός, εφόσον καλύπτει τις εξής αρχές:

- ✓ Αφορά έναν τύπο χρήσης, που ελαχιστοποιεί τις αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον και τους ντόπιους κάτοικους.
- ✓ Αυξάνει την ενημέρωση και την κατανόηση για τα φυσικά και πολιτιστικά συστήματα μιας περιοχής καθώς και την επακόλουθη ενασχόληση των επισκεπτών σε θέματα που επηρεάζουν τα συστήματα αυτά. Συμβάλλει στην προστασία και τη διαχείριση των νομικά προστατευομένων και άλλων φυσικών περιοχών.
- ✓ Μεγιστοποιεί την αρχική και μακροπρόθεσμη συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, η οποία καθορίζει και τον τύπο και όγκο του τουριστικού ρεύματος που θα υποδεχθεί.
- ✓ Κατευθύνει τα οικονομικά και αλλά οφέλη προς τους ντόπιους κάτοικους, οι οποίοι συμπληρώνουν αντί να αντικαθιστούν ή να εξαλείφουν παραδοσιακές δραστηριότητες (γεωργία, αλιεία κ.λ.π.)
- ✓ Προσφέρει ειδικές ευκαιρίες στους ντόπιους κάτοικους και στους

ανθρώπους που ασχολούνται με το φυσικό τουρισμό να επισκέπτονται φυσικές περιοχές και να μαθαίνουν περισσότερα για τα θαύματα της φύσης που επιθυμούν να δουν οι επισκέπτες.

Όμως με το πέρασμα του χρόνου, οι ορισμοί του οικοτουρισμού δίνουν έμφαση σε διαφορετικά στοιχεία της φύσης, των σχέσεων με τους ντόπιους κάτοικους, της προστασίας και της συντήρησης του περιβάλλοντος και πολλά άλλα. Το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι μελετητές που επιχειρούν να δώσουν έναν ορισμό στο φαινόμενο αυτό, είναι αν πρέπει να συμπεριλάβουν μια ολόκληρη σειρά αρχών και μεταβλητών σχετικών με την έννοια, ή αν πρέπει να προσπαθήσουν να απομονώσουν συγκεκριμένες μεταβλητές, οι οποίες αντιπροσωπεύουν καλύτερα την όλη έννοια. Το θέμα είναι ότι, είτε γενικά και αόριστα είτε ρητά και με σαφήνεια, οι μεταβλητές αυτές πρέπει να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικότερα για την παρατήρηση, τη μέτρηση και την αξιολόγηση αυτού που είναι και αυτού που δεν είναι οικοτουρισμός.

Σε γενικές γραμμές, ο οικοτουρισμός σαν όρος δηλώνει θετικά και άμεσα μιαν άλλη, συμβιωτική σχέση ανάμεσα στην ανθρώπινη και στην περιβάλλουσα φύση κατά τη διάρκεια της χωρικής μετακίνησης. Ο οικοτουρισμός σαν όρος πλεονεκτεί, παρά το γεγονός ότι αποπνέει ως ένα βαθμό τη πλεονεξία ενός νέου κινήματος, του κινήματος της πολιτικής οικολογίας, που θέτει πολύ συχνά και κάποτε καταχρηστικά την ετικέτα « οικολογικός » μπροστά από πρακτικές και θεωρητικές κατευθύνσεις. Ο ίδιος ο όρος ακόμα πλεονεκτεί, παρά το γεγονός ότι συγχέεται με τον ομώνυμο του « οικολογικό τουρισμό », που περιορίζεται στην εποπτεία του φυσικού περιβάλλοντος χωρίς γενικότερες, πολιτιστικές, κοινωνιοψυχολογικές και πολιτιστικές προεκτάσεις. Από την άλλη, το ψυχικό εκκρεμές του συμβατικού τουρίστα κινείται ανάμεσα στο άγχος που δημιουργεί η πλεονεξία του θεάματος και των καταναλωτικών προσφορών, και στην ανία που προέρχεται από την ελαφρότητα και αδιαφορία του για τον κόσμο. Φυσικά, δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι μια οικοτουριστική εμπειρία στον υπάρχοντα κόσμο θα σήμαινε την απόλυτη άρνηση κάθε υπολογισμού για την επιδιωκόμενη ωφέλεια με το μικρότερο δυνατό, χρηματικό και χρονικό κόστος. Μέσα σε ένα κόσμο πολλών, οικονομικών, τεχνολογικών και πληροφορικών ταχυτήτων, ο συμβατικός τουρισμός δεν εισάγει μια νέα, μικρότερη ταχύτητα, αλλά συχνά πλειοδοτεί και διεκδικεί κορυφαίες

επιταχύνσεις. Αντίθετα, ο οικοτουρισμός είναι εμπειρία συμφιλίωσης με τους προσωπικούς ρυθμούς, αποδοχής της προσωπικής « χωρητικότητας » του προσωπικού χρόνου, άντλησης των επιθυμητών αλλά ταυτόχρονα και εφικτών καταστάσεων.

2.3 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1. Ο τουριστικός προορισμός, που είναι πάντοτε η φύση ή ο οίκος του ανθρώπου (από όπου πήρε και το όνομα του), δηλαδή το φυσικό περιβάλλον με όλα τα οικοσυστήματα του, τους φυσικούς πόρους και την αγρία ζωή που διαθέτει. Και πρέπει να τονιστεί ότι αυτό το περιβάλλον είναι το ακατέργαστο, το αυθεντικό, το αμόλυντο και το ανόθευτο περιβάλλον. Το φυσικό περιβάλλον στην πρωτογενή 'φυσική' μορφή του οποίου οι περιοχές δεν αλλοιώθηκαν από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Αυτές είναι π. χ. τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, βουνά, ποτάμια, οροπέδια, δάση, σπήλαια, φαράγγια, προστατευόμενες περιοχές, τόποι με σπάνια χλωρίδα και πανίδα, υδροβιότοποι, δέλτα ποταμών, λιμνοθάλασσες, κ. τ. λ.

2. Το ενδιαφέρον για το περιβάλλον του τουριστικού προορισμού. Το κυριότερο κίνητρο του οικοτουρισμού είναι η γνωριμία, η γνώση και η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος των τουριστικών προορισμών. Αν αυτό το περιβάλλον αλλοιωθεί ή υποβαθμιστεί ή καταστραφεί θα πάψει πλέον να ελκύει τους οικοτουρίστες αλλά προ παντός θα χάσει την ταυτότητα του. Και κύριος σκοπός του οικοτουρισμού είναι να διαφυλαχθεί αυτό το περιβάλλον όπως και μικροπεριβάλλοντα που βρίσκονται μέσα σε αυτό (κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό). Και η διαφύλαξη του περιβάλλοντος επιτυγχάνεται πρώτο με τη διατηρησιμότητά του και τη συντήρηση του. Διατηρησιμότητα ενός περιβάλλοντος σημαίνει τη διατήρηση του σε τέτοια κατάσταση ώστε να μπορεί να χρησιμοποιείται από τις παρούσες και τις μελλοντικές γενεές με τον ίδιο τρόπο. Να διατηρείται δηλαδή αειφορικό. Συντήρηση ενός περιβάλλοντος σημαίνει να συντηρείται μετά από κάθε χρήση για να είναι έτοιμο να επαναχρησιμοποιηθεί.

3. Το ενδιαφέρον για τον τοπικό πληθυσμό . Ο οικοτουρισμός πρέπει πάντα να έχει τοπικό προσανατολισμό. Να διαχειρίζεται από τον ντόπιο πληθυσμό. Να αναπτύσσεται σε τοπική κλίμακα. Να βασίζεται στην τοπική υποδομή. Τα κέρδη

του να περνούν στον ντόπιο πληθυσμό για να αυξήσουν το χαμηλό πράγματι εισόδημα τους και έμμεσα να χρησιμοποιούνται για τη συντήρηση της τοπικής κοινωνίας και του τοπικού περιβάλλοντος. Αν ο οικοτουρισμός περάσει στα χέρια τουριστικών επιχειρηματιών, τότε θα εμπορευματοποιηθεί, θα μεγεθυνθεί, θα γίνει καταναλωτικός και τα κέρδη του θα διαφεύγουν. Ο τοπικός πληθυσμός τότε, αν και βραχυχρόνια μπορεί να αποκτήσει οφέλη, μακροχρόνια θα ζημιωθεί και ο ίδιος ο οικοτουρισμός θα μετατραπεί σε μια άλλη μορφή τουρισμού.

4. Η αειφορία, η ηπιότητα και το μικρό μέγεθος. Εξ ορισμού ο οικοτουρισμός είναι αειφορικό. Ακολουθεί όλες τις αρχές της αειφορικής ανάπτυξης και το δόγμα του συμπίπτει με το δόγμα του αειφόρου τουρισμού. Και σαν μορφή του εναλλακτικού τουρισμού είναι επίσης ήπιος, μαλακός και αντιμαζικός. Δεν απαιτεί ιδιαίτερες ή προσθετές εγκαταστάσεις, χρησιμοποιεί την υπάρχουσα υποδομή, δεν διαταράσσει την τοπική ισορροπία και την αρμονία του τοπίου και δεν χρησιμοποιεί καταχρηστικά τους φυσικούς πόρους.

5. Η γνωριμία με τη φύση, η απόκτηση γνώσεων για τη φύση και η απαίτηση εμπειριών. Οι οικοτουρίστες είναι άνθρωποι που αγαπούν τη φύση, γι αυτό και ο οικοτουρισμός ονομάζεται και φυσιολατρικός τουρισμός. Θέλουν να γνωριστούν με τη φύση, αν ο τρόπος ζωής τους και το περιβάλλον στο οποίο βρέθηκαν να ζουν, τους την αποστερεί. Θέλουν να μάθουν τη φύση. Να γνωρίσουν τους νόμους της. Θέλουν να αποκτήσουν εμπειρίες από τη προσωρινή συμβίωση τους με τη φύση. Δυστυχώς ο σημερινός τρόπος ζωής των ανθρώπων μέσα στα αστικά κέντρα, τους έχει απομακρύνει από τη φύση που είναι το σπίτι όλων των ανθρώπων. Οι νέες κυρίως γενιές έχουν γεννηθεί και ανατραφεί μέσα στο τεχνητό περιβάλλον των μεγαλουπόλεων και έχουν ελάχιστες γνώσεις για το φυσικό περιβάλλον. Ο οικοτουρισμός για αυτές τις γενιές αποτελεί φυγή προς τη φύση, απόδραση από το τεχνικό ανθρωπογενές ασφυκτικό και κουραστικό περιβάλλον και επιστροφή στις ρίζες του.

2.4 ΠΡΟΦΙΛ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΑ

Ορισμένες από τις πρώτες έρευνες του οικοτουρισμού επιχείρησαν να ταξινομήσουν τους οικοτουρίστες βάσει περιβάλλοντος, εμπειρίας και δυναμικής της ομάδας. Για παράδειγμα, ο Kusler κατηγοριοποίησε τους οικοτουρίστες σε τρεις βασικές ομάδες:

✓ Οικοτουρίστες " do - it - yourself". Παρά τη σχετική τους ανωνυμία, η

ομάδα αυτή συμπεριλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό οικοτουριστών. Οι άνθρωποι αυτοί μένουν σε μια ποικιλία τύπων καταλυμάτων και έχουν τη δυνατότητα μετακίνησης, ώστε να μπορούν να επισκέπτονται πολλά μέρη. Η εμπειρία τους, συνεπώς, χαρακτηρίζεται από ένα υψηλό επίπεδο ελαστικότητας.

✓ Οικοτουρίστες σε γκρουπ. Η ομάδα αυτή αναμένει έναν υψηλό βαθμό οργάνωσης στην περιήγηση της, και ταξιδεύει σε εξωτικούς προορισμούς.

✓ Σχολικές ομάδες ή επιστημονικά γκρουπ. Η ομάδα αυτή ασχολείται συνήθως με την επιστημονική ερευνά εκ μέρους μιας οργανωμένης ομάδας ή μεμονωμένα, παραμένει στην ίδια περιοχή για μεγάλα χρονικά διαστήματα και είναι πρόθυμη να υπομένει τις χειρότερες συνθήκες σε σχέση με τις άλλες δυο ομάδες.

Παράλληλα με την αύξηση στις ευκαιρίες για οικοτουριστικές εμπειρίες και στις σχετικές τυπολογίες των τουριστών, που πραγματοποιούν αυτά τα ταξίδια, σημειώθηκε και μια αύξηση στη διαθέσιμη βιβλιογραφία για τον οικοτουρισμό, όπου ένα μεγάλο μέρος της αφορούσε την παρουσίαση ενός προφίλ αυτών των τουριστών. Οι πρώτες έρευνες κατευθύνονταν προς το γεγονός ότι ο οικοτουρίστας είναι κυρίως άντρας, καλά μορφωμένος, ευκατάστατος, με τάση να παραμένει για αρκετό χρονικό διάστημα στον προορισμό του.

2.5 ΟΙ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.5.1 Οι επιχειρηματίες του τουρισμού (ταξιδιωτικά γραφεία, ιδιοκτήτες ξενοδοχείων και καταλυμάτων κ.λ.π.)

Α)Ταξιδιωτικά γραφεία γενικού τουρισμού:

Πλεονεκτήματα:

✓ Η οργανωμένη μορφή ταξιδιού σε γκρουπ διευκολύνει τη διαχείριση επισκεπτών στον βίοτοπο, εφόσον τεθεί ως προϋπόθεση της επίσκεψης το κλείσιμο ραντεβού.

Αδυναμίες- Μειονεκτήματα

- ✓ Ανεπαρκής ενημέρωση των επισκεπτών για τις αξίες και την ορθή συμπεριφορά στον βιότοπο.
- ✓ Έλλειψη πολιτικής για την ενίσχυση της προστασίας μέσω εθελοντικής οικονομικής προσφοράς.
- ✓ Έλλειψη πολιτικής για την ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας (μέσω επιλογής ντόπιων προϊόντων και υπηρεσιών κ.λ.π.)

Β) Ταξιδιωτικά γραφεία τουρισμού περιπέτειας - γραφεία οικοξεναγήσεων σε προστατευόμενες περιοχές :

Πλεονεκτήματα:

- ✓ Απευθύνονται σε ένα κοινό που έχει ισχυρό κίνητρο να χαρεί τη φύση και καλύπτουν με ικανοποιητικό τρόπο αυτή την ανάγκη. Είναι, επομένως, ισχυροί εν δυνάμει σύμμαχοι στην προώθηση του ορθού οικοτουρισμού.

Αδυναμίες- Μειονεκτήματα

- ✓ Ανεπαρκής συνεργασία με αρμόδιους φορείς για τη διαμόρφωση συνθηκών ασφαλούς (για τον βιότοπο) διεξαγωγής των σπορ.
- ✓ Ανεπαρκής ενημέρωση των επισκεπτών για τις αξίες και την ορθή συμπεριφορά στον βιότοπο.
- ✓ Έλλειψη πολιτικής για την ενίσχυση της προστασίας μέσω εθελοντικής οικονομικής προσφοράς.
- ✓ Έλλειψη πολιτικής για την ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας (μέσω επιλογής ντόπιων προϊόντων και υπηρεσιών κ.λ.π.)

Γ) Ιδιοκτήτες και διαχειριστές υποδομών φιλοξενίας και εστίασης :

Πλεονεκτήματα:

- ✓ Πολλές φορές επιλέγουν την επαναχρησιμοποίηση παραδοσιακών κτιρίων, λαμβάνουν μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος και προβάλλουν τον τοπικό πολιτισμό και τα προϊόντα. Συχνά, επειδή αυτές οι πρακτικές κοστίζουν, αφορούν σε υποδομές που απευθύνονται σε υψηλότερα εισοδήματα.

Αδυναμίες- Μειονεκτήματα

- ✓ Προβλήματα αισθητικής και αρμονικής ένταξης στο τοπίο.
- ✓ Ανεπαρκή μέτρα « πρασινίσματος » του καταλύματος (εξοικονόμηση

νερού και ενέργειας, ανακύκλωση κ.λ.π.)

- ✓ Μη χρήση και προβολή τοπικών προϊόντων.
- ✓ Ανεπαρκής πληροφόρηση του κοινού για τις αξίες και την προστασία του βιότοπου.
- ✓ Έλλειψη πολιτικής την ενίσχυση της προστασίας μέσω εθελοντικής οικονομικής προσφοράς.
- ✓ Ανεπαρκής ενίσχυση της τοπικής οικονομίας (μέσω θέσεων εργασίας, επιλογής ντόπιων προϊόντων κ.λ.π.)

2.5.2 Οι τουρίστες

- ✓ Διαφοροποιούνται, από τους εξειδικευμένους οικοτουρίστες (στο ένα άκρο) ως το ευρύ τουριστικό κοινό με πιθανή πλημμελή τήρηση κανόνων ορθής συμπεριφοράς στον βιότοπο (στο άλλο άκρο). Η ερμηνεία και ανάδειξη κανονικά πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες της κάθε ομάδας.
- ✓ Οι συνειδητοποιημένοι οικοτουρίστες, ειδικά οι αλλοδαποί, έχουν υψηλές απαιτήσεις από την ποιότητα της οικοτουριστικής εμπειρίας, όχι τόσο ως προς την πολυτέλεια των υποδομών και τις ανέσεις, όσο ως προς την καλαισθησία τους και τις προδιαγραφές προστασίας περιβάλλοντος, που ακολουθούν και την ποιότητα ερμηνείας και ανάδειξης του υπάρχοντος τοπικού περιβάλλοντος, φυσικού και πολιτιστικού.
- ✓ Οι οικοτουριστικοί προορισμοί στην ηπειρωτική Ελλάδα απευθύνονται, κατά κύριο λόγο, στον εσωτερικό τουρισμό και χαρακτηρίζονται από εποχικότητα (υψηλή ζήτηση, συνήθως κατά την άνοιξη, τις επίσημες αργίες και τις διακοπές του καλοκαιριού). Η διάχυση στο χρόνο είναι συνήθως ένα ζητούμενο.
- ✓ Τα κίνητρα επίσκεψης του εγχωρίου τουρισμού είναι, συνήθως, ποικίλα και συνδυάζουν στοιχεία πολιτιστικού και οικολογικού τουρισμού. Κατά συνέπεια, η παράταση της διαμονής των επισκεπτών θα επιτευχθεί στο βαθμό που προσφέρεται διαφοροποιημένο « προϊόν », πολύπλευρη εμπειρία και επαφή με τον τόπο.
- ✓ Δεν έχει διερευνηθεί συστηματικά η πρόθεση των τουριστών για οικονομική ενίσχυση της προστασίας μέσω εθελοντικών ή μη εισφορών, με εξαίρεση την ενίσχυση περιβαλλοντικών οργανώσεων. Οι συνεργασίες με

ξενοδοχεία, καταλύματα και τουριστικά γραφεία, καθώς και οι εθελοντικές εισφορές στα Κέντρα Ενημέρωσης και ύστερα από ξεναγήσεις, αποτελούν πεδία διερεύνησης αυτής της πρόθεσης. Πρέπει όμως να καθίσταται σαφές σε ποιον πηγαίνει η εισφορά και πως αξιοποιείται. Ας σημειωθεί ότι στο εξωτερικό δεν νοείται επίσκεψη σε εθνικό πάρκο ή άλλη προστατευόμενη περιοχή χωρίς εισιτήριο ή αντίστοιχο φόρο.

✓ Ειδικό « οικοτουριστικό κοινό » αποτελούν οι εθελοντές και τα σχολεία που επισκέπτονται τον τόπο, με στόχο την παροχή εθελοντικής εργασίας για το περιβάλλον και την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Ειδικά ο εθελοντικός τουρισμός αποτελεί την κατεξοχήν μορφή οικοτουρισμού, μια και συμβάλλει ενεργά στην προστασία και επιδρά θετικά στην τοπική κοινωνία και οικονομία. Επίσης, επιτυγχάνει υψηλό βαθμό ευαισθητοποίησης των εθελοντών, όπως έχουν δείξει σχετικές έρευνες.

2.5.3 Οι ανεξάρτητοι φορείς που ασχολούνται με τη διαχείριση του περιβάλλοντος(κέντρα πληροφόρησης, ΜΚΟ κ.λ.π.)

Πλεονεκτήματα

✓ Είναι πιθανοί σύμμαχοι στην προσπάθεια προώθησης του οικοτουρισμού με τις σωστές προδιαγραφές, μπορούν να αναλάβουν ουσιαστικό ρόλο στον έλεγχο της τουριστικής βιομηχανίας και στην ανάλογη άσκηση επιρροής, στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση και στη διαχείριση επισκεπτών.

Αδυναμίες- Μειονεκτήματα

✓ Δεν έχουν πάντα την υποστήριξη των τοπικών κοινωνιών ούτε την αρμοδιότητα διαχείρισης των περιοχών.

2.5.4 Το κράτος και διακρατικοί φορείς, όπως η Ε.Ε.

Πλεονεκτήματα

✓ Συμβάλλουν με τη χάραξη πολιτικής στην προώθηση του οικοτουρισμού, κυρίως μέσω κειμένων αρχών και συστάσεων (όπως το European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas και τα πρακτικά πολυάριθμων συνεδρίων), καθώς και των οδηγιών (το Ευρωπαϊκό συμβούλιο έχει εκδώσει

οδηγίες για τον ήπιο τουρισμό.) Τα διεθνή συστήματα πιστοποίησης μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι συμβάλλουν προς αυτή την κατεύθυνση, αν και ο πολλαπλασιασμός τους έχει επιφέρει κάποια σύγχυση, στη συνείδηση τόσο του κοινού όσο και των επιχειρήσεων (καθώς δεν υπάρχει ενιαία αποδεκτό σύστημα πιστοποίησης σε πανευρωπαϊκό επίπεδο).

✓ Ειδικά ο ΕΟΤ, έχει συμβάλλει σημαντικά στην προώθηση του ήπιου τουρισμού ως μοχλού αναζωογόνησης τοπικών κοινωνιών. Η πολιτική που εφάρμοσε ήδη από τη δεκαετία του 1970 σε περιοχές όπως τα Ζαγοροχώρια υπήρξε πρωτοποριακή και αποτελεί παράδειγμα της συμβολής του κρατικού τομέα στην ανάπτυξη των ήπιων μορφών τουρισμού. Η πολιτική της προστασίας οικισμών, της αρχικής επένδυσης για την αποκατάσταση και λειτουργία ξενώνων και της μετέπειτα παράδοσης τους στους ντόπιους ιδιοκτήτες μας δείχνει ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος του κράτους και στον τομέα του οικοτουρισμού.

Αδυναμίες- Μειονεκτήματα

✓ Με την πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων δυσχεραίνεται η χάραξη ενιαίας πολιτικής σε κρατικό επίπεδο στον τομέα του τουρισμού, γενικά, και του οικοτουρισμού, ειδικότερα. Αποφάσεις διαφορετικών διοικητικών αρχών μπορεί να είναι αντιφατικές ως προς την ακολουθούμενη στρατηγική. Η αδειοδότηση για τα καταλύματα, π.χ. δεν υπόκειται πάντα σε μια ενιαία στρατηγική προστασίας και ήπιας ανάπτυξης με εκλογικευμένες χωροθετήσεις και προδιαγραφές ποιότητας. Ο συντονισμός σε επίπεδο προστατευόμενης περιοχής είναι πιθανό να αποδειχθεί ευχερέστερος.

2.5.5 Η τοπική κοινωνία (τοπικές αρχές, εθελοντικές οργανώσεις, όλοι όσοι έχουν εισόδημα από τον τουρισμό, το σύνολο των κατοίκων της περιοχής).

Πλεονεκτήματα

✓ Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στον οικοτουρισμό είναι ασφαλής δρόμος προς την αποδοχή του καθεστώτος προστασίας.

✓ Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη διαχείριση υποδομών του οικοτουρισμού εξασφαλίζει εισόδημα για τον τόπο.

- ✓ Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στις οικοτουριστικές επιχειρήσεις είναι ένα στοιχείο που διαφοροποιεί τον οικοτουρισμό από το μαζικό τουρισμό, όπου συνήθως τα έσοδα από τις επιχειρήσεις διαφεύγουν εκτός περιοχής. Πολύ πιθανό είναι να χρειαστεί κατάρτιση συγκεκριμένων ομάδων της τοπικής κοινωνίας για να επιτευχθεί η συμμετοχή αυτή. Οι φορείς διαχείρισης μπορούν να την προσφέρουν ή να την υποστηρίξουν.
- ✓ Οι τοπικές αρχές μπορούν να παίξουν καταλυτικό ρόλο στη χάραξη ενιαίας πολιτικής για τον τουρισμό σε επίπεδο δήμου, νομαρχίας και περιφέρειας. Όσο πιο καλά είναι συντονισμένη η πολιτική σε αυτά τα επίπεδα και όσο περισσότερο λειτουργούν δίκτυα προορισμών και αξιοθέατων, τόσο πιο επιτυχημένο αποτέλεσμα θα προκύψει.

2.6 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Ο Οικοτουρισμός αποτελεί μια ειδική κατηγορία εναλλακτικού τουρισμού, που αναπτύχθηκε στις αρχές τις 10ετίας του 1990. Λόγω του «νεαρού» της ηλικίας αλλά και της φύσης του δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, σε αντίθεση με τα γενικά χαρακτηριστικά του, τα οποία θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:

1. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές τουρισμού που βασίζονται στη φύση, στις οποίες το κύριο κίνητρο των τουριστών είναι η παρατήρηση και η εκτίμηση της φύσης, καθώς επίσης και οι παραδοσιακοί πολιτισμοί που κυριαρχούν στις φυσικές περιοχές.
2. Περιέχει επιστημονικά, εκπαιδευτικά και διερευνητικά χαρακτηριστικά
3. Είναι συνήθως οργανωμένος σε μικρές ομάδες από εξειδικευμένες και μικρές τοπικές επιχειρήσεις.
4. Ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιδράσεις πάνω στο φυσικό και κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον.
5. Υποστηρίζει την προστασία των φυσικών περιοχών παράγοντας οικονομικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, τους οργανισμούς και τους φορείς διαχείρισης φυσικών περιοχών που αποσκοπούν στη διατήρηση και προστασία. Παρέχοντας εναλλακτική απασχόληση και ευκαιρίες εισοδήματος για τις τοπικές κοινότητες και αυξάνοντας την ευαισθησία των τοπικών κοινωνιών και των τουριστών για τη διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων.

Από τα χαρακτηριστικά αυτά γίνεται σαφές ότι ο οικοτουρισμός εμφανίζεται μεν ως τουρισμός φύσης αλλά με στοιχεία ρυθμιστικά ή αειφορικότητας. Διότι θα πρέπει να τονιστεί ότι οικοτουρισμός και τουρισμός φύσης δεν είναι κατ' ανάγκην όροι ταυτόσημοι. Ο τουρισμός φύσης, θα μπορούσε να εξισωθεί με τον οικοτουρισμό, μόνο εάν παρήγαγε καλύτερη προστασία.

Ειδικότερα μια δραστηριότητα για να αξιολογηθεί σαν οικοτουριστική πρέπει:

- ✓ Να προάγει θετικές περιβαλλοντικές ηθικές και να καλλιεργεί την ενδεικνυόμενη συμπεριφορά στους συμμετέχοντες
- ✓ Να μην υποβαθμίζει το φυσικό πόρο
- ✓ Να επικεντρώνεται περισσότερο στις εγγενείς παρά στις επίκτητες αξίες
- ✓ Να προσανατολίζεται γύρω από το περιβάλλον και όχι γύρω από τον άνθρωπο
- ✓ Να ωφελεί την άγρια ζωή και το περιβάλλον
- ✓ Να παρέχει άμεση επαφή με το φυσικό περιβάλλον
- ✓ Να συμπεριλαμβάνει ενεργά την τοπική κοινωνία στην τουριστική διαδικασία
- ✓ Το επίπεδο ικανοποίησης να μετράται σε κλίμακες εκπαίδευσης και / ή εκτίμησης
- ✓ Να συνεπάγεται σημαντική προετοιμασία και απαιτήσεις γνώσεων σε βάθος από μέρους των ξεναγών και συμμετεχόντων.

2.7 ΟΦΕΛΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο οικοτουρισμός έχει περιγραφεί ως ένα από τα πιο ισχυρά εργαλεία στο οπλοστάσιο των μαχόμενων για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Παρουσιάζει μια περιβαλλοντικά πιο φιλική και ενδεχομένως περισσότερη βιώσιμη εναλλακτική λύση στις εξαγωγικές δραστηριότητες, όπως η καλλιέργεια, η καταγραφή, και η εξαγωγή της συγκομιδής της άγριας φύσης. Προσφέρει στους τοπικούς ανθρώπους την πιθανότητα να δραπέτεύσουν και

να μεταδώσουν τις γνώσεις της οικολογίας στους επισκέπτες, να αναπτύξουν μια ισχυρότερη αίσθηση της κοινοτικής υπερηφάνειας και μιας ευρύτερης, πιο σφαιρικής προοπτικής που αναγνωρίζει την αξία της βιοποικιλότητας σε όλους τους ανθρώπους.

Οι επιχειρήσεις που αρχίζουν να ασχολούνται με τον οικότουρισμό μπορούν να γίνουν αυτόνομες μέσα σε έναν σύντομο χρόνο και μπορούν να ενισχύσουν τις μακροπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές μιας κοινότητας. Ο οικότουρισμός ενθαρρύνει επίσης την ανάπτυξη των αγορών στις εγγενείς βιοτεχνίες και των έργων τέχνης, (για τα αναμνηστικά), και συμβάλλει έτσι στη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Για τους ξένους επισκέπτες, ο τουρισμός παρέχει μια εκπαιδευτική αναλαμπή ενός κόσμου φυσικής ομορφιάς και πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Εκπαιδευτικός και πνευματικά ικανοποιητικός, ο οικότουρισμός απευθύνεται στην επιθυμία "να επιστρέψουμε στη φύση." Ένα λεπτότερο όφελος αυτών που ασχολούνται με τον οικότουρισμό, είναι η ευκαιρία να συμμετέχουν σε έναν διεθνή διάλογο με τους ανθρώπους από διαφορετικά υπόβαθρα. Αυτή η διαπολιτισμική ανταλλαγή μπορεί να διαμορφώσει μια υγιή γέφυρα μεταξύ των βιομηχανικών και αναπτυσσόμενων χωρών.

Για τους οικολόγους, ο οικότουρισμός παρέχει μια ευκαιρία για τη μακροπρόθεσμη προστασία του εδάφους και των πόρων του. Αυτό είναι ιδιαίτερα πολύτιμο θεωρώντας ότι τα καυτά σημεία της βιολογικής ποικιλομορφίας είναι γενικά οι φτωχότερες περιοχές του κόσμου, όπου η οικονομική ανάγκη είναι πλέον πιθανή να οδηγήσει τους ανθρώπους να ακολουθήσουν τις περιβαλλοντικά καταστρεπτικές επιλογές. Ο οικότουρισμός είναι μια ευκαιρία να συντηρηθούν τα οικοσυστήματα και η βιολογική ποικιλομορφία που ειδήλλως θα χάνονταν. Είναι επίσης μια πιθανότητα να παραχθεί το εισόδημα που θα υποστηρίξει τις ερευνητικές προσπάθειες. Οι αμοιβές εισόδων από μια έλξη οικότουρισμού μπορούν να διοχετευθούν στα προγράμματα που προάγουν την επιστημονική γνώση για την οικολογία της περιοχής, την αναπαραγωγή, αποκατάσταση, ή αναδάσωση. Η διάβαση πεζών στο πάρκο Kakum Kakum, στη Γκάνα, παραδείγματος χάριν, είναι μια διάβαση πεζών ανάμεσα σε τροπικά δάση που σχεδιάζεται και χτίζεται από διεθνή συντήρηση. Η διάβαση πεζών χρησιμοποιείται και από τους τουρίστες και από τους επιστήμονες και είναι μια πηγή εισοδήματος για τις προσπάθειες

συντήρησης στο πάρκο.

2.8 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Αν οι σκιαγραφηθείς προϋποθέσεις αποτελούν το ένα σκέλος του οικοτουριστικού προβλήματος, το άλλο αναφέρεται στις δυνατότητες που υπάρχουν για μια τέτοια δραστηριότητα, δηλαδή στη διαθεσιμότητα φυσικών και πολιτιστικών πόρων, οι οποίοι θα αποτελέσουν αντικείμενο της εν λόγω δραστηριότητας. Αναφερόμενοι στους πολιτιστικούς πόρους περιοριζόμαστε συνήθως στα κλασικά μνημεία, πάνω στα οποία στηρίχθηκε και η τουριστική ανάπτυξη της χώρας στα πρώτα της βήματα, όταν ο αρχαιολογικός τουρισμός ήταν στις άμεσες προτεραιότητες της ζήτησης. Όμως δεν είναι μόνο αυτά. Είναι τα μνημεία των νεώτερων χρόνων, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα γραφικά χωριά των ορεινών κυρίως περιοχών, τα ήθη και έθιμα του τόπου μας, οι παραδοσιακές ενασχολήσεις, ο πληθυσμός της υπαίθρου με τις ιδιομορφίες του, την αγνότητα και το άδολο του χαρακτήρα του, την φιλοξενία και την αμεσότητά του. Είναι όλα αυτά, όπως διαμορφώθηκαν στην πορεία της ελληνικής φυλής μέσα στο χρόνο και μας χαρακτηρίζουν. Είναι αυτά τα οποία για ένα μεγάλο διάστημα στο παρελθόν τα απαρνηθήκαμε ή τα υποτιμήσαμε για να «θεοποιήσουμε» και να οικειοποιηθούμε αλλότρια πρότυπα στην προσπάθειά μας να «εκσυγχρονιστούμε». Τα ανακαλύψαμε όμως και τα προβάλλουμε δειλά-δειλά τα τελευταία χρόνια επιδιώκοντας να αναδείξουμε, να διατηρήσουμε και να προβάλλουμε τον πολιτισμό μας, την ιδιαιτερότητα και μοναδικότητά μας, να δείξουμε αυτό που είμαστε, χωρίς αισθήματα κατωτερότητας. Είναι άλλωστε αυτό που αποζητά ο σύγχρονος τουρίστας και ειδικότερα ο οικοτουρίστας, τη γνωριμία και επαφή με την παράδοση, το αγνό και άδολο, την εμπειρία της γόνιμης όσμωσης του ξένου με το εγχώριο στοιχείο στην φυσική του κατάσταση, χωρίς εξωραϊσμούς και προσποιήσεις, την εμπειρία να ανακαλύπτει νέες αξίες και να επιβεβαιώνει παλιές. Αν οι πολιτιστικοί πόροι και ειδικότερα οι αρχαιολογικοί θησαυροί αναδείχθηκαν και αξιοποιήθηκαν, λιγότερο ή περισσότερο, σε όλη την έκταση της χώρας, οι φυσικοί πόροι αντίθετα αγνοήθηκαν, δεν αξιοποιήθηκαν ισότιμα, επιβεβαιώνοντας έτσι το ανισόρροπο» της τουριστικής ανάπτυξης. Η συσσώρευση των τουριστών στις παράκτιες περιοχές και η αποκλειστική

αξιοποίηση των φυσικών τους πόρων, άφησαν κατά μέρος τους αντίστοιχους της ενδοχώρας. Η εξέλιξη αυτή είχε και τη θετική της πλευρά, αφού παραμένοντας ανεκμετάλλευτοι δεν υποβαθμίστηκαν, όπως σε άλλες περιπτώσεις.

2.9 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Υπάρχουν δύο σχετικά, αλλά ευδιάκριτες, οικονομικές έννοιες στον οικοτουρισμό: οικονομικός αντίκτυπος και οικονομική αξία. Αυτό το έγγραφο ζητημάτων εστιάζει στον οικονομικό αντίκτυπο, ο οποίος αναφέρεται στην αλλαγή στις πωλήσεις, το εισόδημα, τις εργασίες, ή άλλη παράμετρο που παράγεται από τον οικοτουρισμό. Ένας κοινός στόχος οικοτουρισμού είναι η παραγωγή των οικονομικών οφελών, εάν είναι κέρδη για τις επιχειρήσεις, εργασίες για τις κοινότητες, ή εισοδήματα για τα πάρκα. Ο οικοτουρισμός διαδραματίζει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο επειδή μπορεί να δημιουργήσει τις εργασίες στις μακρινές περιοχές που ιστορικά έχουν ωφεληθεί λιγότερο από τα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης από έχει τις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές. Ακόμη και ένας μικρός αριθμός εργασιών μπορεί να είναι σημαντικός στις κοινότητες όπου οι πληθυσμοί είναι χαμηλοί και οι εναλλακτικές λύσεις είναι λίγες.

Αυτός ο οικονομικός αντίκτυπος μπορεί να αυξήσει την πολιτική και οικονομική ενίσχυση για τη συντήρηση. Οι προστατευόμενες ζώνες, και η συντήρηση φύσης γενικά, παρέχουν πολλά οφέλη στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένης της συντήρησης της βιοποικιλότητας, συντήρηση των υδροκριτών, και τα λοιπά. Δυστυχώς, πολλά από αυτά τα οφέλη είναι άυλα. Εντούτοις, τα οφέλη που συνδέονται με την αναψυχή και τον τουρισμό στις προστατευόμενες ζώνες τείνουν να είναι απτά. Παραδείγματος χάριν, οι δύτες σε ένα θαλάσσιο πάρκο ξοδεύουν τα χρήματα στην κατοικία, τα τρόφιμα, και σε άλλα αγαθά και υπηρεσίες, με αυτόν τον τρόπο παρέχοντας την απασχόληση για τους τοπικούς και μη-τοπικούς κατοίκους. Αυτές οι θετικές οικονομικές επιδράσεις μπορούν να οδηγήσουν στην αυξανόμενη υποστήριξη για τις προστατευόμενες ζώνες με τις οποίες συνδέονται.

Διάφορες μελέτες στην Αυστραλία και αλλού έχουν αξιολογήσει τις οικονομικές επιδράσεις του οικοτουρισμού. Προβλέψιμα, το επίπεδο ωφελειών

ποικίλλει ευρέως ως αποτέλεσμα των διαφορών στην ποιότητα της έλξης, πρόσβασης, και τα λοιπά. Σε μερικές περιπτώσεις, ο αριθμός εργασιών που δημιουργούνται θα είναι χαμηλός, αλλά στις αγροτικές περιοχές ακόμη και μερικές εργασίες μπορούν να κάνουν μια μεγάλη διαφορά. Ακόμα, τα οφέλη οικοτουρισμού δεν πρέπει να υπερβληθούν, ή μπορεί να υπάρξει μια σπασμωδική κίνηση δεδομένου ότι η πραγματικότητα αποτυγχάνει να ζήσει μέχρι τις προσδοκίες.

Οι επιδράσεις του οικοτουρισμού, ή οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα, μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις κατηγορίες: άμεσος, έμμεσος, και προκληθείς. Οι άμεσες επιδράσεις είναι εκείνες που προκύπτουν από τα αρχικά έξοδα τουρισμού, όπως τα χρήματα που ξοδεύονται σε ένα εστιατόριο. Το εστιατόριο αγοράζει τα αγαθά και τις υπηρεσίες (εισαγωγές) από άλλες επιχειρήσεις, με αυτόν τον τρόπο παράγοντας τις έμμεσες επιδράσεις. Επιπλέον, οι υπάλληλοι εστιατορίων ξοδεύουν μέρος των αμοιβών τους για να αγοράσουν τα διάφορα αγαθά και τις υπηρεσίες, με αυτόν τον τρόπο παράγοντας τις προκληθείσες επιδράσεις. Φυσικά, εάν το εστιατόριο αγοράζει τα αγαθά και τις υπηρεσίες από έξω από την περιοχή ενδιαφέροντος, κατόπιν τα χρήματα δεν παρέχουν κανέναν έμμεσο αντίκτυπο στην περιοχή

Από τον προσδιορισμό των διαρροών, ή αντιθέτως τους συνδέσμους μέσα στην οικονομία, οι έμμεσες και προκληθείσες επιδράσεις του τουρισμού μπορούν να υπολογιστούν. Επιπλέον, αυτές οι πληροφορίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να προσδιορίσουν ποια αγαθά απαιτούνται αλλά δεν παράγονται στην περιοχή, πόση απαίτηση υπάρχει για τέτοια αγαθά, και τι τα πιθανά οφέλη της τοπικής παραγωγής θα ήταν. Αυτό επιτρέπει στους φορείς χάραξης πολιτικής να καθορίσουν τις προτεραιότητες για την ανάπτυξη των εισαγωγών προς χρήση από τον τουρισμό ή άλλες βιομηχανίες.

2.10 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Εντούτοις, δεν είναι όλες οι προσπάθειες που τιμολογούνται ως «οικοτουρισμός», ευεργετικές στους τοπικούς ανθρώπους και τα οικοσυστήματα. Λόγω της θέσης τους, στις περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές, οι διαδικασίες οικοτουρισμού αποτυγχάνουν και μπορούν να έχουν πολύ σοβαρές περιβαλλοντικές συνέπειες. Εκεί οι τουρίστες αντιπροσωπεύουν

μια αύξηση στον πληθυσμό, προσωρινή , αλλά οι απαιτήσεις τους στους τοπικούς πόρους μπορούν να απαιτήσουν την εγκατάσταση πρόσθετης υποδομής, μεγάλα ποσά αποβλήτων και ρύπανσης, και την υποβάθμιση των εύθραυστων οικοσυστημάτων. Ακόμη και μια αβλαβής δραστηριότητα όπως «ένας πεζοπόρος φύσης» μπορεί να είναι καταστρεπτική, δεδομένου ότι οι πεζοπόροι μπορούν να συμβάλουν στην εδαφολογική διάβρωση και ζημιά. Στο κύκλωμα Annapurna στο Νεπάλ, η παρουσία 60.000 τουριστών ετησίως έχει χαράξει βαθιές αυλακιές. Οι τουρίστες που πηγαίνουν να δουν την άγρια φύση μπορούν να φοβίσουν τα ζώα και να τα τοποθετούν μακριά από τις περιοχές σίτισης τους, ενώ εκείνοι που επιλέγουν τους γύρους αεροπλάνων ή βαρκών συμβάλλουν στη ρύπανση και της ηχορύπανσης στο περιβάλλον. Οι τουρίστες μπορούν ακόμη και να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη των καταστρεπτικών οικονομιών, όπως οι αγορές των αναμνηστικών που σχετίζονται με την άγρια φύση (όπως δέρματα, κόκαλα, κ.λ.π.). Επίσης η επιβάρυνση τουριστών προκαλεί αυστηρή περιβαλλοντική ζημιά στα νησιά Galapagos, με την ανεπαρκή επιβολή των ορίων επισκεπτών από την κυβέρνηση του Ισημερινού. Ο τουρισμός σε μια περιοχή που καυχάται τις ευκαιρίες να αντιμετωπίσει τα απειλούμενα υπό εξαφάνιση είδη, μπορεί να προκαλέσει την περαιτέρω διακινδύνευση ή την εξάλειψη αυτών των ειδών.

Τέτοιες αποτυχίες μπορούν να εμφανιστούν και λόγω της έλλειψης οργάνωσης και της έλλειψης δέσμευσης για τους στόχους συντήρησης. Πολλές κυβερνήσεις και κράτη δεν έχουν τα επαρκή τμήματα τουρισμού και είναι ανίκανα να χρηματοδοτήσουν τις αρμόδιες προσπάθειες ανάπτυξης. Άλλοι είναι απρόθυμοι να περιορίσουν τη ροή των χρημάτων των τουριστών στη χώρα, και έτσι ενθαρρύνουν την ανάπτυξη πάνω από τα βιώσιμα επίπεδα. Απλή έλλειψη κανονισμού — πάρα πολλοί άνθρωποι — πάρα πολύ ύδωρ — πάρα πολλά απόβλητα — αιτίες για μια αρχικά βιώσιμη προσπάθεια, να καταρρεύσει.

Μια αρχική αξία του οικοτουρισμού είναι οι ευκαιρίες απασχόλησης που παρέχονται στους τοπικούς ανθρώπους, όμως πολλές διαδικασίες τουρισμού ρυθμίζονται από τις ξένες εταιρίες, που παρέχουν ελάχιστο ή κανένα όφελος για τους ντόπιους. Τα εισοδήματα μειώνονται σταδιακά από τους ξένους επενδυτές, αντί να επενδυθούν ξανά στην κοινότητα, οι περιβαλλοντικοί πόροι υποβιβάζονται, και οι ανάγκες του τοπικού πληθυσμού περιθωριοποιούνται. Στη Σουρινάμ, μια αναπτυγμένη επιχείρηση οικοτουρισμού που στρέφεται γύρω

από την επιφύλαξη μιας περιοχής με θαλάσσιες χελώνες, οφείλει την προστασία της αυτή σε μια ντόπια κοινότητα, η οποία δεν έχει κανένα όφελος από αυτή την επιφύλαξη. Για να φτάσουν στην περιοχή αυτή οι επισκέπτες, πρέπει πρώτα να περάσουν μέσω ενός παράκτιου χωριού που χαρακτηρίζεται από τα απορρίμματα, τα συντρίμια βαρκών, και του χαμηλού εισοδήματος κατοικίες. Επειδή οι ντόπιοι δεν λαμβάνουν κανένα όφελος από τους τουρίστες, δεν έχουν κανένα κίνητρο για να προστατεύσουν την περιοχή αυτή όπου μια σημαντική μερίδα του προϋπολογισμού της περιοχής, πρέπει να πάει στη φύλαξη της από τους λαθροκυνηγούς.

Επίσης μια όχι τόσο πράσινη επιχείρηση είναι το Ecodesarrollo Paragayo στην Κόστα Ρίκα, ένα αναπτυξιακό έργο που περιλαμβάνει την κατοικία, τα ξενοδοχεία, και ένα εμπορικό κέντρο, και προάγεται ως προορισμός οικοτουρισμού, αλλά έχει κατηγορηθεί για την μη ακολουθία των αρχών του οικοτουρισμού. Ένα άλλο παράδειγμα, ένα κερδοφόρο πάρκο θέματος οικοτουρισμού στο Quintana Roo, στο Μεξικό, που διαφημίζεται ως ιερό παράδεισο της φύσης, είναι αρμόδιο για τη μετατόπιση των τοπικών κοινοτήτων maya και κρατά παράνομα τα απειλούμενα υπό εξαφάνιση είδη στην αιχμαλωσία για να προσελκύσει τους επισκέπτες. Οι ανάγκες τουριστών μπορούν να έχουν προτεραιότητα έναντι εκείνων της άγριας φύσης και των εγγενών ανθρώπων, και μπορούν να οδηγήσουν στο μονοπώλιο των περιφερειακών πόρων.

Μερικές φορές οι ντόπιοι έχουν αντισταθεί στις προσπάθειες ανάπτυξης τουρισμού, συμπεριλαμβανομένου του οικοτουρισμού, λόγω της πιθανότητας για τη διάσπαση στις ζωές τους. Επειδή οι προηγούμενοι επισκέπτες θεωρήθηκαν ασεβείς, σήμερα οι επισκέπτες στην επιφύλαξη έθνους Hopi στην Αριζόνα δεν επιτρέπονται πλέον να πάρουν τις εικόνες, να μπουνε στην κατοικημένη μερίδα του χωριού, ή να συμμετέχουν στις πεζοπορίες. Οι τοπικοί άνθρωποι μπορούν επίσης να αντιτάξουν τον τουρισμό, επειδή αγανακτούν με τις πολιτικές που βλέπουν. Ο τουρισμός πρέπει και μπορεί να φέρει νέους περιορισμούς ή την αυστηρότερη επιβολή της υπάρχουσας νομοθεσίας που προστατεύει τα είδη και τους βιότοπούς τους, και να σταματήσει η ασυνήθιστη κυβερνητική παρέμβαση στις τοπικές δραστηριότητες, να αναπαραγάγει τη διαδεδομένη δυσaréσκεια μεταξύ των κατοίκων. Ο τουρισμός μπορεί επίσης να επιφέρει τις κοινωνικές αλλαγές, όπως η ανταλλαγή των παραδοσιακών ρόλων

για μη συμβατικούς, οι οποίοι αναστατώνουν την κοινωνική ιεραρχία στην κοινότητα.

2.11 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Ο οικότουρισμός έχει οριστεί ως το περιβαλλοντικά αρμόδιο ταξίδι, διαφωτίζοντας την επίσκεψη στις σχετικά ανενόχλητες φυσικές περιοχές προκειμένου να εκτιμηθεί η φύση (και οποιαδήποτε συνοδευτικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, προηγούμενα και παρόντα), και προωθεί τη συντήρηση, ασκεί χαμηλή επίδραση επισκεπτών, και προβλέπει την ευεργετικά ενεργό κοινωνικοοικονομική συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών.

Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, ο οικότουρισμός μπορεί να περιλάβει και τον πολιτιστικό και περιβαλλοντικό τουρισμό και, επιπλέον, τα οφέλη στον τοπικό πληθυσμό πρέπει να είναι ένα αναπόσπαστο τμήμα της δραστηριότητας. Τα αιτήματα των όλο και περισσότερο εύπορων καταναλωτών για τα "μακρινά" "φυσικά" "εξωτικά" περιβάλλοντα, έχουν δημιουργήσει μια άνοδο στις επιχειρήσεις οικότουρισμού, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ταυτόχρονα, στις δυτικές χώρες οι άγριες περιοχές που καταλαμβάνονται από τους ντόπιους λαούς έχουν ανοιχτεί στη βιομηχανία τουρισμού. Έτσι, είναι γεγονός ότι οι πιο απομακρυσμένες και λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές τουρισμού που οι οικότουριστικοί οδηγοί επιδιώκουν, αποτελεί απειλή στην πολιτιστική διάσπαση και την περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Ενώ μερικοί συγγραφείς υπογραμμίζουν τη δυνατότητα του οικότουρισμού, να προωθήσει την ευημερία και των τοπικών λαών και των περιβαλλόντων τους, άλλοι μας προειδοποιούν για την απερίσκεπτη χρήση του οικότουρισμού ως κοινό αγαθό. Πολλές κυβερνητικές αντιπροσωπείες και ακαδημαϊκοί τουρισμού χρησιμοποιούν τον όρο του οικότουρισμού ως μια νέα μορφή τουρισμού ηθικά ανώτερη. Όμως πολλές φορές στη πράξη ο οικότουρισμός καταλήγει να είναι μια μορφή τουρισμού ηθικά κατώτερη. Όταν το κέρδος, είναι η κύρια κατευθυντήρια δύναμη πίσω από τον οικότουρισμό είναι επόμενο, ότι οι επιχειρήσεις που προκύπτουν μπορούν να αλλοτριώσουν, παρά να ωφελήσουν τις τοπικές κοινότητες. Στο Νότιο Ειρηνικό, παραδείγματος χάριν, η έννοια του οικότουρισμού έχει προωθηθεί μέσα σε μια ιδιαίτερα στενή

ζώνη, που αποσκοπεί στη συντήρηση και το κέρδος της επιχείρησης, και έτσι έχει αποτύχει να εκτιμήσει το ρόλο των τοπικών κοινοτήτων μέσα στη βιώσιμη ανάπτυξη τουρισμού. Επομένως, υπάρχει μια ανάγκη για μια προσέγγιση στον οικοτουρισμό που αρχίζει από τις ανάγκες, τις ανησυχίες και την ευημερία των οικοδεσποτών των τοπικών κοινοτήτων.

Μερικοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι στις επιχειρήσεις που βασίζονται στον οικοτουρισμό, πρέπει τα μέλη των τοπικών κοινοτήτων να έχουν έναν υψηλό βαθμό ελέγχου της πραγματοποίησης των δραστηριοτήτων οικοτουρισμού. Αυτό είναι η διαφορά στις επιχειρήσεις οικοτουρισμού που ελέγχονται πλήρως από τους εξωτερικούς χειριστές, και είναι επίσης ευδιάκριτο από το γεγονός ότι τα περισσότερα από τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού πηγαίνουν στην κυβέρνηση. Μια προσέγγιση του οικοτουρισμού που είναι βασισμένη στην κοινότητα, αναγνωρίζει την ανάγκη να προωθηθεί και η ποιότητα της ζωής των ανθρώπων και η συντήρηση των πόρων. Επίσης εξετάζεται ο βαθμός με τον οποίο ο οικοτουρισμός παράγει οικονομικά οφέλη για τις τοπικές κοινότητες, πώς αυτά μπορούν να διανεμηθούν στις κοινότητες και πώς οι κοινότητες επηρεάζονται κοινωνικά και πολιτιστικά από τις επιχειρήσεις οικοτουρισμού. Ακόμη όπως ο οικοτουρισμός οδηγεί στα οικονομικά οφέλη για μια τοπική κοινότητα, έτσι μπορεί να οδηγήσει και στη ζημία όσο αφορά στα κοινωνικά και πολιτιστικά συστήματα και που υπονομεύει έτσι τη γενική ποιότητα της ζωής των ντόπιων ανθρώπων. Επομένως ο οικοτουρισμός πρέπει να αναγνωρίζει τη σημασία των κοινωνικών διαστάσεων της εμπειρίας του τουρισμού, και συγχρόνως να εστιάζει στις περιβαλλοντικές ή οικονομικές επιδράσεις.

Η παραπάνω αναφορά έχει καταδείξει ότι ο τρόπος με τον οποίο ο οικοτουρισμός προσεγγίζεται είναι κρίσιμος για την επιτυχία του από την άποψη της προώθησης της ευημερίας και των τοπικών λαών και των περιβαλλόντων τους. Μόνο με τον έλεγχο, οι τοπικοί λαοί μεγιστοποιούν τα οφέλη τους από τον οικοτουρισμό που εμφανίζεται στις περιοχές τους. Ένα πλαίσιο ενδυνάμωσης έχει επινοηθεί για να παρέχει έναν μηχανισμό για το πώς μπορεί να είναι αποτελεσματικότερες οι πρωτοβουλίες οικοτουρισμού, από την άποψη των επιδράσεών τους στις τοπικές κοινότητες. Πρέπει ακόμα να γίνεται προσεκτικά η διάκριση ανάμεσα στους ερευνητές ή τους επαγγελματίες οικοτουρισμού, από εκείνους που αντιγράφουν τα υπάρχοντα προϊόντα οικοτουρισμού, με τρόπο μη

αρμόδιο, που προσφέρουν χαρακτηριστικά τις χαμηλότερες τιμές, την κατώτερη εμπειρία, και τις καταστρεπτικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιδράσεις για τους ντόπιους λαούς.

Τέσσερα επίπεδα ενδυνάμωσης χρησιμοποιούνται σε αυτό το πλαίσιο: ψυχολογικό, κοινωνικό και πολιτικό και οικονομικό.

2.11.1. Οικονομική ενδυνάμωση.

Κατά εξέταση εάν μια κοινότητα έχει επωφεληθεί ή όχι οικονομικά από μια επιχείρηση οικότουρισμού, είναι απαραίτητο να εξεταστούν οι ευκαιρίες που έχουν προκύψει και από την άποψη της επίσημης και άτυπης απασχόλησης στον τομέα αυτό καθώς επίσης και των επιχειρησιακών ευκαιριών. Ενώ μερικά οικονομικά κέρδη καρπώνονται συνήθως από μια κοινότητα, τα προβλήματα μπορούν να αναπτυχθούν εάν αυτά είναι περιοδικά και δεν μπορούν να παρέχουν ένα κανονικό, αξιόπιστο εισόδημα. Επιπλέον, μπορούν να προκύψουν ανησυχίες από την αδικία στη διαμοίραση των οικονομικών οφελών. Είναι γεγονός ότι μια κοινότητα δεν αποτελείται πάντα από ομοιογενείς ομάδες με κοινούς στόχους. Η δύναμη των οικονομικών οφελών μπορεί να έχει ιδιαίτερη επιρροή για το ποιοι μοιράζονται τα οφέλη των προγραμμάτων τουρισμού. Πρόσφατες μελέτες έδειξαν ότι κάποια άτομα έχουν μεγαλύτερη εξουσία σε μια κοινότητα, και έτσι μονοπωλούν τα οικονομικά οφέλη του τουρισμού. Στον καθορισμό της επιτυχίας και της ικανότητας μιας επιχείρησης οικότουρισμού, είναι σημαντική η διανομή των οικονομικών οφελών από τον οικότουρισμό, να γίνεται με βάση το πραγματικό ποσό οφελών που μπορεί μια κοινότητα να λάβει.

Η οικονομική ενδυνάμωση ή η μη ενδυνάμωση, μπορεί επίσης να αναφερθεί στην πρόσβαση της τοπικής κοινότητας στους παραγωγικούς πόρους σε μια περιοχή που επωφελείται από τον οικότουρισμό. Παραδείγματος χάριν, η καθιέρωση των προστατευόμενων ζωνών μειώνει σημαντικά την πρόσβαση στους τόπους κυνηγίου και στα γεωργικά εδάφη. Επιπλέον, η προστασία των ειδών άγριας φύσης όπως οι ελέφαντες μπορεί να οδηγήσει στην καταστροφή των συγκομιδών και των τραυματισμών στο ζωικό κεφάλαιο και τους ανθρώπους. Κατά τη μελέτη διάφορων πρωτοβουλιών οικότουρισμού στην Μπελίζ, διαπιστώθηκε ότι ορισμένες οικογένειες που είχαν άμεση ζημία

στα ψάρια και γενικά στο ζωικό κεφάλαιο από την προστατευόμενη περιοχή αγρίας φύσης, έλαβε λιγότερο από το ένα τρίτο από τα άμεσα οικονομικά οφέλη από τον οικότουρισμό. Από την άποψη της δίκαιης διανομής των οφελών, αυτό είναι ανησυχητικό. Πρέπει επίσης να είναι ανησυχία ότι οι τοπικοί άνθρωποι θα συνεχίσουν να υποστηρίζουν τη συντήρηση των προστατευόμενων ζωνών, μόνο εάν αυτό βοηθήσει στην ανάπτυξή τους.

2.11.2 Ψυχολογική ενδυνάμωση

Μια τοπική κοινότητα που είναι αισιόδοξη για το μέλλον, έχει πίστη στις δυνατότητες των κατοίκων της, εμπνέει εμπιστοσύνη και καταδεικνύει την υπερηφάνεια στις παραδόσεις και τον πολιτισμό, μπορεί να ειπωθεί ότι είναι ψυχολογικά ισχυρή. Σε πολλές, μικρής κλίμακας κοινωνίες, η συντήρηση της παράδοσης είναι εξαιρετικά σημαντική από την άποψη της διατήρησης της αίσθησης μιας ομάδας, της εκτίμησης και της ευημερίας. Ο οικότουρισμός που είναι ευαίσθητος στους πολιτιστικούς κανόνες, χτίζεται πάνω στο σεβασμό των τοπικών παραδόσεων και επομένως σέβεται και τους τοπικούς ανθρώπους. Από την άλλη πλευρά, ο οικότουρισμός που παρεμποδίζει την ακέραια σχέση μεταξύ μιας ομάδας ανθρώπων και του εδάφους τους, μπορεί να έχει καταστρεπτικά αποτελέσματα.

2.11.3. Κοινωνική ενδυνάμωση

Η κοινωνική ενδυνάμωση αναφέρεται σε μια κατάσταση στην οποία η αίσθηση μιας κοινότητας με συνοχή και ακεραιότητα, έχει επιβεβαιωθεί ή έχει ενισχυθεί από μια δραστηριότητα όπως ο οικότουρισμός. Οι ισχυρές κοινοτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των ομάδων νεολαίας, των ομάδων εκκλησιών και των ομάδων των γυναικών, μπορούν να είναι σημάδια μιας εξουσιοδοτημένης κοινότητας. Η κοινωνική ενδυνάμωση είναι σαφώς ένα αποτέλεσμα του οικότουρισμού, όταν χρησιμοποιούνται τα κέρδη από τη δραστηριότητα του οικότουρισμού για να χρηματοδοτήσουν τα έργα κοινωνικής ανάπτυξης, όπως τα συστήματα παροχής νερού ή τις κλινικές υγείας στην τοπική περιοχή.

Αφ' ετέρου, η κοινωνική μη ενδυνάμωση μπορεί να εμφανιστεί εάν η

δραστηριότητα τουριστών οδηγεί στο έγκλημα, και ενδυναμώνει τις αντιλήψεις για τη συσσώρευση, τη μετατόπιση από τα παραδοσιακά εδάφη, την απώλεια αυθεντικότητας ή την πορνεία. Ο οικοτουρισμός δεν είναι, από τη φύση του υπαίτιος για αυτά τα προβλήματα. Οι αδικίες όμως στη διανομή των οφελών του οικοτουρισμού, που περιγράφονται κάτω από την οικονομική ενδυνάμωση στη παραπάνω αναφορά, μπορούν επίσης να οδηγήσουν στη κοινωνική μη ενδυνάμωση, που αναπτύσσεται μέσω των συναισθημάτων της ανεπαρκούς θέλησης και της ζήλιας. Παραδείγματος χάριν, ένας προϊστάμενος ενός χωριού στη Μικρονησία, που ανήκει σε μια ομοσπονδία συνενωμένων χωριών, κράτησε όλες τις αμοιβές εισόδων στο χωριό για τον εαυτό του.

Αυτό οδήγησε μερικά κοινοτικά μέλη να θεωρήσουν ότι τα χρήματα καθιστούν τους ανθρώπους φιλάργυρους και επομένως βλάπτουν το κοινοτικό πνεύμα. Δεν είναι πάντα σίγουρο ότι οι κοινότητες μοιράζονται χωρίς προβλήματα, την παραγωγή και τα οφέλη του προϊόντος του οικοτουρισμού. Είναι σαφές ότι σε όλες τις κοινότητες υπάρχουν ανισότητες που μπορούν να επιδεινωθούν από την εισαγωγή μιας κάπως προσοδοφόρας βιομηχανίας στην οποία δεν μπορούν να έχουν όλες οι κοινότητες πρόσβαση.

2.11.4 Πολιτική ενδυνάμωση

Εάν μια κοινότητα είναι πολιτικά εξουσιοδοτημένη για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, οι φωνές τους και οι ανησυχίες των κατοίκων, πρέπει να καθοδηγήσουν την ανάπτυξη οποιουδήποτε προγράμματος οικοτουρισμού από το στάδιο του εφικτού, κατευθείαν στην εφαρμογή της. Οι διαφορετικές ομάδες ενδιαφέροντος εντός μιας κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών και των νεολαίων, πρέπει επίσης να έχουν την αντιπροσώπευση στους κοινοτικούς και ευρύτερους οργανισμούς για τη λήψη των αποφάσεων. Επίσης θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην ανάμειξη των οργάνωσης σε βασικό επίπεδο, οι τοπικές ομάδες εκκλησιών και τα ντόπια ιδρύματα, στις διαδικασίες λήψης απόφασης και στους αντιπροσωπευτικούς οργανισμούς όπως τα εθνικά συμβούλια πάρκων ή τις περιφερειακές ενώσεις τουρισμού.

2. 12 Ο ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα με το έντονο εδαφικό ανάγλυφο, τις 42 περίπου κορυφές με ύψος πάνω από 2000 μ., το πλούσιο υπόστρωμα, τις εκτενείς ακτές, τις πολυάριθμες χερσονήσους και τα νησιά (ακτογραμμή συνολικού μήκους μεγαλύτερο από την περίμετρο της Γαλλίας) διαθέτει μεγάλη ποικιλία φυσικού τοπίου. Επιπλέον, η διάκριση και απομόνωση ορισμένων βιοτόπων οδήγησαν στη δημιουργία πλήθους ενδημικών και σπάνιων ειδών φυτών και ζώων. Χαρακτηριστική είναι επίσης η μεγάλη ποικιλία κλιματικών τύπων (από ημίξηρο ημιορεινό της ΝΑ Κρήτης έως το υγρόψυχρο ηπειρωτικό της Ροδόπης). Επίσης τα νησιά αποτελούν τους πλέον δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Παράλληλα, όμως, χαρακτηρίζονται ως εύθραυστες περιοχές με περιορισμένη πρόσβαση σε πόρους και με ευαίσθητα οικοσυστήματα. Στα περισσότερα τουριστικώς ανεπτυγμένα νησιά η κλασική δραστηριότητα είναι ο τουρισμός που περιγράφεται με το εύλογο σύνθημα «ήλιος-θάλασσα». Ωστόσο, άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναγνωρίζονται όλο και περισσότερο ως μια δραστηριότητα με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Τα περισσότερα νησιά διαθέτουν άδικα γνωρίσματα μοναδικής και συχνά σπάνιας χλωρίδας και πανίδας και αξιοθαύμαστων τοπίων, που στηρίζουν την ανάπτυξη του οικοτουρισμού

(<http://www.ee.teihal.gr/labs/pkoukos/PROSTASIA%20PERIBALONTOS/Ecotourism.htm>).

Η ποικιλία των βιοκλιμάτων που διαμορφώνονται, σε συνδυασμό με τους παραπάνω παράγοντες, αντικατοπτρίζεται στην πολυμορφία της βλάστησης, στον μεγάλο αριθμό ειδών φυτών και ζώων και στην ποικιλία των οικοσυστημάτων, από τους ημιορεινούς του φοινικόδασους του Βάι στην Κρήτη έως τα ψυχρόβια δάση σημύδας, δασικής πεύκης και ερυθρελάτης της Β. Ελλάδας. Η πληθώρα αυτή των οικοσυστημάτων εμφανίζεται ακόμη και σε μια μικρή σχετικά επιφάνεια. Έτσι σε απόσταση 150 χλμ. από την Καβάλα ως την Κεντρική Ροδόπη, απαντούν όλοι οι τύποι της μεσογειακής, μεσοευρωπαϊκής και βόρειας (σκανδιναβικής) ζώνης βλάστησης. Ο ορατός κίνδυνος εξαφάνισης πολλών ειδών και αλλοίωσης της σύνθεσης και υποβάθμισης πολλών οικοσυστημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο, οδήγησαν στη διακήρυξη της Διάσκεψης του Ρίο το 1992 και στην έκδοση της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ από το

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στον ευρωπαϊκό χώρο. Η Οδηγία εναρμονίσθηκε με το εθνικό δίκαιο με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 33318/3028/1998. Σκοπός της Οδηγίας αυτής είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω της προστασίας ορισμένων φυσικών τύπων οικοτόπων (habitats) κοινοτικού ενδιαφέροντος καθώς και η διατήρηση ορισμένων ειδών φυτών και ζώων κοινοτικού ενδιαφέροντος. Οι τύποι φυσικών οικοτόπων και τα είδη φυτών και ζώων αναφέρονται στα Παραρτήματα I και II της Οδηγίας αντίστοιχα. Βασικό μέσο για την επίτευξη του σκοπού της Οδηγίας αποτελεί η δημιουργία δικτύου προστατευμένων περιοχών με την ονομασία "NATURA 2000". Το δίκτυο θα τεθεί κάτω από καθεστώς ειδικής διαχείρισης που θα καθορίσει κάθε κράτος-μέλος λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητές του και θα αποτελέσει στο μέλλον το βασικό μέσο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της γενικότερης προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Η δημιουργία του δικτύου "NATURA 2000", που αποτελεί και υποχρέωση της Ελλάδας, θα συμβάλλει στην καλύτερη και αποτελεσματικότερη προστασία των απειλούμενων ειδών και των ενδιαιτημάτων τους, συμβάλλοντας στην αποκατάσταση και διατήρησή τους σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο.

Η απογραφή και εκτίμηση της βιοποικιλότητας σε εφαρμογή της Οδηγίας ξεκίνησε τον Ιούνιο του 1994 στην Ελλάδα με την υλοποίηση του έργου με τίτλο "Καταγραφή, Αναγνώριση, Εκτίμηση και Χαρτογράφηση των Τύπων Οικοτόπων και των Ειδών Χλωρίδας και Πανίδας της Ελλάδας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)". Η Ελλάδα έχει προτείνει 268 περιοχές (Εθνικός Κατάλογος), από τις οποίες 234 χαρακτηρίζονται ως "Τόποι Κοινοτικής Σημασίας" σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ και 52 έχουν δηλωθεί ως "Ζώνες (Περιοχές) Ειδικής Προστασίας" της ορνιθοπανίδας σύμφωνα με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ. Για κάθε περιοχή, το όριο της οποίας απεικονίζεται σε τοπογραφικό χάρτη (1:100000), έχει συνταχθεί Πληροφοριακό Δελτίο με τα απαραίτητα δεδομένα σχετικά με τους τύπους οικοτόπων και τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που εμφανίζονται σε αυτόν (έκταση, πληθυσμοί, κάλυψη γης, κατηγορίες απειλών, αξιολόγηση κ.λπ.). Οι τύποι οικοτόπων και τα είδη προτεραιότητας που απαντούν σε αυτές τις περιοχές θεωρούνται προστατευόμενα και η διατήρησή τους θα πρέπει να διασφαλίζεται σε κάθε περίπτωση μέσω των προβλεπόμενων έργων και δραστηριοτήτων που προγραμματίζονται μέσα σε αυτούς μέχρι την

οριστικοποίηση του δικτύου "NATURA 2000". Η κύρια πρόβλεψη της Οδηγίας που έχει γενική ισχύ είναι ότι το κράτος εξετάζει κάθε δραστηριότητα και έργο που ενδέχεται να επιφέρει αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην κατάσταση διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών εντός των ζωνών που θα ορισθούν ως Ζώνες Ειδικής Διατήρησης. Η Οδηγία καθορίζει ότι κάθε κράτος μέλος της Ε.Ε. επιφορτίζεται με τη διατήρηση των φυσικών τύπων οικοτόπων και των ειδών μετά των ενδιαιτημάτων τους που αναφέρονται στα παραρτήματα I και II, σε μια ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης. Για να το επιτύχει αυτό το κράτος καταφεύγει στη θέσπιση ειδικών μέτρων εφόσον αυτό κρίνεται αναγκαίο. Για κάθε περιοχή, η οποία αποτελεί πάντοτε μια ειδική περίπτωση, διερευνώνται οι οικολογικές απαιτήσεις και μετά από διαβουλεύσεις με τους τοπικούς φορείς καθορίζονται οι σκοποί διαχείρισης της περιοχής και προσδιορίζονται τα μέτρα και τα μέσα τα οποία θα ισχύσουν ώστε να επιτευχθούν οι σκοποί της διαχείρισης, δηλαδή η διατήρηση των συγκεκριμένων τύπων οικοτόπων και των ειδών που απαιτούνται στην περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός που έχει σαν κύριο τουριστικό προορισμό τις αγροτικές περιοχές (περιοχές στις οποίες υπάρχουν αγροί, δηλαδή καλλιεργήσιμα κομμάτια γης), παρουσιάστηκε σαν συγκροτημένη εναλλακτική μορφή τουρισμού στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1960 και είχε δυο παραλλαγές. Αυτή του Farm / Ranch based Tourism και εκείνη του Hotel / resort based Tourism . Η πρώτη παραλλαγή ήταν αυτή κατά την οποία οι τουρίστες είχαν κατάλυμα ένα αυθεντικό γεωργικό σπίτι (φάρμα ή ράντζο), ζούσαν μαζί με τους γεωργούς, έτρωγαν μαζί τα ίδια φαγητά και συμμετείχαν ενεργώς ή σαν παρατηρητές στις γεωργικές δουλείες. Η παραλλαγή αυτή ονομάστηκε agricultural tourism, δηλαδή γεωργικός τουρισμός. Η δεύτερη παραλλαγή ήταν εκείνη κατά την οποία οι τουρίστες έμεναν και έτρωγαν σε ένα οργανωμένο τουριστικό κατάλυμα, το οποίο βρισκόταν μέσα ή κοντά στην αγροτική περιοχή και από το οποίο μετέβαιναν στους αγρούς όπου είχαν ή παρατηρούσαν αγροτικές δραστηριότητες, που δεν ήταν υποχρεωτικά μόνο γεωργικές. Η παραλλαγή αυτή ονομάστηκε Αγροτουρισμός ή Αγροτικός τουρισμός. Και ο γεωργικός και ο αγροτικός τουρισμός αναφερόταν συχνά με ένα κοινό όνομα, αυτού του rural tourism, όπου rural σημαίνει αγροτικός ή εξοχικός. Εξοχικός όμως στη γλώσσα μας σημαίνει και υπαίθριος και γι' αυτό συχνά συγχέονται οι έννοιες του αγροτικού, του γεωργικού και του τουρισμού υπαίθρου.

Για έννοιες σύνθετες και πολύπλοκες όπως αυτή του "Αγροτουρισμού" θα πρέπει κανείς μάλλον να επιχειρήσει να προσδιορίσει, να προσπαθήσει δηλαδή να προσεγγίσει βασικές συνιστώσες της έννοιας αυτής, πέρα να ορίσει αυστηρά και άκαμπτα τον αντίστοιχο όρο με τη λογική του μαθηματικού ορισμού που δεν επιδέχεται καμίας αμφισβήτησης. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν, για αυτό το αντικείμενο να δοθούν περισσότεροι του ενός ορισμοί, που ναι μεν θα ήταν σωστοί και ορθοί, πλην όμως, ενδεχόμενα να άφηναν κάποια στοιχεία "εκτός", στοιχεία που από τη φύση τους θα ήταν σημαντικά. Αυτό με τη σειρά του, θα οδηγούσε σε μονομέρεια, θα είχε την θεώρηση της "μιας οπτικής γωνίας" και όχι την ολοκληρωμένη.

Ωστόσο, αν θα πρέπει κανείς να δώσει έναν ορισμό για τον Αγροτουρισμό, θα πρέπει να ξεκινήσει γενικά από την διεθνή πρακτική και εμπειρία, που δείχνει εναλλακτικά δυο κύριες μορφές;

A) Εκείνη που καλύπτει την φιλοξενία των επισκεπτών (τουριστών) σε μεγάλα αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στις γεωργικές εργασίες αλλά και την καθημερινότητα και τον τρόπο ζωής των ίδιων των αγροτών. Η μορφή αυτή αγροτουρισμού διεθνώς γνωστή με την ονομασία "Farmhouse Holidays", εφαρμόζεται σε χώρες όπου επικρατεί η έννοια της μεγάλης ιδιοκτησίας και της μεγάλης γεωργικής εκμετάλλευσης (Γερμανία, Αυστρία κ. λ. π.).

B) Εκείνη όπου οι επισκέπτες - τουρίστες φιλοξενούνται σε μικρά καταλύματα (που έχουν όμως όλες τις προϋπόθεσης και προδιαγραφές που ορίζονται από την εθνική νομοθεσία, για να χρησιμεύσουν ως καταλύματα), όπου, εκτός από την διαμονή, παρέχεται παράλληλα, πρωινό γεύμα. Η μορφή αυτή του αγροτουρισμού, γνωστή διεθνώς με την ονομασία "Bed and Breakfast", εφαρμόζεται στις χώρες εκείνες όπου το χαρακτηριστικό στοιχείο της γεωργικής εκμετάλλευσης είναι το μικρό μέγεθος (Ιταλία, Βρετανία, κ.λ.π.)

3.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Για να προσδιοριστεί η έννοια του αγροτουρισμού, που είναι μια μορφή του γενικού τουρισμού, θα πρέπει πρώτα να προσδιορίσουμε πρώτα από όλα το περιεχόμενο του πρωτογενή τουρισμού. Πολλοί ορισμοί έχουν διατυπωθεί για τον τουρισμό ανάλογα με τη σκοπιά από την οποία ο κάθε συγγραφέας έχει αντιμετωπίσει το φαινόμενο. Από αυτούς επεκράτησε για αρκετό χρόνο ο ορισμός της σχολής της Βέρνης, σύμφωνα με τον οποίο, τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και φαινομένων που προκαλούνται από την παραμονή των ξένων στον τόπο, εφόσον δεν υπάρχει πρόθεση εγκατάστασης για άσκηση κερδοσκοπικής δραστηριότητας, σε κύρια, διαρκή ή πρόσκαιρη βάση. Ο ορισμός όμως που εκφράζει θεωρητικά κατά γενικότερο τρόπο το σύγχρονο τουριστικό φαινόμενο, θεωρεί τον τουρισμό σαν την πρόσκαιρη μετακίνηση ατόμων από τον τόπο διαμονής τους, σε ένα άλλο τόπο με σκοπό την ικανοποίηση προσωπικών αναγκών τους και την οργανωμένη προσπάθεια για την προσέλκυση, υποδοχή και εξυπηρέτηση των ατόμων αυτών.

Η παραπάνω διατύπωση του θεωρητικού ορισμού που δόθηκε στον τουρισμό, εκφράζει ανάμεσα στα άλλα την γεωγραφική έκταση του φαινομένου (εσωτερικός - εξωτερικός τουρισμός), τη μετακίνηση σε διάφορους τόπους (τουριστικές τοποθεσίες) τα προσωπικά κίνητρα της μετακίνησης (σκοπός του ταξιδιού) καθώς και την οργανωμένη τοπική υποδομή - ανωδομής (ενεργητικός τουρισμός) για την εξυπηρέτηση των αναγκών των επισκεπτών τουριστών.

Από τα στοιχεία αυτά εντοπίζουμε τα ακόλουθα, που έχουν ιδιαίτερη σημασία και για τον αγροτουρισμό, του οποίου το περιεχόμενο προσπαθούμε να προσδιορίσουμε.

α) Τουριστικές τοποθεσίες. Αυτές αποτελούν γεωγραφικές ενότητες που τις χαρακτηρίζουν ορισμένα ιδιαίτερα φυσικά ή πολιτιστικά στοιχεία, που ανταποκρίνονται σε κάποιες προσωπικές ανάγκες των τουριστών. Έτσι διακρίνουμε διάφορους τύπους τοποθεσιών (παραθαλάσσιες, νησιωτικές ορεινές, δασώδεις κ.λ.π.). υπάρχει δηλαδή ένα στοιχείο τουριστικής έλξης, φυσικό ή πολιτιστικό, από τη δομή του αποκεντρωμένου και εξωστικού, που διευκολύνει την αποσυμφόρηση του χώρου και προωθεί νέες μορφές τουρισμού, που ικανοποιούν προσωπικές ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου. Πρόκειται για την αξιοποίηση αυτών που αποκαλούμε « πόρους του περιβάλλοντος ».

β) Προσωπικά κίνητρα. Αυτά αποτελούν τους λόγους που κάνουν τους ανθρώπους, ιδιαίτερα τους σύγχρονους, να αναζητήσουν στις μετακινήσεις τους κάποια σωματική ανακούφιση από το κοινωνικό άγχος της εποχής μας, η κάποια ψυχική εφορία στις σχέσεις τους με το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον του εξωστικού χώρου. Τα προσωπικά κίνητρα με εξειδικευμένο περιεχόμενο που ικανοποιούνται σε κάποια συγκεκριμένη τουριστική τοποθεσία, χαρακτηρίζουν και τη μορφή του τουρισμού (ανάπαυση, ψυχαγωγία, κουλτούρα, αθλητισμός, ορειβασία, κολύμβηση κ.λ.π.).

γ) Τοπική υποδομή - ανωδομή. Τα μέσα εξυπηρέτησης των τουριστών σε όλο το κύκλωμα των αναγκών τους είτε πρόκειται για βασικά έργα τουριστικής υποδομής (μεταφορές, αξιοποίηση πόρων κ.λ.π.) είτε για υπηρεσίες τουριστικής ανωδομής (καταλύματα, εστιατόρια, κέντρα ψυχαγωγίας κ.λ.π.), είναι συνάρτηση της μορφής του τουρισμού που αναπτύσσεται στη συγκεκριμένη τοποθεσία. Αυτό σημαίνει ότι τόσο τα έργα υποδομής όσο και οι

υπηρεσίες ανωδομής, πρέπει να είναι σε τέτοια ποσοτικά και ποιοτικά μεγέθη, που να εναρμονίζονται στο περιβάλλον, να σέβονται την ανθρώπινη αισθητική και να καλλιεργούν την προσέγγιση των ανθρώπων.

Η έννοια και το περιεχόμενο μιας οποιασδήποτε μορφής τουρισμού δεν προσδιορίζεται μόνο από το ίδιο το περιεχόμενο της, αλλά και από τους στόχους που επιδιώκει η προώθηση της συγκεκριμένης μορφής σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Η ανάπτυξη του τουρισμού δεν προωθείται για χάρη των τουριστών, αλλά για χάρη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης του λαού στην περιοχή του οποίου αναπτύσσεται ο τουρισμός. Έτσι για να δοθεί ολοκληρωμένη η έννοια του αγροτουρισμού θα πρέπει να εκφράζονται μέσα από αυτόν και οι επιδιώξεις του. Ιστορικά είναι εξακριβωμένο ότι όπου αναπτύχθηκε ο αγροτουρισμός ή ο πράσινος τουρισμός, σαν εναλλακτική λύση στον μαζικό τουρισμό, βασικός στόχος του, ήταν πέρα από της προσφοράς μιας νέας μορφής τουρισμού, η εξασφάλιση πρόσθετου εισοδήματος στους αγρότες. Μέσα στο γενικότερο αυτό στόχο εντάχθηκαν και οι επιμέρους στόχοι και του δικού μας προγράμματος αγροτουρισμού που ανακοινώθηκε τον Δεκέμβριο του 1980 από το Υπουργείο Γεωργίας, και στόχευε :

- ✓ Στην αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων των ορεινών περιοχών.
- ✓ Στην συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου.
- ✓ Στην ανάπτυξη της ορεινής οικονομίας.
- ✓ Στην ενίσχυση της επιστροφής του πληθυσμού στα ορεινά χώρια.

Οι στόχοι αυτοί διευρύνθηκαν από την επιτροπή αγροτουρισμού του ΕΟΤ και εκφράζουν τις επίσημες θέσεις της τουριστικής μας πολιτικής στο θέμα του αγροτουρισμού. Οι επιδιωκόμενοι στόχοι για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού, όπως έχουν διατυπωθεί στο σχετικό πρακτικό της επιτροπής είναι:

- α) Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της περιφέρειας μέσω της απαραίτητης τουριστικής υποδομής.
- β) Η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην περιφέρεια.
- γ) Η δημιουργία συμπληρωματικής απασχόλησης για τον αγροτικό πληθυσμό και η αύξηση του εισοδήματος του.
- δ) Η προώθηση, διάδοση και βελτίωση αγροτικών και βιοτεχνικών χειροτεχνικών προϊόντων (μεταποίηση).

- ε) Η αποκέντρωση του τουριστικού κυκλώματος και η ανάδειξη νέων περιοχών.
- ζ) Η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας (τουρισμός μικρής κλίμακας) και η προστασία σπάνιων φυσικών σχηματισμών.
- στ) Η διαφύλαξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής τοπικής και εθνικής κληρονομιάς (παραδοσιακή αρχιτεκτονική, τοπική λαϊκή τέχνη, αγροτικά προϊόντα, τοπικά έθιμα κ.λ.π.).
- ι) Η ενεργοποίηση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Συνεταιρισμών ως φορέων της τοπικής ανάπτυξης.

Οι παραπάνω στόχοι προσδιορίζουν το περιεχόμενο του αγροτικού τουρισμού στα πλαίσια των δεδομένων της αγροτικής και τουριστικής μας οικονομίας και της επίσημης πολιτικής που χαράσσεται για τον συγκρινόμενο τουριστικό τομέα.

3.3 ΟΙ ΔΥΟ ΟΠΤΙΚΕΣ ΓΩΝΙΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ανατρέχοντας κανείς στις σκόρπιες λέξεις της προηγούμενης παραγράφου -τις λέξεις - κλειδιά, όπως Ανθρωποκεντρική θεώρηση, ανθρώπινος χαρακτήρας, ανθρώπινη προσέγγιση, ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού, επικοινωνία, ψυχική και πνευματική ηρεμία, διακοπές κοντά στη φύση, συμμετοχή του επισκέπτη στην καθημερινότητα της αγροτικής οικογένειας, οικολογική διάσταση, πολιτιστική παράδοση, αρχιτεκτονική παράδοση, μοναδικότητα του χώρου, συλλογική δράση, επιχειρησιακό σχέδιο, ολοκληρωμένη παρέμβαση, οργανική διασύνδεση με την τοπική παραγωγή, προδιαγραφές, άνεση στη διαμονή, ευκολίες για τον επισκέπτη, αναβίωση εθίμων, τεχνική -οικονομική -κοινωνική- διοικητική υποδομή, προσπελασιμότητα (ή δυνατότητα απόκτησης της προσπελασιμότητας), φυσικό τοπίο, συναφείς δραστηριότητες (χειροτεχνία, οικοτεχνία), κατάλυμα, εκδρομές - επισκέψεις σε αξιοθέατα, τοπική αυτοδιοίκηση, συνεταιρισμός, οργάνωση, σχεδιασμός, μεθοδικότητα, επιμόρφωση, τοπική ανάπτυξη, διαφήμιση, έρευνα της τουριστικής αγοράς, επιλογή- έμφαση στην ιδιαιτερότητα, διαπιστώνει κάποιος ότι με λίγη προσοχή, μεθοδικότητα και φαντασία θα μπορούσε να τις κατατάξει σε δυο βασικές κατηγορίες:

- ✓ Εκείνες που έχουν καθαρά τουριστικό νοηματικό περιεχόμενο

✓ Εκείνες που υποδηλώνουν πολιτική ανάπτυξης μικρών μειονεκτικών χώρων.

Για παράδειγμα, στη πρώτη από τις κατηγορίες αυτές θα μπορούσε να ταξινομήσει λέξεις όπως επικοινωνία, πνευματική και ψυχική γαληνή και ηρεμία, marketing, διαφήμιση, έρευνα της τουριστικής αγοράς, τουρισμός με ανθρώπινο πρόσωπο, προδιαγραφές καταλυμάτων, άνετες διακοπές, τονισμός της μοναδικότητας του χώρου και προσέλκυσης επισκεπτών, κ.τ.λ. Στη δεύτερη από τις κατηγορίες που προαναφέρθηκαν θα μπορούσε να καταχωρήσει λέξεις όπως ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού, τοπικές πρωτοβουλίες, πολυαπασχόληση, δραστηριοποίηση της γυναίκας του χωριού, τεχνική - οικονομική- κοινωνική- διοικητική υποδομή, τοπική αυτοδιοίκηση, τοπική αυτοδιαχείριση, τοπικός σχεδιασμός, συμπληρωματικότητα, απασχόλησης και εισοδήματος, δικαιότερη κατανομή πλεονάσματος κ.λ.π. Αυτή η διαπίστωση εισάγει από μόνη της μέσα από την αφαιρετική μεθοδολογική προσέγγιση, δυο διαφορετικές οπτικές γωνίες μέσω των οποίων μπορεί να θεωρηθεί η έννοια του αγροτουρισμού, αφήνοντας στον ερευνητή, τον μελετητή, τον ενδιαφερόμενο, τη δυνατότητα του να επιλέξει σε ποια από τις δυο θα δώσει την έμφαση, το ειδικό βάρος της οποίας προσπάθειας του. Αυτό πάλι με τη σειρά του είναι συνάρτηση του στόχου που επιδιώκει. Αν πρόκειται για τον (policy maker), τον τεχνοκράτη που επιδιώκει την τοπική ανάπτυξη των μειονεκτικών χωρών, ο Αγροτουρισμός προσφέρεται σαν ένα μοναδικό μεθοδολογικό εργαλείο για να πετύχει το σκοπό του αυτό. Αν από την άλλη, πρόκειται για εκείνον που θέλει να 'φωτίσει' την τουριστική πλευρά αυτής της δραστηριότητας, ο Αγροτουρισμός συνιστά μοναδική ευκαιρία μιας εναλλακτικής θεώρησης της όλης τουριστικής μας πολιτικής, που για δεκαετίες τώρα ήταν μονόπλευρα προσανατολισμένη στο μαζικό τουρισμό, τον τουρισμό των 'τριών S' ('sea - sun - sex), με όλα τα οδυνηρά επακόλουθα αυτής της επιλογής: εύκολο κέρδος, υποβάθμιση του φυσικού-αρχιτεκτονικού-πολιτιστικού περιγύρου, τυχοδιωκτισμός, Άγρια πελατών, ακαλαίσθητες τσιμεντένιες κατασκευές, 'ξεκομμένες' από την συνολική αρχιτεκτονική του τόπου, το μήνυμα για ' φθηνές διακοπές', τα σπίτια χωρίς προδιαγραφές, το ανεξέλεγκτο, το μίζερο και σε τελική ανάλυση, την υποβάθμιση του τουρισμού στην Ελλάδα.

Έχοντας, τώρα προσδιορίσει την διπλή 'οπτική' μέσα από την οποία μπορεί να θεωρηθεί ο Αγροτουρισμός, διαπιστώνει ότι η συγκεκριμένη αυτή μορφή δράσης συνθέτει 'εναλλακτική' λύση κατά δυο διαφορετικές έννοιες:

- ✓ Εναλλακτική μορφή τουριστικής δράσης (και όχι απλά μια ακόμα νέα μορφή τουρισμού, όπως πολλοί θα επιθυμούσαν να την εμφανίσουν).
- ✓ Εναλλακτική λογική τουριστικής πολιτικής, εναλλακτική τουριστική φιλοσοφία, εναλλακτική προσέγγιση του επισκέπτη - καταναλωτή τουριστικών υπηρεσιών, ανάδειξη εναλλακτικών τόπων ως 'τουριστικών θέρετρων' κ.λ.π.
- ✓ Εναλλακτική ανάπτυξη, προσέγγιση των μικρών, μειονεκτικών τόπων: Εναλλακτική 'λογική' αναπτυξιακής προσέγγισης και μεθοδολογίας, εναλλακτική τρόποι ευαισθητοποίησης και ενεργοποίησης του τοπικού πληθυσμού, εναλλακτικά πρότυπα ανάπτυξης, κ.λ.π.

Η κρίση αυτή βασισμένη στην απλή παρατήρηση και στη διαπίστωση, αναμφίβολα δεν έχει προκύψει αβασάνιστα, ούτε είναι κάτι το παράδοξο - τουλάχιστον σε επίπεδο ιστορικών αναδρομών. Κάνοντας μια ανάδρομη γενικά στο φαινόμενο, διαπιστώνει κανείς ότι ο λιγότερο αναπτυγμένος χώρος επιδιώκει την ανάπτυξη του έστω και με κόστος (οικονομικό - κοινωνικό - περιβαλλοντικό) δυσανάλογο του οφέλους που αποκομίζει, τουλάχιστον στα αρχικά στάδια της αναπτυξιακής διαδικασίας. Έτσι το φαινόμενο του μαζικού τουρισμού 'ανθεί' εκεί που υπάρχει υπανάπτυξη, σε μια προσπάθεια να γίνει 'γνωστός' ο τόπος, έστω και κάτω από την αρνητική του όρου έννοια. Όσο ο τόπος αναπτύσσεται, είναι φυσικό να επιδιώκει μια προσεκτικότερη επιλογή, τόσο των τουριστικών υπηρεσιών που προσφέρει, όσο -και αυτό είναι το σημαντικότερο- προσεκτικότερη επιλογή των επισκεπτών του, μέσω των υπηρεσιών που προσφέρει, αλλά και της τιμής στην οποία προσφέρει τις υπηρεσίες αυτές.

3.4 ΤΟ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

3.4.1. Η φύση του αγροτουριστικού προϊόντος.

Το αγροτουριστικό προϊόν περιλαμβάνει όλα τα υλικά και άυλα αγαθά και τις υπηρεσίες που ένας οικοτουρίστας απολαμβάνει κατά τη διάρκεια των

διακοπών του. Τα αγαθά αυτά και οι υπηρεσίες έχουν πηγές το φυσικό περιβάλλον των αγροτικών περιοχών, τους αγρότες και τον αγροτικό τρόπο ζωής. Το σύνολο ή ένα μέρος τους αποτελεί το αποκαλούμενο « πράσινο » τουριστικό πακέτο, όταν ο αγροτουρισμός είναι πλήρως ή μερικώς οργανωμένος.

Τα κυριότερα αγροτουριστικά προϊόντα είναι :

- ✓ Η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος, του ανοικτού χώρου, του καθαρού αέρα και του φυσικού και ζωικού κόσμου.
- ✓ Η επαφή και επιτόπια γνωριμία με χαρακτηριστικά φυσικά τοπία και τοπία ιδιαίτερα φυσικού κάλλους.
- ✓ Η επαφή και επιτόπια γνωριμία με τη χλωρίδα και πανίδα του τόπου, κυρίως την σπάνια ή την πρωτόγνωρη, και με τα στοιχεία της άγριας ζωής.
- ✓ Η επαφή και επιτόπια γνωριμία με την τοπική αγροτική πολιτιστική κληρονομιά.
- ✓ Η παρατήρηση της γεωργικής διαδικασίας και πιθανώς η συμμετοχή σε αυτή.
- ✓ Η παρατήρηση της βιολογικής γεωργίας και της παραδοσιακής αγροτοβιοτεχνίας που πιθανώς υπάρχουν στον αγροτικό χώρο.
- ✓ Η διανομή και η διατροφή σε ένα αγροτικό σπίτι ή ένα αγροτικό ξενοδοχειακό κατάλυμα μέσα στο αγροτικό χωριό.
- ✓ Η επώνυμη επαφή τουριστών - αγροτών και η συμμετοχή στον αγροτικό τρόπο ζωής.
- ✓ Η γνωριμία με τα τοπικά ήθη και έθιμα.
- ✓ Η απόλαυση των υγιεινών και αυθεντικών «χωριάτικων» προϊόντων.
- ✓ Η συμμετοχή σε τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις.
- ✓ Η ηρεμία και η ησυχία που προσφέρει το φυσικό περιβάλλον.
- ✓ Η ταύτιση και η ησυχία που προσφέρει το φυσικό περιβάλλον.
- ✓ Η ταύτιση των βιορυθμών των τουριστών με τους φυσικούς βιορυθμούς.
- ✓ Η δυνατότητα υγιεινής διατροφής και υγιεινής εξάσκησης στη ύπαιθρο.
- ✓ Η δυνατότητα άσκησης παράλληλων τουριστικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο.

Το κοινό χαρακτηριστικό όλων των παραπάνω αγροτουριστικών προϊόντων, είναι η αγροτικότητα που περιλαμβάνει όλα τα γνωρίσματα του αγροτικού χώρου, των κατοίκων του και των εκδηλώσεων του.

3.4.2. Η πρόσφορα και η ζήτηση.

Υπάρχουν δυο εναλλακτικές εκδοχές που θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει ως υπεύθυνες, την οποία βαθμού ανταπόκρισης και αρμονίας, ανάμεσα στη ζήτηση και την πρόσφορα αγαθών και υπηρεσιών. Είτε η πλευρά της προσφοράς δημιουργεί ανάγκες για τον υποψήφιο αγοραστή, είτε η πλευρά της κατανάλωσης, μιας ορισμένης κοινωνίας, σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, υπακούοντας σε μια εσωτερική ανάγκη που προσπαθεί να ικανοποιήσει, εξελισσόμενη σε « τάση », ζητά κάτι το νέο, και δημιουργεί πρόσφορα νέων αγαθών. Ο αγροτουρισμός φαίνεται να ανήκει στη δεύτερη κατηγορία και προέκυψε ως απόρροια της ανάγκης του ανθρώπου για ψυχική - πνευματική γαληνή, κοντά στο φυσικό περιβάλλον και τη γνήσια ανθρώπινη συμπεριφορά.

Όμως η ζήτηση των αγροτουριστικών προϊόντων είναι ανάλογη με το μέγεθος της αγροτουριστικής αγοράς, η οποία δεν προσδιορίζεται ποσοτικά γιατί δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία. Γίνεται όμως δεκτό ότι η αγορά αυτή αυξάνει με το χρόνο, άρα η ζήτηση των αγροτουριστικών προϊόντων θα αυξάνεται αντίστοιχα. Αυτό όμως το οποίο πρέπει να τονιστεί είναι ότι η πρόσφορα των αγροτουριστικών προϊόντων είναι πολύ μεγάλη. Και αυτό γιατί ο αγροτικός χώρος είναι τεράστιος, γιατί πολλά από τα αγροτουριστικά προϊόντα είναι ελευθέρως αγαθά (αέρας, νερό, φύση) και γιατί υπάρχει η διάθεση φιλοξενίας των αγροτών. Ακόμα δηλαδή και αν δεν υπάρχει η απαιτούμενη τουριστική υποδομή, ο αγροτικός χώρος μπορεί να δεχθεί και να φιλοξενήσει πολλούς τουρίστες. Το αγροτικό σπίτι είναι πάντοτε ανοικτό, το σπιτικό φαγητό πάντοτε διαθέσιμο και η φιλοξενία των αγροτών δεδομένη. Τα αγροτουριστικά προϊόντα βρίσκονται σε αφθονία και δεν υπάρχουν αγροτικές περιοχές τουριστικά κορεσμένες.

3.4.3 Η τιμή του αγροτουριστικού προϊόντος.

Κατά γενικό κανόνα οι τιμές αγροτουριστικών προϊόντων, όταν καταναλώνονται στον αγροτικό χώρο και οι τιμές των αγροτουριστικών υπηρεσιών όταν προσφέρονται στον ίδιο χώρο, είναι πολύ χαμηλότερες των προϊόντων και υπηρεσιών άλλων μορφών τουρισμού που καταναλώνουν ή προσφέρονται στα αστικά κέντρα και στα τουριστικά θέρετρα. Αυτό οφείλεται σε δυο λόγους. Πρώτων, στο ότι μεταξύ του αγρότη που παίζει το ρόλο του τουριστικού επιχειρηματία και του τουρίστα - καταναλωτή δεν μεσολαβούν ενδιάμεσοι. Δεύτερον, στο ότι οι αγρότες δεν επιδιώκουν, λόγω νοοτροπίας ή άγνοιας, το μέγιστο δυνατό κέρδος και περιορίζονται στο λογικό κέρδος. Και η τιμή των αγροτουριστικών προϊόντων είναι ακόμα μικρότερη αν ληφθεί υπόψη η ποιότητα τους. Η ανθεκτικότητα, καθαρότητα και η αγνότητα τους δεν πληρώνεται όσο πρέπει. Είναι γνωστή η κίνηση για τα χωριάτικα προϊόντα κατά την οποία πολλοί άνθρωποι, τουρίστες και μη, έτρεχαν για να τα αγοράσουν, μέχρι που τα προϊόντα αυτά έχασαν την αυθεντικότητά τους, με την εμπορευματοποίηση και την νόθευση τους και σταμάτησε η μόδα των χωριάτικων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πολλά από τα προϊόντα του αγροτουρισμού υπάρχουν ελεύθερα στη φύση (αέρας, νερό, ηρεμία, φυσικό περιβάλλον κ.λ.π.) και δεν έχουν τιμή.

3.4.4 Είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων

Τα είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων είναι τα εξής:

- ✓ Μικρές ξενοδοχειακές μονάδες - ξενώνες
- ✓ Ενοικιαζόμενα δωμάτια στα σπίτια αγροτικών οικογενειών
- ✓ Ανεξάρτητες αγροτικές κατοικίες παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (που εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον).
- ✓ Κάμπινγκ σε αγροκτήματα, τα οποία δεν είναι διαδεδομένα στην Ελλάδα εν αντιθέσει με ορισμένες περιοχές της Ευρώπης.

Όπως είναι φανερό, η απαιτούμενη υποδομή του αγροτουρισμού είναι μικρής κλίμακας, συγκρινόμενη με εκείνη του μαζικού τουρισμού. Ο αγροτουρισμός δεν απαιτεί εξελιγμένη τουριστική υποδομή, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια της ανάπτυξής του. Παράλληλα, η προσφορά των αγροτικών

προϊόντων είναι άφθονη, καθώς αυτά είναι κατά κύριο λόγο ελεύθερα αγαθά (αέρας, νερό, φύση).

3.5 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.5.1. Για την υπαίθρο

ΕΙΝΑΙ:

- ✓ Είναι ένας τρόπος ανάπτυξης της υπαίθρου μέσω μιας ήπιας μορφής τουρισμού. μια επιτυχημένη ευρωπαϊκή πολιτική ανάπτυξης της υπαίθρου, που εφαρμόζεται επιτυχώς εδώ και τριάντα χρόνια για να αντιμετωπίσει σημαντικά προβλήματα όπως η ερήμωση της υπαίθρου, η αστυφιλία και η μείωση της αγροτικής παραγωγής.
- ✓ Μια ήπια μορφή τουρισμού με την οποία μπορούν να ασχολούνται οι ντόπιοι αγρότες, προκειμένου τα εισοδήματα να επιστρέφουν στην τοπική κοινότητα.
- ✓ Η διατήρηση των εθίμων, της λαογραφίας, της χειροτεχνίας, των παραδοσιακών τεχνών και εργασιών που τείνουν να εκλείψουν.
- ✓ Η ανάδειξη της διαφορετικότητας και της μοναδικότητας του κάθε τόπου.

ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ

- ✓ η μαζική και επεμβατική ανάπτυξη με πάσης φύσεως ξενοδοχεία, εστιατόρια και επιχειρήσεις που αλλοιώνουν το χαρακτήρα.
- ✓ Απλώς μια ωραία ιδέα ή μια ευχή.
- ✓ Μια ευκαιριακή και γρήγορη λύση.
- ✓ Η εκμετάλλευση του πλούτου μιας περιοχής από επιχειρηματίες που δεν ανήκουν στην τοπική κοινότητα.
- ✓ Μια μορφή ανάπτυξης που παραβλέπει την πολιτιστική κληρονομιά.
- ✓ Η ισοπέδωση και η ομοιογένεια όλων των περιοχών.

3.5.2 . Για την αγροτική οικογένεια

ΤΙ ΕΙΝΑΙ

- ✓ Ένας ουσιαστικός τρόπος να συμπληρώνει όλο τον χρόνο η οικογένεια της υπαίθρου το ήδη υπάρχον εισόδημα της.

- ✓ Ένας τρόπος να βρουν απασχόληση οι νέοι, οι αγρότισσες, οι κάτοικοι των οικονομικά ασθενέστερων ορεινών και μειονεκτικών περιοχών.
- ✓ Η δημιουργία ενός φιλικού και ζεστού περιβάλλοντος για την υποδοχή του επισκέπτη.
- ✓ Η δημιουργία ενός περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ο επισκέπτης θα γνωρίσει τον τόπο, θα τον νιώσει οικείο και θα θέλει να ξαναρθεί.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ

- ✓ Μια ευκαιριακή ή εποχιακή τόνωση του αγροτικού εισοδήματος μέσω της οποίας ο αγρότης μετατρέπεται σε ξενοδοχείο και εγκαταλείπει τη γη.
- ✓ Η εγκατάλειψη της υπαίθρου προς αναζήτηση δουλειάς στα αστικά κέντρα.
- ✓ Η απρόσωπη παροχή υπηρεσιών.
- ✓ Η φιλοξενία βάσει του επιπόλαιου σκεπτικού « που θα ξαναδούμε τον τουρίστα ».

3.5.3. Για τον ταξιδιώτη

ΕΙΝΑΙ

- ✓ Η φιλοξενία σε ένα περιβάλλον λιτό, με τοπικό χαρακτήρα, με ανέσεις αλλά χωρίς « πολυτελείς εξάρσεις ».
- ✓ η επαφή του επισκέπτη με τη φύση, την αγροτική ζωή, τις καλλιέργειες, τις αγροτικές εργασίες.
- ✓ Η γνωριμία του επισκέπτη με τα ήθη και τα έθιμα μιας περιοχής τα οποία αναβιώνουν με αυθεντικό τρόπο.
- ✓ Η συμμετοχή του ταξιδιώτη σε ένα σύνολο δραστηριοτήτων: 1. αγροτικές δραστηριότητες. 2.οικοτουρισμο. 3. αθλήματα περιπέτειας. 4. πολιτιστικές περιηγήσεις. 5. μαθήματα π.χ. αργαλειού.
- ✓ Η απόλαυση τοπικών φαγητών που βασίζονται σε παραδοσιακές συνταγές και παρασκευάζονται με τοπικά ή και βιολογικά προϊόντα.
- ✓ Η γνωριμία του επισκέπτη με την τοπική κοινότητα.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ

- ✓ Η ασκητική και μίζερη φιλοξενία, χωρίς άνεση, καθαριότητα και σπιτική ζεστασιά, αλλά ούτε και η κοσμοπολιτική πολυτελή.
- ✓ Η αντιμετώπιση της φύσης και της αγροτικής ζωής σαν ένα αδιάφορο σκηνικό.
- ✓ Η αναπαράσταση των εθίμων μιας περιοχής μόνο και μόνο για τουριστική κατανάλωση.
- ✓ Οι παθητικές διακοπές.
- ✓ Η παροχή, απλώς, ενός καλού γεύματος.
- ✓ Η απουσία του ντόπιου, του κατοίκου της υπαίθρου, της νοικοκυράς, και η έλλειψη επικοινωνίας και επαφής μαζί τους.

3.6 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΑ

Οι αγροτουρίστες αναζητούν ξεκούραση, χαλάρωση σε ένα ήρεμο περιβάλλον, σε μια προσπάθεια να αποκοπούν προσωρινά από την αστική τους καθημερινότητα. Επιζητούν την επαφή με την φύση, προκειμένου να γνωρίσουν τόσο την αγροτική ζωή όσο και τους αγρότες, τους ντόπιους που θα τους μιλήσουν σε ένα διαφορετικό και άγνωστο για πολλούς από αυτούς τρόπο ζωής. Θέλουν να απολαύσουν την αυθεντικότητα της επαρχιακής ζωής, την ανεπιτήδευτη φιλοξενία, την καθαρότητα του τοπίου και την καθαριότητα του περιβάλλοντος, τα παραδοσιακά, σπιτικά εδέσματα, να γίνουν κοινωνοί σε μια ζωή που έχει να τους πει πολλά για το παρελθόν τους. Οι τουρίστες αυτοί θεωρούνται πολυταξιδεμένοι και έμπειροι. Είναι άτομα που έχουν ήδη γευθεί τους τουριστικούς προορισμούς με την μορφή του μαζικού τουρισμού και κορεσμένοι από το συγκεκριμένο πρότυπο, αναζητούν στον προορισμό μια νέα διάσταση, εντρυφώντας στην πολιτιστική και φυσιολατρική του υπόσταση αλλά και στην δυνατότητα για ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία. Οι αγροτουρίστες ανήκουν σε ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα. Σε χώρες της Ευρώπης που ο αγροτουρισμός έχει παράδοση δεκαετιών, αποτελεί έναν τρόπο ζωής ο οποίος απευθύνεται σε όλη την οικογένεια και διεκδικεί το ήμισυ των ετήσιων οικογενειακών διακοπών. Τα νεότερα άτομα είναι αυτά που προτιμούν να συνδυάζουν το πακέτο αγροτουρισμού με «σπορ περιπέτειας», ενώ οι

μεγαλύτεροι με πιο ήπιες δραστηριότητες, με περιηγήσεις πολιτιστικού, θρησκευτικού, λαογραφικού περιεχομένου.

Από τα σπουδαιότερα όμως χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα άτομα που επιλέγουν τον αγροτουρισμό είναι το υψηλό οικονομικό αλλά και μορφωτικό τους επίπεδο. Τα άτομα αυτά θεωρούνται ότι έχουν αυξημένη οικολογική συνείδηση, πολυποίκιλα ενδιαφέροντα, διάθεση για μόρφωση και πολιτιστική προσέγγιση. Δεν παρασύρονται από τον μιμητισμό και τα πρότυπα της καταναλωτικής κοινωνίας, είναι εκλεπτυσμένοι και με υψηλές απαιτήσεις ως προς την ποιότητα και το επίπεδο των υπηρεσιών που τους παρέχονται. Σε όλο τον κόσμο ο αγροτουρίστας θεωρείται ποιοτικός, υψηλών προδιαγραφών και σημαντικής αγοραστικής δύναμης. Ξέρει ακριβώς τι ζητάει και δεν αρκείται σε καταστάσεις που δεν τον ικανοποιούν.

Μήπως τελικά οι προοπτικές που δίνει ο αγροτουρισμός, μπορούν να γίνουν μεταξύ άλλων, η διέξοδος που αναζητάει ο ελληνικός τουρισμός στην προσέλκυση επιλεκτικού και υψηλού επιπέδου τουρισμό;

3.7 ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

Ο αγροτουρίστας δεν αναζητά τις παθητικές διακοπές. Η παραμονή στην ύπαιθρο μπορεί να εμπλουτισθεί με ποικίλες δραστηριότητες, με τα λεγόμενα «σπορ κοντά στη φύση» ή «σπορ περιπέτειας». Ένα ορμητικό ποτάμι μπορεί να είναι μια θαυμάσια ευκαιρία για την διοργάνωση αθλημάτων όπως το ράφτινγκ ή τα κανό. Τα περιπατητικά μονοπάτια που διασχίζουν περιοχές της χώρας, όπως το Ε4 ή Ε9 αφορμή για την διοργάνωση ομάδων πεζοπορίας. Το Trekking, η ορειβασία, το ποδήλατο ή η κατάβαση βουνού, η τοξοβολία, η ιππασία όλες οι μορφές δραστηριοτήτων, που συνδυάζουν τον τουρισμό περιπέτειας με την ενεργή συμμετοχή και δράση στη φύση, μπορούν να συμβάλλουν στον εμπλουτισμό του αγροτουριστικού «πακέτου».

Ιδιαίτερη θέση όμως κατέχουν στον αγροτουρισμό οι δραστηριότητες που αξιοποιούν τα πολιτιστικά, θρησκευτικά, λαογραφικά, αρχιτεκτονικά, γαστρονομικά στοιχεία της περιοχής. Έτσι η αξιοποίηση για την δυνατότητα επίσκεψης και ξενάγησης σε παλιά μοναστήρια, εκκλησίες, γεφύρια, οινοποιεία, τυροκομία εργαστήρια χειροτεχνίας, η συμμετοχή σε πανηγύρια και τοπικές γιορτές, στο μάζεμα της ελιάς ή του τρύγου, ακόμα και τα μαθήματα τοπικής

κουζίνας, όλα μπορούν να προσδώσουν στον Αγροτουρισμό την ξεχωριστή τοπική ταυτότητα και να τον αναδείξουν σε μοναδικό προϊόν.

Στον Αγροτουρισμό είναι σαφές πως αναζητάμε την αυθεντικότητα και την μοναδικότητα σε κάθε της μορφή και έκφραση. Η Ελλάδα διαθέτει μια σημαντική και αξιόλογη ποικιλομορφία στα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά, που την κάνουν μια χώρα μοναδική. Βασιζόμενη σε αυτό μπορεί να αναδείξει αυτή την πολυμορφία χωρίς λόγο να υιοθετεί αντιγραφές και να ομογενοποιεί το προϊόν του Αγροτουρισμού. Στην Ελλάδα υπάρχει ένα ανεκμετάλλετο δυναμικό που μπορεί να δημιουργήσει ένα εξειδικευμένο μοντέλο Αγροτουρισμού για κάθε περιοχή. Δεν υπάρχει λοιπόν κανένας τρόπος να μιμείται αντίστοιχα μοντέλα άλλα ούτε και να εφαρμόζει ένα συγκεκριμένο μοντέλο Αγροτουρισμού σε μια ενιαία κλίμακα. Είτε πρόκειται για καταλύματα, είτε για επιχειρήσεις ή για όποιες δραστηριότητες Αγροτουρισμού, η διαφορά έγκειται στο να ανακαλύψουμε τα μοναδικά, πρωτότυπα στοιχεία της κάθε περιοχής, τους πόρους που κανείς ακόμα δεν έχει αναδείξει ή δεν έχει σκεφθεί να αξιοποιήσει. Όσο πιο πρωτότυπα, τόσο καλύτερα αναδεικνύουμε τον Αγροτουρισμό στην ιδιαίτερη και ποιοτική μορφή του. Η φαντασία και η έρευνα παίζουν μεγάλη σημασία σ' αυτή την προσπάθεια. Η αναβίωση των παραδόσεων του τόπου, τα ξεχασμένα έθιμα ή τα μουσικά ακούσματα, οι αρχιτεκτονικές τάσεις, οι παλιές τέχνες, τα μνημεία που σκέπασε ο χρόνος, η συμβολή των ηλικιωμένων να θυμηθούν παλιές συνήθειες, ιστορίες, ίχνη, μονοπάτια, συνταγές, παρασκευή ποτών. Τα πάντα στον Αγροτουρισμό έχουν σημασία και μόνο οι ντόπιοι μπορούν να τα εντοπίσουν και να τα αναδείξουν. Η χώρα έχει το μοναδικό προνόμιο να διαθέτει ανεξάντλητους πόρους που διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή, σπάνια φυσική ομορφιά, ιστορία, παράδοση, γαστρονομία, αρχιτεκτονική, παραδοσιακές τέχνες, μουσική παράδοση, πολιτισμό, θρησκευτικά μνημεία, χωριά, παραδοσιακούς οικισμούς, βιότοπους, υγροβιότοπους, χλωρίδα και πανίδα, θρύλους, παραδόσεις, τοπικές γιορτές, πανηγύρια, θάλασσες, δάση, βουνά, μονοπάτια, φαράγγια, όλα σχηματίζουν ένα σπάνιο μωσαϊκό, ένα πολύχρωμο καλειδοσκόπιο παραστάσεων, εικόνων και εμπειριών δημιουργώντας έναν τόπο ευλογημένο. Το πλεονέκτημα είναι πως, η Ελλάδα απ άκρη σ' άκρη διαφέρει . Είναι μια χώρα με μοναδικότητα και ανομοιογένεια κι αυτό στον Αγροτουρισμό δίνει το πλεονέκτημα ανάδειξης αυτής της μοναδικότητας.

Μέσα από την ανάδειξη ενός τοπικού μοντέλου Αγροτουρισμού, που θα προκύψει από μια εξειδικευμένη μελέτη και καταγραφή, καλλιεργούμε τον μύθο του χωριού που τόσο έχουμε ανάγκη, την επιστροφή στις ρίζες και την πολιτιστική κληρονομιά μας, την επαφή με το σημείο αναφοράς μας. Μπορούμε να βασίσουμε τον Αγροτουρισμό πάνω στα πετυχημένα μοντέλα άλλων χωρών, όμως σίγουρα τα τοπικά χαρακτηριστικά μπορούν να διαμορφώσουν τον Αγροτουρισμό προσαρμοσμένο πάνω στις δικές μας ανάγκες, τις ιδιαιτερότητες και τα πλεονεκτήματα του κάθε τόπου.

3.8 Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Όλο και πιο συχνά σήμερα, σε επίπεδο σχεδιασμού στρατηγικών ανάπτυξης μειονεκτικών περιοχών, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο χώρο της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας, γίνεται λόγος για την « ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού » που αποτελεί και τη σύγχρονη αντίληψη αγροτικής ανάπτυξης. Ο ανθρώπινος παράγοντας τοποθετείται στο επίκεντρο της νέας αυτής αντίληψης και φυσικά η ανθρωποκεντρική δραστηριότητα τίθεται σήμερα κάτω από μια νέα οπτική γωνία. Αν ήθελε κανείς να αναζητήσει και να προσδιορίσει τα βασικά αίτια της μη ισόρροπης ανάπτυξης που χαρακτηρίζει σήμερα ιδιαίτερα τη δομή της ελληνικής κοινωνίας, θα έπρεπε να ξεκινήσει από την ανάλυση των δομών - σχέσεων μέσα σε αυτή τη μικρή κοινότητα, αγροτική ή αστική. Υπάρχει ένας προβληματισμός που συνοδεύει την μειονεκτική αγροτική κοινότητα. Τα ορατά σημεία του προβληματισμού αυτού καταγράφονται σε όρους χαλαρής οργανικής διασύνδεσης ανάμεσα στις επιμέρους τομείς της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας, χαμηλού βαθμού απασχόλησης του τοπικού πληθυσμού (με αντίστοιχο υψηλό βαθμό λανθάνουσας ανεργίας) έντονων βαθμών προβλημάτων διάρθρωσης της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, χαμηλής ανταγωνιστικότητας της τοπικής παραγωγής, χαμηλών βαθμών πληροφόρησης και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και ακόμα προβλημάτων εξάρτησης από τα μεγάλα αστικά κέντρα, εγκατάλειψης δημογραφικής γήρανσης κ.λ.π.

Από την άλλη, παρά τα όποια προβλήματα απασχόλησης, θα πρέπει κανείς να καταγράψει το χαμηλό βαθμό καταμερισμού της εργασίας και την

κατά συνέπεια πολυαπασχόληση και πολυδραστηριότητα του τοπικού πληθυσμού. Στις οριακές περιπτώσεις, η μειονεκτική αγροτική κοινότητα χαρακτηρίζεται από μια έντονη τάση αυτοκατανάλωσης και ακόμα παραπέρα από τα στοιχεία που θυμίζουν τις αρχικές ανταλλακτικές κοινωνίες. Τα στοιχεία αυτά που πολύ συνοπτικά καταχωρήθηκαν εδώ αναμφίβολα δεν προάγουν αυτό που αποκαλούμε « ευημερία » του τοπικού πληθυσμού. Απεναντίας οδηγούν, μέσα από αλυσιδωτές διεργασίες, σε υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, τάση εκμηδενισμού με συνεπακόλουθη την εγκατάλειψη του τόπου από τον τοπικό πληθυσμό που αναζητεί, εκτός πλέον αγροτικής μειονεκτικής κοινότητας, καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης και καλύτερη ποιότητα ζωής. Ειδικά στη χώρα μας, η τάση εγκατάλειψης, που σε περιόδους αιχμής πήρε το χαρακτήρα μαζικής φυγής από τη ύπαιθρο, δημιούργησε προβλήματα τόσο στους τόπους εγκατάλειψης όσο και στα αστικά κέντρα, που για αντίστροφους λόγους οδήγησαν και εδώ στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής. Αν και το φαινόμενο αυτό δεν είναι ελληνικό, θα μπορούσε κανείς με αρκετή βεβαιότητα να υποστηρίξει ότι στην Ελλάδα υπήρξε εντονότερο από οποιανδήποτε άλλο τόπο, τουλάχιστον στο ευρωπαϊκό χώρο. Κατά καιρούς διατυπώθηκαν και εφαρμόστηκαν διάφορες θεωρίες, σχετικά με την πολιτική που θα έπρεπε να ακολουθηθεί στην αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων και ανισορροπιών. Αναμφίβολα το θέμα αυτό είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις στρατηγικές ανάπτυξης και τις συνεπακόλουθες θεωρίες που διατυπώθηκαν στα πλαίσια των στρατηγικών αυτών.

Η πολιτική για την ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού, στην πράξη προωθήθηκε μέσα από τρεις πολύ συγκεκριμένες βασικές κατευθύνσεις:

- ✓ Την πολιτική για την αύξηση της επιχειρηματικότητας, σε τοπικό επίπεδο.
- ✓ Την πολιτική για την αύξηση της παραγωγικότητας, με την έννοια της αύξησης της απόδοσης των συντελεστών της παραγωγής.
- ✓ Την πολιτική για την ενίσχυση των τοπικών πρωτοβουλιών που όμως δεν εξαρτώνται αποκλειστικά από την επιχειρηματική δράση.

Μέσα από αυτή τη νέα οπτική γωνία της σύγχρονης αντίληψης για την ανάπτυξη θα πρέπει να ειδωθεί η προώθηση, όχι απλά στο εθνικό αλλά και στο κοινοτικό, και ακόμα παραπέρα, στο ευρωπαϊκό επίπεδο, των ολοκληρωμένων αγροτουριστικών προγραμμάτων, θεωρούμενων όχι ως αυτοσκοπών, αλλά ως εργαλείων μέσα από τα οποία θα μπορούσε να επιτευχθεί και να προωθηθεί, η

ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού που αποτελεί σήμερα τη βασική προϋπόθεση της κοινοτικής ανάπτυξης, της ανάπτυξης της μικρής μειονεκτικής αγροτικής κοινότητας.

3.9 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού δεν μπορεί να γίνει πραγματικότητα μόνο επειδή «εμείς το θέλουμε». Η θέληση μας που εκφράζεται με τη λαϊκή συναίνεση και υλοποιείται με την άμεση ή έμμεση δύναμη της κρατικής παρέμβασης, μπορεί να είναι αποφασιστικός παράγοντας, αλλά δεν αρκεί μόνο αυτός. Χρειάζεται να συντρέχουν και άλλες προϋποθέσεις, όπως η παρουσία πρώτων υλών, στις οποίες στηρίζεται η παραγωγή του αγροτουριστικού προϊόντος και η ύπαρξη μιας δεδομένης αγοράς, που μπορεί και θέλει να καταναλώσει αυτό το προϊόν. Έτσι ξεχωρίζουν τρεις βασικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού.:

✓ Η θέληση για ανάπτυξη. Η θέληση του ίδιου του πληθυσμού και της κρατικής εξουσίας που τον εκφράζει « εν δυνάμει », για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού είναι βασική προϋπόθεση. Δεν αρκεί να αποφασίσουμε για την ανάπτυξη, πρέπει την απόφαση αυτή να την κάνουμε πράξη. Ο μετασχηματισμός αυτός προϋποθέτει μελέτη, προγραμματισμό, οργάνωση, εξασφάλιση των απαραίτητων οικονομικών πόρων, δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και θέσπιση του νομικού πλαισίου επέμβασης και δράσης.

✓ Οι δυνατότητες παραγωγής του προϊόντος. Ο τουρισμός γενικά και ειδικότερα ο αγροτουρισμός δεν μπορεί να αναπτυχθεί αν δεν υπάρχουν επί τόπου ορισμένες προϋποθέσεις, φυσικές και πολιτιστικές, που είναι άρρηκτα δεμένες με το περιβάλλον. Χωρίς αυτές τις « πρώτες ύλες », δεν θεμελιώνεται η τουριστική ανάπτυξη. Ο εντοπισμός και η καταγραφή των φυσικών και πολιτιστικών αυτών δεδομένων, που αποτελούν την τουριστική κληρονομιά, αποτελούν ενέργειες πρωταρχικής σημασίας, γιατί θα φέρουν στο φως τους συγκεκριμένους τουριστικούς πόρους και μαζί θα θέσουν σε κίνηση τη διαδικασία αξιολόγησης τους. Μια αξιολόγηση που θα οδηγήσει τελικά στην επιλογή για παραγωγή της πιο πλεονεκτικής μορφής αγροτουριστικού προϊόντος.

✓ Η ύπαρξη καταναλωτικής αγοράς. Δεν αρκεί να θέλουμε και να διαθέτουμε όλα τα μέσα για να αναπτύξουμε τον αγροτουρισμό, ούτε να συγκεντρώνει ο τόπος συγκριτικά πλεονεκτήματα για την «παραγωγή» κάποιου προϊόντος. Είναι απαραίτητη προϋπόθεση για το πέρασμα του προϊόντος από την παραγωγή στην κατανάλωση, η ύπαρξη αγοράς τέτοιας που να θέλει και να μπορεί να απορροφήσει αυτό το προϊόν. Ξεκινώντας από τη γενικά πια αποδεκτή διαπίστωση ότι η δυσκολία σήμερα δεν είναι να παράγουμε ένα προϊόν, αλλά να το διαθέτουμε, φέρνοντας σε πρώτο πλάνο το ρόλο της αγοράς στην προώθηση του τουρισμού και ιδιαίτερα του αγροτουρισμού, που οι προδιαγραφές του, τον καθιστούν ένα προϊόν διακριτικής ζήτησης. Ο αγροτουρισμός σε καμία περίπτωση δεν θα ολοκληρώσει τον προορισμό του, να ικανοποιήσει δηλαδή κάποιες καταναλωτικές ανάγκες, εάν δεν υπάρχει μια δεδομένη αγορά που θα έχει αυτές τις ανάγκες και παράλληλα να μπορεί με την έννοια να έχει την οικονομική δυνατότητα, να τις ικανοποιήσει. Ο ρόλος της αγοράς με τη δυναμική της παρουσία συνιστά την πιο σημαντική προϋπόθεση για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού, αφού είναι γνωστό ότι η ζήτηση εξαρτάται από την κατανάλωση και ότι αν οι άνθρωποι σταματούσαν να καταναλώνουν, θα σταματούσαν και να παράγουν. Παράγουμε λοιπόν και προσφέρουμε υπηρεσίες, γιατί υπάρχουν άνθρωποι που είναι διατεθειμένοι να τις αγοράσουν και να τις καταναλώσουν.

3.10 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

3.10.1 . Η σύνδεση του τουρισμού με την αγροτική ανάπτυξη

Στις τελευταίες δεκαετίες δύο αντίρροπα κοινωνικοοικονομικά φαινόμενα βρίσκονται σε εξέλιξη και παρατηρούνται σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου. Το πρώτο είναι η συρρίκνωση της γεωργίας και η υποβάθμιση του αγροτικού τομέα και το δεύτερο είναι η εκρηκτική αύξηση του τουρισμού. Οι συνέπειες του πρώτου φαινομένου είναι ότι ο αγροτικός πληθυσμός γηράσκει και μειώνεται. Τα χωριά εγκαταλείπονται. Τα σχολεία κλείνουν. Στις εκκλησίες συγκεντρώνονται ελάχιστοι πιστοί. Οι συγκοινωνίες προς και από τις αγροτικές περιοχές αραιώνουν. Η αγροτική απασχόληση μειώνεται και το αγροτικό

εισόδημα ελαχιστοποιείται. Τα προβλήματα υγείας, εργασίας, εκπαίδευσης και πολιτισμού δεν αντιμετωπίζονται επί τόπου αλλά προωθούνται στα αστικά κέντρα και οι δείκτες ποιότητας ζωής παίρνουν τις χαμηλότερες τιμές τους. Η οικονομική ανάπτυξη, η βιομηχανία, η αστικοποίηση, η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, σαν αιτία, και η γενικότερη αναγέννηση της κοινωνίας, αφήνουν στο περιθώριο τις αγροτικές περιοχές. Αντίθετα ο τουρισμός παρουσιάζει μια εκρηκτική αύξηση από το 1950 και ήδη αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες, αν όχι τη μεγαλύτερη, βιομηχανίες του κόσμου. Αυτή όμως η βιομηχανία συγκεντρώνεται στις λεγόμενες τουριστικές περιοχές που είναι κυρίως οι παράκτιες περιοχές, τα μεγάλα πολιτιστικά κέντρα, τα κοσμοπολίτικα τουριστικά θέρετρα, οι εξωτικές θερμές περιοχές και γενικά οι περιοχές που οι τουριστικοί επιχειρηματίες τις καθιέρωσαν, μέσω της προβολής, σαν « τουριστικούς προορισμούς της μόδας». Όλες αυτές οι περιοχές παρουσιάζουν μια απότομη και υπέρμετρη ανάπτυξη, σε βάρος άλλων μη τουριστικών περιοχών, με αποτέλεσμα να παρατηρείται το φαινόμενο του δυΐσμου και της οικονομικής ανισορροπίας.

Οι μελέτες και οι έρευνες συσχετισμού των παραπάνω φαινομένων προσπάθησαν από πολύ νωρίς να απαντήσουν στο βασικό ερώτημα, αν υπάρχει δυνατότητα να διοχετευθεί ένα μέρος της τουριστικής βιομηχανίας στις αγροτικές περιοχές για να αποτραπεί η περαιτέρω συρρίκνωση του αγροτικού τομέα. Με αλλά λόγια αν μπορεί να αναπτυχθεί ο αγροτουρισμός και να λειτουργήσει σαν μέσο οικονομικής ανάπτυξης, μεταφέροντας κεφαλαία από τις κορεσμένες τουριστικές περιοχές και δημιουργώντας αυξημένα αγροτικά εισοδήματα.

Η απάντηση ήταν καταφατική. Ναι ο αγροτουρισμός μπορεί να λειτουργήσει σαν μέσον οικονομικής ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Και προς αυτήν την κατεύθυνση έπρεπε να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα. Ένα από τα πρώτα μέτρα είναι το πρόγραμμα «αγροτουρισμού - αγροτοβιοτεχνίας» που η ΕΕ υιοθέτησε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2328/91 μέσα στα πλαίσια της κοινής αγροτικής πολιτικής σε συνδυασμό με την πολιτική για τον τουρισμό.

3.10.2. Η σχέση του αγροτουρισμού με τη Βιολογική Γεωργία

Για να ικανοποιηθούν οι τεράστιες ανάγκες σε τρόφιμα του πληθυσμού της γης που αυξήθηκε υπέρμετρα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με παράλληλη αύξηση του βιοτικού επιπέδου των λαών των ανεπτυγμένων χωρών, έπρεπε να αυξηθεί η συνολική γεωργική παραγωγή και κυρίως, λόγω των περιορισμένων αγροτικών εκτάσεων, να αυξηθεί η παραγωγικότητα της γεωργίας. Η αύξηση αυτή κατορθώθηκε μέσω της χημείας και συγκεκριμένα με τη χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων. Έτσι καθιερώθηκε η λεγόμενη συμβατική γεωργία που είναι ένα σύστημα καλλιέργειας που χρησιμοποιεί χημικά λιπάσματα, συνθετικά εντομοκτόνα και παρασιτοκτόνα, αυξητικές ορμόνες, αντιβιοτικά και διάφορα συντηρητικά για την παραγωγή και τη συντήρηση των γεωργικών τροφίμων. Τα αποτελέσματα της συμβατικής γεωργίας ήταν θεαματικά. Οι αποδόσεις των εδαφών πολλαπλασιάστηκαν, η αντοχή των φυτών αυξήθηκε, οι ασθένειες τους καταπολεμήθηκαν και ο χρόνος της αποθήκευσης και της συντήρησης των προϊόντων επιμηκύνθηκε.

Όμως η χημική γεωργία έχει ένα σοβαρό και επικίνδυνο ελάττωμα. Το ότι όλες οι χημικές ουσίες που χρησιμοποιεί βλάπτουν έμμεσα ή άμεσα, βραχυχρόνια ή μακροχρόνια τον ανθρώπινο οργανισμό. Γιατί όλες αυτές οι οξείες χαρακτηρίζονται από τη λεγόμενη υπολειμματικότητα, δηλαδή την ιδιότητα τους να παραμένουν μέσα στα προϊόντα και στο έδαφος και να δρουν αθροιστικώς, όταν δηλαδή οι εκάστοτε διοχετευόμενες στα φυτά και στο έδαφος μικρές και εντός των επιτρεπόμενων ορίων, ποσότητες, αθροιστούν και σχηματίζουν την επικίνδυνη πλέον ποσότητα.

Όταν οι άνθρωποι συνειδητοποίησαν, ότι παγιδεύτηκαν στα πλοκάμια της συμβατικής γεωργίας, αναζήτησαν τρόπους να αποπαγιδευτούν και η πρώτη προσπάθεια τους ήταν η εφαρμογή της λεγόμενης ολοκληρωμένης γεωργίας που αποβλέπει τη συνετή χρησιμοποίηση των χημικών μέσων, κάτω από οικολογική σκέψη και τη χρήση πιο φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων καλλιέργειας. Οι προϋποθέσεις όμως της ολοκληρωμένης γεωργίας ήταν δύσκολο να τηρηθούν.

Η επόμενη προσπάθεια ήταν η βιολογική ή οργανική Γεωργία, η οποία είναι ένα σύστημα γεωργικής καλλιέργειας που χρησιμοποιεί φιλικές προς το περιβάλλον τεχνικές παραγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων

χωρίς τη χρήση χημικών λιπασμάτων, εντομοκτόνων, παρασιτοκτόνων, αυξητικών ορμονών και αντιβιοτικών και χωρίς τοξικά υπολείμματα. Η προσπάθεια αυτή έπρεπε να διασφαλιστεί και να πιστοποιηθεί. Προς αυτή την κατεύθυνση θεσπίστηκαν κανόνες που καθορίζουν πλήρως το πλαίσιο της βιολογικής παραγωγής και της διανομής των βιολογικών προϊόντων. Η βιολογική γεωργία μοιάζει με την παραδοσιακή γεωργία, την προ του 1950 γεωργία, αλλά έχει την σύγχρονη τεχνογνωσία με την οποία προσπαθεί να συναγωνιστεί τη συμβατική γεωργία που ακόμα υπερτερεί και στην παραγωγικότητα και στις χαμηλές τιμές των γεωργικών προϊόντων που παράγει και στις προτιμήσεις των αγροτών και στη φαινόμενη ποσότητα των προϊόντων (μέγεθος, όψη, χρώμα κτλ), αν και υστερεί στην ουσιαστική ποιότητα και στην ασφάλεια των προϊόντων.

Η βιολογική γεωργία είναι η γεωργία που θα ανταποκριθεί όχι μόνο στη συμβατική γεωργία αλλά και στη γεωργία των γενετικά μεταλλαγμένων γεωργικών προϊόντων που τα τελευταία χρόνια προβάλλει απειλητικότερη και δυνατότερη από την συμβατική. Ποια όμως είναι η σχέση της βιολογικής γεωργίας με τον αγροτουρισμό; η σχέση αυτή είναι τριπλή. Πρώτον, και η βιολογική γεωργία και ο τουρισμός (της Υπαίθρου) έχουν κοινό στόχο την προστασία του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αναπτύσσονται, και την παραγωγή φυσικών, ανόθευτων, υγιεινών, και αυθεντικών προϊόντων. Δεύτερον, οι θιασώτες της βιολογικής γεωργίας είναι και θιασώτες του αγροτουρισμού και αντίθετα και τρίτον, είναι η προσπάθεια που καταβάλλεται τελευταία να καταστούν οι βιολογικές καλλιέργειες, τουριστικές ατραξιόν για τους Αγροτουρίστες και τους λοιπούς τουρίστες της Υπαίθρου. Και αυτή η προσπάθεια φαίνεται ότι ευδοκίμει γιατί ήδη πολλοί τουρίστες θεωρούν σαν ελκυστικό τουριστικό προϊόν την επίσκεψη σε μια βιολογική καλλιέργεια και τη γνωριμία του τρόπου παραγωγής των βιολογικών προϊόντων.

3.10.3. Η σύνδεση του αγροτουρισμού με την αγροτοβιοτεχνία

Το πρόγραμμα «αγροτουρισμού - αγροτοβιοτεχνίας» της ΕΕ καθορίζει τις ενισχύσεις επενδύσεων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της γεωργικής εκμετάλλευσης και έχουν σαν στόχο την διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων

της εκμετάλλευσης, με σκοπό την βελτίωση του εισοδήματος της αγροτικής οικογένειας.

Στο πρόγραμμα αυτό εντάσσονται ορισμένες μόνο περιοχές της χώρας (ορεινές και μειονεκτικές) και οι επενδύσεις που επιδοτούνται είναι:

- ✓ Γεωργοκτηνοτροφικές
- ✓ Τουριστικά καταλύματα
- ✓ Κέντρα εστίασης και αναψυχής
- ✓ Κέντρα παραδοσιακής βιοτεχνίας
- ✓ Βιοτεχνικές δραστηριότητες
- ✓ Λοιπές δραστηριότητες για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των επισκεπτών

Από την άποψη του αγροτουρισμού ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι επενδύσεις για κατασκευή, επισκευή, αποκατάσταση και διαμόρφωση τουριστικών καταλυμάτων. Ενδιαφέρον, επίσης παρουσιάζουν οι επενδύσεις για κατασκευή κέντρων εστίασης και αναψυχής, για τα κέντρα παραδοσιακής βιοτεχνίας, τα οποία μπορούν να γίνουν τουριστικές ατραξιόν και για τις λοιπές αγροτουριστικές δραστηριότητες για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των επισκεπτών. Είναι προφανές ότι το παραπάνω πρόγραμμα συμβάλλει τα μέγιστα στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού αλλά και άλλων υπαίθριων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Εκτός από αυτό το πρόγραμμα όμως, υπάρχει και το πρόγραμμα του Αγροτικού τουρισμού το οποίο εντάσσεται στα ολοκληρωμένα μεσογειακά προγράμματα, σύμφωνα με το οποίο μπορούν να επιδοτηθούν γεωργοί για τουριστικές επενδύσεις και αγροτικοί συνεταιρισμοί που στο καταστατικό τους περιλαμβάνονται και τουριστικές δραστηριότητες.

3.11 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο αγροτουρισμός αναφέρεται στην ανάπτυξη σειράς δραστηριοτήτων οι οποίες προσφέρουν στον επισκέπτη άνετη διαμονή, εστίαση και αναψυχή. Ωστόσο, οι συντεταγμένες της τουριστικής ζήτησης επιβάλλουν την καθιέρωση μιας πολιτικής σύμφωνα με την οποία οι προσφερόμενες υπηρεσίες και αγαθά πρέπει να ενσωματώνουν ολόκληρη την εικόνα της περιοχής, έτσι όπως

καταγράφεται στο αγροτικό τοπίο, στους τρόπους ζωής, στις παραδόσεις και στον πολιτισμό. Ως εκ τούτου το αγροτουριστικό προϊόν εκτός από την κλασική παροχή καταλύματος και εστίασης, τα οποία θα πρέπει να στηρίζουν τοπικές ιδιαιτερότητες, θα πρέπει να περιλαμβάνει και δραστηριότητες οι οποίες αξιοποιούν τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους της περιοχής υποδοχής με κύρια χαρακτηριστικά την υψηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και αγαθών, την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ φιλοξενούμενου και οικοδεσπότη, καθώς επίσης και το στοιχείο της ενεργής συμμετοχής των επισκεπτών σε δραστηριότητες, εάν υπάρχει εκφρασμένη επιθυμία.

Ο αγροτουρισμός, σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό είναι, ότι δεν είναι μεγάλο, δεν είναι πολύ, δεν είναι απρόσωπο στον τουριστικό τομέα ή για να το πούμε διαφορετικά, ότι είναι μικρό, όμορφο και έχει ανθρώπινο «πρόσωπο». Εμπεριέχει κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτισμική διάσταση και δίνει έμφαση στο «ταξίδι-νόημα» και στο «ταξίδι-ποιότητα». Η γνωριμία με τον τόπο και τον πολιτισμό είναι επικοινωνία και χρειάζεται χρόνο. Χρειάζεται επισκέπτες, όχι επιδρομείς. Χρειάζεται περιηγητές οι οποίοι θα μπορέσουν να δουν με άλλα μάτια τον τόπο». Έτσι λοιπόν, εάν η ανάπτυξη του αγροτουρισμού δεν δώσει την δυνατότητα για το «ταξίδι νόημα» θα πάψει να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των επισκεπτών της περιοχής και θα μοιάζει όλο και περισσότερο με το μαζικό τουρισμό.

Οι στρατηγικές που πρέπει να ακολουθηθούν επικεντρώνονται κυρίως στην προσφορά ενός διαρθρωμένου και διαφοροποιημένου αγροτουριστικού προϊόντος, το οποίο θα αξιοποιεί τις τοπικές ιδιαιτερότητες, θα ενσωματώνει την εικόνα της περιοχής, θα ικανοποιεί τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του σύγχρονου ανθρώπου αλλά και τις ανάγκες και δυνατότητες του τοπικού πληθυσμού. Οι γεωργοί διαθέτουν τα προϊόντα τους στους επισκέπτες. Οι αγρότισσες φτιάχνουν διάφορα παραδοσιακά τοπικά παρασκευάσματα αξιοποιώντας τα προϊόντα της γεωργικής τους εκμετάλλευσης και της ντόπιας παραγωγής που τα διαθέτουν στους επισκέπτες.

Έτσι οι επισκέπτες μπορούν να γευθούν τα ολόδροσα νόστιμα φρούτα, τα ολόφρεσκα λαχανικά και άλλα ντόπια γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα, σε μερικές δε περιπτώσεις θα έχουν την ευκαιρία να τα μαζέψουν οι ίδιοι από τα δέντρα ή από το λαχανόκηπο. Τα παρασκευάσματα αυτά, όπως γλυκά κουταλιού, μαρμελάδες, ζυμαρικά, ελιές, τυριά, κ.α. οι επισκέπτες μπορούν να

τα γευτούν στις διακοπές τους, αλλά και να τ' αγοράσουν για το σπίτι τους. Σε μερικές αγροτικές περιοχές κάποιες από τις γεωργικές εργασίες και τις εργασίες του νοικοκυριού γίνονται με παραδοσιακό τρόπο. . Με τον αγροτουρισμό επιδιώκεται η διαφύλαξη, η προβολή και η αξιοποίηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να δει από κοντά τέτοιες εργασίες και να συμμετέχει ακόμα σ' αυτές αν το θελήσει. Η εμπειρία αυτή σε πολλούς από τους επισκέπτες θα είναι ίσως πρωτόγνωρη και ιδιαίτερα στα παιδιά των μεγαλουπόλεων που πολλά πράγματα γύρω από την αγροτική ζωή τα γνωρίζουν μόνο από εικόνες. Όμως η συμφιλίωση της τοπικής ανάπτυξης με τις ανάγκες και τις ικανότητες του τοπικού πληθυσμού, η τεράστια ποικιλία συνθηκών με όρους οικολογίας, πληθυσμιακών πιέσεων και κοινωνικής οργάνωσης πρέπει να ληφθεί υπόψη. Μια τέτοια προσέγγιση συνεπάγεται ότι οι πολιτικές πρέπει να είναι εξειδικευμένες και οι μηχανισμοί παρέμβασης ευέλικτοι. Ο αγροτουρισμός και ο αγροτικός τουρισμός γενικότερα, ακόμα και με μία κατεύθυνση αειφόρου χρήσης των φυσικών πόρων, δεν φαίνεται ικανός να συντηρήσει μακροπρόθεσμα το κοινωνικό-πολιτιστικό σύστημα. Η προσπάθεια πρέπει να έχει ως κατεύθυνση την συνεύρεση και συνεργασία των τοπικών αρχών / φορέων / οργανισμών, τοπικής και Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, ομάδες τοπικής δράσης κ.α., συμπεριλαμβανομένων των τουριστικών πρακτορείων εναλλακτικού τουρισμού και των ξενοδόχων, για να συζητήσουν και να αποφασίσουν τις προοπτικές του τουρισμού, με απώτερο σκοπό τόσο τις ποσοτικές όσο και τις ποιοτικές συνιστώσες του ζητήματος (ποιότητα υπηρεσιών και αγαθών, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, σήμα ποιότητας κλπ). Στη διαδικασία (καθ)ορισμού και εφαρμογής της «ανάπτυξης», είναι πολύ πιθανή η δημιουργία συγκρουσιακών καταστάσεων μεταξύ οργανισμών και διαφόρων φορέων, τόσο λόγω λειτουργικής τους αλληλεξάρτησης όσο και λόγω της σπανιότητας των πόρων

3.12 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

3.12.1 Η Συμπληρωματικότητα της απασχόλησης

Εισαγωγικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ενασχόληση στις δραστηριότητες αγροτουρισμού δεν οριοθετεί μια νέα τάξη επαγγελματιών στον αγροτικό χώρο. Απεναντίας, βασικός στόχος του αγροτουριστικού προγράμματος είναι να δοθεί η δυνατότητα μιας συμπληρωματικής απασχόλησης ως προς την κύρια που είναι και παραμένει η ενασχόληση με τη γεωργία. Έχει τονιστεί κατ' επανάληψη σε επίπεδο διεθνούς κυρίως βιβλιογραφίας, ότι ένας από τους κύριους στόχους εφαρμογής αγροτουριστικού προγράμματος, είναι η μείωση της διακύμανσης του αγροτικού εισοδήματος, διακύμανσης που είναι ειδικά στον αγροτικό τομέα σημαντική, εξαιτίας κυρίως της εποχικότητας της παραγωγής. Από την άλλη, διαπιστώνεται, επίσης για τον αγροτικό τομέα μια σημαντική υποαπασχόληση, λόγω ακριβώς της φύσης των γεωργικών εργασιών, που εναλλάσσονται μεταξύ περιόδων αιχμής και περιόδων ύφεσης.

Εξάλλου, δεν θα πρέπει να παρατηρήσει ότι εκτός από την κατάσταση της υποαπασχόλησης που χαρακτηρίζει ιδιαίτερα τους αρχηγούς των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, διαπιστώνεται παράλληλα μια κατάσταση λανθάνουσας ανεργίας που χαρακτηρίζει ιδιαίτερα τα μέλη της αγροτικής οικογένειας, με την έννοια ότι τα άτομα αυτά θα ήταν πρόθυμα να προσφέρουν την εργασία τους, αν θα παρέχονταν σ' αυτά οι κατάλληλες συνθήκες.

Από τις παρατηρήσεις που απλά καταγράφηκαν στο σημείο αυτό χωρίς περαιτέρω αξιολόγηση, διαπιστώνεται ότι ένας συνδυασμός των απασχολήσεων στον αγροτικό χώρο θα συνέβαλε θετικά, τόσο προς την αντιμετώπιση της λανθάνουσας ανεργίας, όσο και προς την κατεύθυνση – κατά συνέπεια - της μείωσης της διακύμανσης του αγροτικού εισοδήματος.

Η κατάσταση αυτή του συνδυασμού των ενασχολήσεων είναι περισσότερο γνωστή στη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία ως πολυδραστηριότητα ή πολυαπασχόληση και αποτελεί μια συνηθισμένη μορφή οργανωμένης δράσης στον αγροτικό χώρο, τουλάχιστον στο χώρο της Δυτικής Ευρώπης.

Το φαινόμενο της πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο σημειώνεται ότι έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον τόσο του επιστημονικού όσο και του πολιτικού κόσμου.

Ο τρόπος αντιμετώπισης του φαινομένου της πολυδραστηριότητας είναι αποτέλεσμα, σε κάθε χώρα, πολιτικών αποφάσεων που φαίνεται να

διαμορφώνουν κάτω από την οπτική της αντίστοιχης οικονομικής και κοινωνικής δομής της χώρας αυτής.

Προχωρώντας σε μια παραπέρα ανάλυση του φαινομένου της πολυδραστηριότητας, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτό στηρίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια όπως :

- ✓ Ο αντίστοιχος χρόνος που αφιερώνεται στη γεωργική και εξωγεωργική απασχόληση.
- ✓ Το αντίστοιχο εισόδημα που εξασφαλίζει από τη γεωργική και εξωγεωργική απασχόληση.
- ✓ Τα μέλη του αγροτικού νοικοκυριού, οι δραστηριότητες των οποίων λαμβάνονται υπόψη στην περιγραφή και ανάλυση του φαινομένου.
- ✓ Η στρατηγική ανάπτυξης αγροτικής πολυδραστηριότητας οριοθετεί βασικά μέσα από δυο συνιστώσες:
 - ✓ Είτε προκύπτει ως προϊόν εκπόνησης ειδικών προγραμμάτων.
 - ✓ Είτε είναι το έμμεσο αποτέλεσμα της μετακίνησης και συνήθως επιτόπιας απασχόλησης ενός ή περισσότερων μελών του αγροτικού νοικοκυριού εκτός της γεωργικής εκμετάλλευσης, σε εποχικής ή μονιμότερες θέσεις εργασίας.
- ✓ Μέσα στα πλαίσια της πολυδραστηριότητας που συνοπτικά αναλύθηκε στο σημείο αυτό θα πρέπει κατά την άποψη μας να ιδωθεί η αγροτουριστική δραστηριότητα.
- ✓ Δεν αποτελεί αυτοτελή, ανεξάρτητη δραστηριότητα στον αγροτικό χώρο αλλά εμφανίζεται ως μια συμπληρωματική απασχόληση που αφορά ιδιαίτερα τα μέλη της αγροτικής οικογένειας, του αγροτικού νοικοκυριού, σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης της λανθάνουσας ανεργίας.
- ✓ Το φαινόμενο της πολυδραστηριότητας εμφανίζεται ευρύτατα διαδεδομένο σε χώρες όπου έχουν επικρατήσει μορφές γεωργικής απασχόλησης, όπως part time work (μερικής απασχόλησης στη γεωργία κ.λ.π.).

3.12. 2 Η Συμπληρωματικότητα του εισοδήματος

Ήδη αναφέρθηκε προηγουμένως ότι, στο βαθμό που η αγροτουριστική δραστηριότητα εξετάζεται ως μέσο ακολουθητέας πολιτικής για την ανάπτυξη, ή ακριβέστερα ως εναλλακτική λύση ανάπτυξης μειονεκτικών περιοχών, τίθεται

ως κυρίως στόχος η μείωση της διακύμανσης του αγροτικού εισοδήματος λόγω εποχικότητας της γεωργικής παραγωγής. Ήδη στον ορισμό της αγροτουριστικής ανάπτυξης που δόθηκε προηγουμένα αναφέρεται ρητά ως σκοπός του σχετικού προγράμματος η ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος.

Από την άποψη αυτή, εντοπίζεται ο προβληματισμός που δένεται με τα αίτια μαρασμού και εγκατάλειψης της ελληνικής υπαίθρου και εντοπίζεται ο οικονομικός παράγοντας ως το πρωταρχικό από αυτά.

Το πρόγραμμα αγροτουρισμού παρέχει τη δυνατότητα πραγματοποίησης του συμπληρωματικού αυτού εισοδήματος, ιδιαίτερα από τα μέλη εκείνα της αγροτικής οικογένειας τα οποία σε αντίθετη περίπτωση, είτε υποαπασχολούνταν, προσφέροντας μόνο τις υπηρεσίες τους σε περίοδο αιχμής των εργασιών της γεωργικής εκμετάλλευσης, είτε θα παρέμεναν σε κατάσταση λανθάνουσας ανεργίας, με τη προσμονή δημιουργίας των συνθηκών εκείνων που θα τους επέτρεπαν να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία.

3.13 ΓΕΝΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Γενικά τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, συνοψίζονται στα εξής:

- ✓ Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πλεονέκτημα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η δημιουργία των θέσεων αυτών εργασίας είναι καθοριστική για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών.
- ✓ Η δημιουργία υποδομών ήπιας κλίμακας, οι οποίες εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον και συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μόνιμων κατοίκων.
- ✓ Η προώθηση των γεωργικών παραδοσιακών προϊόντων στην αγορά και η αύξηση των εσόδων των ατόμων που ασχολούνται με το γεωργικό τομέα
- ✓ Ο αγροτουρισμός αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυνατότητας συνδυασμού της περιφερειακής ανάπτυξης και της προστασίας και ανάδειξης

του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

✓ Ο αγροτουρισμός, ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

3.14 ΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.

Οι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί αποτελούν μια ειδική περίπτωση των αγροτικών Συνεταιρισμών. Είναι δηλαδή συνεταιρισμοί οι οποίοι οργανώνονται και λειτουργούν σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο που διέπει τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, έχουν με αλλά λόγια αγροτική υπόσταση, αλλά έχουν τουριστικό προσανατολισμό. Αγροτικός Συνεταιρισμός, σύμφωνα με το Ν.1541/85, που είναι ο ισχύων σήμερα νόμος για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, είναι η εκούσια ένωση αγροτών, η οποία έχει σκοπό την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη με την ισότιμη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια των μελών του μέσα σε μια κοινή επιχείρηση.

Ο Νόμος αυτός προβλέπει σαν πιθανή δραστηριότητα των αγροτικών συνεταιρισμών, την ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων και καταλυμάτων, την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, του κοινωνικού τουρισμού και την αγροτουριστική εργασία.

Όμως στην ουσία οι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί καθιερώθηκαν στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το πρόγραμμα « Αγροτουρισμού - Αγροτοβιοτεχνίας » και με το πρόγραμμα του Αγροτικού τουρισμού των ολοκληρωμένων μεσογειακών προγραμμάτων, όπως αυτά περιγράφηκαν στην προηγούμενη παράγραφο. Και ο αγροτουρισμός αλλά και γενικότερα ο τουρισμός Υπαίθρου έλαβαν πράγματι σάρκα και οστά , από τα παραπάνω προγράμματα. Κατ' αναλογία με τον ορισμό του Αγροτικού Συνεταιρισμού, ο Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός ορίζεται σαν εκούσια ένωση αγροτών (ανδρών ή γυναικών που κατά κύριο επάγγελμα είναι αγρότες) η οποία έχει σκοπό να προσφέρει τουριστικές υπηρεσίες στους τουρίστες που επισκέπτονται τον τόπο

τους και να προβάλλουν μέσω του τουρισμού, την κοινωνική και την πολιτιστική τους ταυτότητα και το φυσικό τους περιβάλλον, αναπτύσσοντας δραστηριότητες μέσα σε μια κοινή επιχείρηση στην οποία μετέχουν, με ισότιμη συνεργασία και αμοιβαία βοήθεια, τα μέλη της.

Σαν επιχείρηση ο Αγροτουριστικός συνεταιρισμός είναι κερδοσκοπικός και αποβλέπει στην αύξηση του αγροτικού εισοδήματος των μελών του και στην ανύψωση του βιοτικού τους επιπέδου.

Οι κυριότερες δραστηριότητες των αγροτουριστικών συνεταιρισμών είναι:

- ✓ Πρόσφορα υπηρεσιών διαμονής και διατροφής σε κατάλληλα τουριστικά καταλύματα.
- ✓ Οργάνωση και λειτουργία αυτόνομων κέντρων εστίασης και αναψυχής.
- ✓ Οργάνωση και λειτουργία αναψυκτήριων.
- ✓ Παραγωγή και εμπορία τοπικών και παραδοσιακών εδεσμάτων και γλυκών και χωριάτικων προϊόντων.
- ✓ Τυποποίηση και εμπορία παραδοσιακών γλυκών, ξηρών καρπών, αποξηραμένων φρούτων κ.λ.π.
- ✓ Παραγωγή και εμπορία ειδών λαϊκής τέχνης.
- ✓ Οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων .
- ✓ Συμμετοχή στα ετήσια προγράμματα του κοινωνικού τουρισμού που καταρτίζει ο ΕΟΤ.
- ✓ Οργάνωση εκθέσεων τοπικών γεωργικών προϊόντων.
- ✓ Οργάνωση εμποροπανηγύρεων σε συνδυασμό με πολιτιστικές εκδηλώσεις.
- ✓ Ανάπτυξη και προβολή των ιδιαιτεροτήτων της τοπικής βιοτεχνίας.
- ✓ Ανάπτυξη βιολογικών καλλιεργειών.
- ✓ Συνεργασία με τους τοπικούς παράγοντες και τους τοπικούς πολιτιστικούς, περιβαλλοντικούς, αναπτυξιακούς κ.λ.π. συλλόγους για την επίλυση τοπικών προβλημάτων κ.λ.π.

Εκείνο το οποίο διαπιστώνεται από τα παραπάνω είναι ότι όπως ένας αγροτικός συνεταιρισμός μπορεί να έχει τουριστικές δραστηριότητες εκτός από τις καθαρά αγροτικές, έτσι και ένας αγροτουριστικός συνεταιρισμός με τουριστικό προσανατολισμό, μπορεί να έχει και παραγεωργικές κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές δραστηριότητες εκτός από τις καθαρά τουριστικές.

3.14.1 Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί

Οι πρώτες οργανωμένες και σοβαρές προσπάθειες στο πλαίσιο του αγροτουρισμού έγιναν από τους γυναικείους συνεταιρισμούς. Με βήματα αργά, αλλά σταθερά, δούλεψαν εντατικά για να προσφέρουν το «διαφορετικό» στις διακοπές. Και τα κατάφεραν. Καθετί που προσφέρουν πλέον διαθέτει τη σφραγίδα της σπιτικής φιλοξενίας. Τα μικρά, αλλά ατμοσφαιρικά καταλύματα στεγάζονται, ως επί το πλείστον, σε κτίρια που σέβονται την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, ενώ η εσωτερική διαμόρφωσή τους ακολουθεί με ευλάβεια τα στοιχεία της τοπικής παράδοσης. Η πρώτη «εναλλακτική» εικόνα, ή καλύτερα γεύση, που βιώνει ο επισκέπτης είναι τα πλούσια πρωινά. Φτιαγμένα από αγνά προϊόντα της περιοχής και ακολουθώντας τις συνταγές των γιαγιάδων, είναι πραγματικά το πιο τρυφερό καλωσόρισμα, ενώ η ανθρώπινη επαφή δημιουργεί πραγματικά την αίσθηση της φιλοξενίας, που αδυνατούν να προσφέρουν τα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα. Η ανάγκη για ουσιαστική επαφή με τη ζωή στη φύση έφερε τον έως τότε στατικό τουρίστα στο χωράφι, στο ελαιοτριβείο ή στο οινοποιείο, για να γνωρίσει άμεσα ένα τμήμα της παραγωγικής διαδικασίας.

Το Αγροτουριστικό συνεταιριστικό κίνημα στη χώρα μας είναι καθαρά γυναικεία υπόθεση, καθόσον όλοι οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί που υπάρχουν είναι γυναικείοι συνεταιρισμοί. Ιδρύθηκαν, οργανώθηκαν, λειτουργούν και διοικούνται από γυναίκες αγρότισσες.

3.15 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΜΙΚΡΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΙΤΕ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΜΟΡΦΗΣ

Το στοιχείο αυτό αποτελεί ένα ακόμα χαρακτηριστικό γνώρισμα της λειτουργίας της αγροτουριστικής δραστηριότητας, πλην όμως η όλη σύλληψη θα πρέπει να περνά από κάποιο σκεπτικισμό.

Ναι μεν η αγροτουριστική επιχείρηση ιδωμένη ως ένα σύνολο, θα πρέπει εκ των πραγμάτων να έχει βιώσιμο μέγεθος, πλην όμως οι επιμέρους συνιστώσες (π. χ. οι ίδιες οι αγροτικές κατοικίες που έχουν διαμορφωθεί σε αγροτουριστικά καταλύματα) μπορούν να θεωρούνται μικρές. Η έννοια αυτή

έχει σημασία από την άποψη ότι αντιδιαστέλλει τη μορφή του αγροτουριστικού καταλύματος, προς τη μεγάλη ξενοδοχειακή μονάδα. Στην πρώτη περίπτωση, λαμβάνει χώρα ένας δικαιότερος καταμερισμός οφέλους και ζημιάς που προκύπτουν από τη λειτουργία των καταλυμάτων. Στη δεύτερη περίπτωση, δηλαδή την περίπτωση της μεγάλης ξενοδοχειακής μονάδας, υπάρχει συνήθως ένας ή ορισμένος αριθμός ιδιοκτητών - πολλές φορές προερχόμενος όχι κατ' ανάγκη από τον ίδιο τόπο - που απολαμβάνει ολόκληρο το όφελος από την παροχή υπηρεσιών τουρισμού στους επισκέπτες της περιοχής.

Η σύγκριση των δυο αυτών ενδεχόμενων, σε επίπεδο χάραξης και σχεδιασμού πολιτικής της ανάπτυξης, μπορεί να οδηγήσει αβίαστα στην επιλογή του πρώτου.

Εξάλλου, στο βαθμό που υιοθετείται η άποψη ότι η παροχή τουριστικών υπηρεσιών από τον πληθυσμό αγροτικής περιφέρειας προς τους επισκέπτες προερχόμενους από τον αστικό χώρο οδηγεί σε δεδομένη μεταφορά εισοδήματος με τόνωση της τοπικής ζήτησης από τις περισσότερο προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, τίθεται αυτόματα το πρόβλημα αφενός μεν της πραγματικής μεταφοράς του εισοδήματος, από τον αστικό στον αγροτικό χώρο, αφετέρου δε της κατανομής του προσθέτου οφέλους στον τοπικό πληθυσμό της αγροτικής περιφέρειας.

Ένα πρόγραμμα αγροτουριστικής ανάπτυξης ενδεχόμενα παρέχει μεγαλύτερες διασφαλίσεις μιας δικαιότερης και πραγματικής κατανομής στον τοπικό πληθυσμό του προσθέτου οφέλους που θα προέκυπτε από τη λειτουργία του. Η διαπίστωση αυτή είναι όχι μόνο καθαρά θεωρητικής φύσης, αλλά και εμπειρικής. Η μεγάλη ξενοδοχειακή μονάδα εμφανίζεται μάλλον ανεξάρτητη και αυτάρκης έναντι της λοιπής λειτουργίας του τόπου εγκατάστασης, κάτι που εκ των πραγμάτων αποκλείεται κατά τη λειτουργία του αγροτουριστικού καταλύματος.

3.16 Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Οριοθετώντας την έννοια « αγροτουρισμός » θα μπορούσε κανείς να αναφέρει ότι πρόκειται για την τουριστική εκείνη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, μέσα από μικρές μονάδες οικογενειακού ή

συνεταιριστικού χαρακτήρα, που στοχεύει στη δημιουργία συμπληρωματικής απασχόλησης και εισοδήματος στον τοπικό πληθυσμό, τη συγκράτηση του πληθυσμού αυτού στις εστίες του, την ανάπτυξη - ενίσχυση της τοπικής αγοράς, με παρεμβάσεις στο χώρο που σέβονται το περιβάλλον, καθώς και την παράλληλη ανάπτυξη συναφών δραστηριοτήτων (χειροτεχνία - οικοτεχνία) μέσα από μια προσπάθεια και διαδικασία ολοκληρωμένης παρέμβασης στο χώρο εφαρμογής.

A. Μέσα από το ορισμό αυτό, προκύπτουν οι βασικές συνιστώσες του προγράμματος που είναι πολύ συνοπτικά:

B. Η συμπληρωματικότητα στο εισόδημα και την απασχόληση του τοπικού πληθυσμού από τον αγροτουρισμό, σε σχέση με την κύρια δραστηριότητα που είναι και παραμένει η ενασχόληση με τη γεωργία.

Γ. Η ενίσχυση της τοπικής αγοράς, σε συνδυασμό με την οργανική διασύνδεση της λειτουργίας του αγροτουριστικού προγράμματος με τη τοπική παραγωγή. Δηλαδή οι επισκέπτες καταναλώνουν προϊόντα επιτόπια παραγόμενα και όχι εισαγόμενα από άλλους τόπους, πράγμα που οδηγεί την περιοχή σε εξάρτηση από τους τόπους αυτούς.

Δ. Η έμφαση στη μικρή μονάδα οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής με ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στη δίκαιη κατανομή του πλεονάσματος που προκύπτει από την εν γενεί λειτουργία του αγροτουρισμού.

E. Η ανάπτυξη των λεγόμενων συναφών δραστηριοτήτων. Ένα ολοκληρωμένο αγροτουριστικό πρόγραμμα δεν περιορίζει την οπτική του μόνο στην ενοικίαση κάποιων καταλυμάτων.

ΣΤ. Η αναβίωση παραδοσιακών πολιτιστικών εθίμων. Το πραγματικό αγροτουριστικό πρόγραμμα είναι πάνω από όλα ένα πρόγραμμα σχεδιασμένο από Έλληνες.

Z. Η παρέμβαση στο χώρο με απόλυτο σεβασμό στο φυσικό - αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό παραδοσιακό περίγυρο του τόπου εφαρμογής του αγροτουριστικού προγράμματος.

H. Η ανάπτυξη επιχειρηματικών παραγωγικών πρωτοβουλιών στον τοπικό πληθυσμό. Δεν είναι υπερβολή να επισημανθεί ότι αυτός ο απλός κάτοικος του μικρού χωριού, η γυναίκα του χωριού που δεν της δόθηκε ως τώρα η ευκαιρία, μπορεί να έχουν επιχειρηματικές ικανότητες σε λανθάνουσα

κατάσταση που θα τις ζήλευε ακόμα και ο πιο επιτυχημένος σήμερα επιχειρηματίας.

Θ. Το ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης του τόπου με τις πολλαπλές παρεμβάσεις που συγκλίνουν αλλά και οδηγούν στη διαδικασία των αλυσιδωτών - πολλαπλασιαστικών θετικών διεργασιών για την ευημερία του τοπικού πληθυσμού.

Ι. Τουρισμός με ανθρώπινο πρόσωπο. Στην εποχή της συναλλαγής και της τυποποιημένης συμπεριφοράς, όλο και περισσότερο καθίσταται αναγκαία η πνευματική και ψυχική ξεκούραση, μακριά από τα κοσμοπολίτικα τουριστικά κέντρα, μακριά από τα ψεύτικα χαμογελά και την τυποποιημένη συμπεριφορά.

Ο επισκέπτης βιώνοντας μέσα στην ίδια την αγροτική οικογένεια εμπειρίες που δεν έχει την ευκαιρία να γνωρίσει στην πόλη, ανταλλάσσοντας ιδέες - σκέψεις κ. λ. π, με την ίδια την οικογένεια που τον φιλοξενεί, νιώθει οικείος, γίνεται « ένα » με την αγροτική οικογένεια, συμμετέχει στις χαρές και τα προβλήματα αυτής.

Η έμφαση στον ανθρώπινο παράγοντα που αποδίδει το αγροτουριστικό πρόγραμμα, η έμφαση στην ανάπτυξη επιχειρηματικών και μη πρωτοβουλιών, η βελτίωση των όρων ζωής, συνεπακόλουθη μιας βελτίωσης των υποδομών και της παραγωγικής διαδικασίας, η ενεργοποίηση συλλογικών τοπικών φορέων προς την κατεύθυνση της διαδικασίας της ανάπτυξης του μικρού τόπου και ακόμα η ολοκληρωμένη παρέμβαση στο μικρό τόπο , συνθέτουν αυτή την ουσία της ενεργοποίησης της ενδογενούς δυναμικού, μέσα από μια σειρά αλυσιδωτών θετικών διεργασιών που συντελούνται στο τοπικό επίπεδο.

3.17 ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στο τμήμα αυτού, προέχει κατ' αρχήν να γίνουν δυο βασικές διακρίσεις:

- ✓ Ανάμεσα σε τοπικούς φορείς αγροτουριστικής ανάπτυξης και φορείς κεντρικού σχεδιασμού.
- ✓ Ανάμεσα σε ήδη θεσμοθετημένους φορείς και προβλεπόμενους ή προτεινόμενους, στο βαθμό που η σύλληψη της αγροτουριστικής ανάπτυξης αποτελεί ένα νέο στοιχείο απέναντι στην παραδοσιακή προσέγγιση ανάπτυξης μειονεκτικών περιοχών.

Στην πρώτη περίπτωση, η διερεύνηση θα πρέπει να επικεντρωθεί γύρω από το ερώτημα του ποιος τελικά νομιμοποιείται, είτε ποιος έχει την ευθύνη να θέσει σε κίνηση τις σχετικές διαδικασίες.

Μια πρώτη εκτίμηση είναι ότι « το κέντρο » σχεδιάζει και οι τοπικοί φορείς αναλαμβάνουν την υλοποίηση.

Προσεκτική ωστόσο εμβάθυνση και ανάλυση του όλου σχήματος οδηγεί στη διαπίστωση ότι ο σχεδιασμός, ειδικά για το πρόγραμμα αγροτουριστικής ανάπτυξης δεν μπορεί και δεν πρέπει να έχει αυτή τη μορφή. Ο σχεδιασμός δεν μπορεί να είναι κάτι το αποκομμένο από την πραγματικότητα που εκφράζεται μόνο μέσα από την επιτόπια ανάλυση όλων των συνιστωσών του προγράμματος.

Από την άλλη, ο κεντρικός σχεδιασμός παρέχει τη δυνατότητα της σφαιρικότητας, τόσο στη σύλληψη, όσο και την υλοποίηση, με την έννοια ότι δίνεται η ευκαιρία μιας συγκριτικής ανάλυσης και εξέτασης όλων των δυνατοτήτων και των δυσκολιών που εμφανίζουν οι επιμέρους περιοχές, ενώ διαπιστώνονται τυχόν επικαλύψεις στους στόχους και τις επιδιώξεις αυτών και προσλαβαίνονται κάποιες αντινομίες που από τη φύση τους, μόνο κεντρικά μπορούν να λεχθούν.

Οι διαπιστώσεις αυτές, οδηγούν κατά συνέπεια στην εκτίμηση ότι μια αρμονική συνεργασία κεντρικών και τοπικών φορέων θα αποτελούσε ότι το καλύτερο για την επιτυχημένη λειτουργία αγροτουριστικών προγραμμάτων σε εθνική κλίμακα, με την εξής έννοια:

- 1) Τίθενται ορισμένα κριτήρια - σε κεντρικό επίπεδο - για την ένταξη υποψήφιων περιοχών σε πρόγραμμα αγροτουριστικής ανάπτυξης. Τα κριτήρια αυτά θα μπορούσαν να είναι : α) Ο αποκλεισμός κατ' αρχήν αστικών περιοχών.
- 2) Κάποιες κατ' αρχήν δυνατότητες της υποψήφιας περιοχής για την ένταξη της στο αγροτουριστικό πρόγραμμα. α) Κάποιας μορφής στοιχειώδης προσπελασιμότητα της περιοχής. β) Κάποιας μορφής ύπαρξης τουριστικών πόρων, που θα αποτελέσουν πόλους έλξης τουριστών. γ) Κάποιες απαιτήσεις κάλυψης ειδικών μορφών τουρισμού (εκπαιδευτικός, θεραπευτικός κ.λ.π.) , δ) Κάποιες σκοπιμότητες εθνικής - οικονομικής φύσης.

Τα κριτήρια αυτά δεν είναι αποκλειστικά με την έννοια του περιοριστικού τους αριθμού, αλλά έχουν την έννοια ότι αποτελούν ένα μίνιμουμ υλοποίησης αγροτουριστικού προγράμματος, πράγμα που οδηγεί στη εκτίμηση, ότι

μπορούν να τεθούν και αλλά, ιδιαίτερα σε επίπεδο τοπικού σχεδιασμού (μιας ευρύτερης π.χ. περιφέρειας).

Γίνεται πρόσκληση σε επίπεδο μιας ευρύτερης περιφέρειας δικαιοδοσίας π.χ. Νομαρχίας για τη συγκέντρωση και επιλογή εκείνων των περιοχών τους που καλύπτουν στοιχειωδώς τους όρους - κριτήρια.

Από κει και πέρα ακολουθεί επιτόπια διερεύνηση των στοιχείων με την άμεση συνεργασία τοπικών φορέων - κεντρικών σε πρώτη φάση και την άμεση συνεργασία τοπικού πληθυσμού - κεντρικών φορέων για την πλήρη διαπίστωση της υφισταμένης κατάστασης.

Σε επίπεδο ευρύτερης περιφέρειας ελέγχονται τυχόν αντινομίες είτε επικαλύψεις και καταβάλλεται προσπάθεια συμβιβαστικής άρσης αυτών.

Τέλος, σε κεντρικό επίπεδο επιχειρείται μια πλήρης προσαρμογή των συλλεχθέντων στοιχείων σε ένα σχήμα που προτείνεται με τη σειρά του στις επιμέρους περιφέρειες για την τελική έγκριση, μαζί με το σκεπτικό που υπαγόρευε αυτής ή εκείνης της μορφής την επιλογή.

Αυτό με απλά λόγια σημαίνει ότι η τελική ευθύνη και έγκριση θα πρέπει να ανήκει στον ίδιο τον τόπο που θα κληθεί αργότερα να υιοθετήσει - εφαρμόσει το πρόγραμμα. Μέσα από μια τέτοια λειτουργία οριοθετείται η σχέση κέντρου - περιφέρειας, ως προς τον σχεδιασμό - εφαρμογή αγροτουριστικού προγράμματος.

Η οριοθέτηση αυτής της σχέσης προκαθορίζει και τους φορείς της αγροτουριστικής ανάπτυξης.

Εξ αντικειμένου, σε ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού ενδέχεται να συμβάλουν κατά οποιονδήποτε τρόπο, από πλευράς κεντρικού σχεδιασμού και παρακολούθησης, το Υπουργείο Γεωργίας, η Αγροτική Τράπεζα, ο Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού, το Υφυπουργείο Ν.Γενιάς, η ΠΑΣΕΓΕΣ, ΤΟ Υπουργείο Χωροταξίας κ.λ.π, ενώ σε περιφερειακό - τοπικό επίπεδο, ενεργοποιούνται η Νομαρχία, Δημοτικές και Κοινοτικές Αρχές, συνεταιρισμοί, τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι, κ. α κυρίως ως προς την φάση της υλοποίησης. Κοινό σημείο αυτών των φορέων είναι η αναπτυξιακή τους αποστολή στα πλαίσια της οποίας εξετάζεται και η δυνατότητα αγροτουριστικής ανάπτυξης. Ωστόσο θα πρέπει να ερευνηθεί αν και κατά πόσο καθένας από τους φορείς αυτούς εμφανίζει ή όχι δυνατότητες μιας μεγάλης προσέγγισης στο όλο θέμα. Για παράδειγμα, μπορεί να υποστηριχτεί ότι η Αγροτική Τράπεζα, όντας εν πολλοίς ένας αυτόνομος

Οργανισμός παρουσιάζει μεγαλύτερη ευελιξία και αποτελεσματικότητα έναντι άλλων και ιδιαίτερα έναντι των Κρατικών Υπηρεσιών στην αντιμετώπιση ενός αγροτουριστικού προγράμματος, τόσο στη φάση του σχεδιασμού, όσο και στη φάση εφαρμογής αυτού. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι μόνο ένα συγκεκριμένο αναπτυξιακό Ίδρυμα δεν αρκεί για να φέρει σε πέρας το πρόγραμμα αυτό αλλά ότι απαιτείται η αρμονική συνεργασία πολλών και προς διαφορετικές κατευθύνσεις ενεργούντων φορέων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο αγροτουρισμός αποβλέπει μια ισόρροπη σύνδεση της τουριστικής προσφοράς μιας χώρας με την πραγματική και συνεχώς διαφοροποιούμενη τουριστική ζήτηση. Προβλέπει στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας (τουρισμός μικρής κλίμακας) και στη προστασία των σπάνιων φυσικών σχηματισμών. Κάθε τουριστική ανάπτυξη πρέπει να επιτυγχάνει το σημείο ισορροπίας ανάμεσα στις ανάγκες και τις παροχές των επισκεπτών και να γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας.

Όλο και περισσότερο κατακτούν έδαφος στον τομέα του τουρισμού οι εναλλακτικές προτάσεις τουρισμού που έχει να προσφέρει κάθε χώρα στους επισκέπτες της. Εξάλλου, περισσότερο από άλλες οικονομικές δραστηριότητες ο τουρισμός συνδέεται άμεσα με το περιβάλλον, το οποίο επηρεάζει ευθέως όπως και επηρεάζεται αυτό. Πρόκειται για μια αμφίδρομη σχέση, ορατή με άμεσες και μακροχρόνιες επιπτώσεις. Κάθε επιστροφή λοιπόν στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, έχει θετικό αντίκτυπο στο περιβάλλον της χώρας και στη διατήρηση του φυσικού της πλούτου. Παράλληλα ο εναλλακτικός τουρισμός, συμβάλει με διάφορους τρόπους στην τοπική ανάπτυξη, όχι μόνο με την ενεργοποίηση του δυναμικού κάθε περιοχής αλλά και με την ενίσχυση των τοπικών επιχειρηματιών πρωτοβουλιών.

Η συμμετοχή σε εναλλακτικές δραστηριότητες προσφέρεται, για να γνωρίσει κανείς τα βουνά, τις κοιλάδες, τα απότομα φαράγγια, τα ποτάμια, τις λίμνες, τα διεθνή ορειβατικά μονοπάτια και συγχρόνως, τα ιστορικά μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους των διάφορων περιοχών. Όλες οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι λίγο πολύ φιλικές προς το περιβάλλον. Ένα ακόμα όφελος είναι σχεδόν όλοι οι φυσικοί χώροι όπου πραγματοποιούνται οι δραστηριότητες αυτές προστατεύονται διακριτικά με την ανάδειξη του φυσικού τοπίου, των παραδοσιακών οικισμών, την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας της περιοχής, συμβάλλοντας στο να διατηρούνται οι περιβαλλοντικές ισορροπίες. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ποικιλία που προσαρμόζεται στις προτιμήσεις και την οικονομική δυνατότητα κάθε επισκέπτη.

Όλοι πρέπει να κατανοήσουν μια για πάντα, ότι το τουριστικό μοντέλο που εφαρμόστηκε στο παρελθόν, το μοντέλο του μαζικού τουρισμού και της

άναρχης τουριστικής δόμησης και ανάπτυξης , έχει τελειώσει οριστικά. Υποκαθίσταται δυναμικά σε ετήσια βάση από την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης.

Ο τουρισμός σε πολλές περιοχές, είναι η κύρια αν όχι η μοναδική οικονομική δύναμη και το βασικό εργαλείο προώθησης της περιφερειακής ανάπτυξης. Το εργαλείο αυτό χωρίς την κατάλληλη καθοδήγηση, ορισμένες φορές οδηγεί σε υπερεκμετάλλευση των πόρων, με μακροχρόνιες επιπτώσεις στις περιοχές αλλά και στον ίδιο τουρισμό. Επιβάλλεται έτσι μια σαφήνεια στους αναπτυξιακούς στόχους αλλά και μια στρατηγική βασισμένη στα πραγματικά προβλήματα και δυνατότητες της κάθε περιοχής για να επιτευχθεί η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού που θα έχει μακροχρόνιες προοπτικές. Αν γίνουν βιαστικές ενέργειες χωρίς προγραμματισμό, με εγκαταστάσεις και υπηρεσίες χαμηλού κόστους, υπάρχει κίνδυνος υποβάθμισης και καταστροφής των πόρων.

Η αντιμετώπιση κάθε προβλήματος στον ιδιαίτερα οικολογικό χώρο, δεν πρέπει να ξεκινά από τα συμπτώματα, αλλά από τους βασικούς αιτιώδεις παράγοντες που το δημιουργούν. Απαιτούνται γι' αυτό ολοκληρωμένες μελέτες στρατηγικού σχεδιασμού, με βασικά στοιχεία, το περιβάλλον, τον πολιτισμό και την παράδοση. Ειδικότερα οι μελέτες αυτές θα τεκμηριώνουν τις αλληλεπιδράσεις οικονομίας και περιβάλλοντος, την εκτίμηση των πληθυσμιακών μεγεθών (σχέσεις τουρισμού προς μόνιμους κάτοικους) σε συνάρτηση με το φυσικό περιβάλλον και την υπάρχουσα τεχνική υποδομή καθώς και τις προτεινόμενες δράσεις. Αυτό απαιτείται τόσο για την πρόληψη των επιπτώσεων διάφορων δραστηριοτήτων του ανθρώπου στο περιβάλλον όσο και για αποκατάσταση υπαρχουσών βλαβών στο γενικότερο πλαίσιο ανάπτυξης των ιδιαίτερα ευαίσθητων περιοχών. Λόγω της πολυπλοκότητας του θέματος που αφορά τη δυσκολία συντονισμού των φορέων που παρεμβαίνουν και αναλαμβάνουν τη θέσπιση και τον έλεγχο των προϋποθέσεων και προδιαγραφών για την τουριστική ανάπτυξη, επισημάνθηκε η απαίτηση για κατάλληλη διοικητική και συντονιστική υποδομή.

Πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην ανάπτυξη τουριστικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων ικανών να προσελκύσουν τουριστική κίνηση υψηλού επιπέδου, μέσω της ανάπτυξης τουριστικών υποδομών ολοκληρωμένου χαρακτήρα, την αξιοποίηση των φυσικών τουριστικών πόρων, την ανάδειξη της

ιστορικής φυσιογνωμίας της περιοχής και της δημιουργίας μονάδων υψηλών απαιτήσεων και προδιαγραφών. Επίσης η προσπάθεια όλων των φορέων του τουρισμού, θα πρέπει να στοχεύει στη συνένωση και συμφιλίωση των λαών μέσα από την καλύτερη γνωριμία ατόμων και πολιτισμών. Ακόμα μεγάλη βαρύτητα πρέπει να δοθεί σε θέματα περιβαλλοντικής παιδείας και στην ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης των πολιτών, ώστε να μπορέσουν να επηρεάσουν και την συμπεριφορά των τουριστών προς όφελος του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της πολιτιστικής μας ταυτότητας.

Τέλος πρέπει να προταθεί η λεπτομερής επεξεργασία και κωδικοποίηση στοιχείων διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών και οργάνων και η εξειδίκευση τους, για την καλύτερη αξιοποίηση της επιστημονικής ερευνάς και της διεθνούς εμπειρίας και πρακτικής στα θέματα τουρισμού και περιβάλλοντος.

Ανάλογα με τους ακριβείς ορισμούς που χρησιμοποιούνται στην έρευνα, ο οικοτουρισμός μπορεί να αποτελέσει 4-7% των παραλαβών παγκόσμιου συνολικών διεθνών τουρισμού \$464 δισεκατομμυρίων (2001 στατιστικές του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού). Η πολιτική, ο καιρός, οι δημοφιλείς τάσεις, και άλλοι παράγοντες προσκρούουν στον τουρισμό και κατά συνέπεια τα εθνικά εισοδήματα από τον τουρισμό μπορούν να είναι απρόβλεπτα. Εντούτοις, ο τουρισμός μπορεί να παίξει έναν σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής, ειδικά εκείνοι με τις φυσικές και πολιτιστικές προστατευόμενες ζώνες.

Το πλαίσιο ενδυνάμωσης, που σχεδιάζεται για την ανάλυση των επιδράσεων των επιχειρήσεων οικοτουρισμού στις τοπικές κοινότητες, προσπαθεί να υπογραμμίσει, τη σημασία των τοπικών κοινοτήτων που έχουν κάποιο έλεγχο και που μοιράζονται στα οφέλη, και των πρωτοβουλιών οικοτουρισμού στην περιοχή τους. Η λογική πίσω από το πλαίσιο είναι ότι ο οικοτουρισμός πρέπει να προωθήσει και τη συντήρηση και την ανάπτυξη στο τοπικό επίπεδο. Το πλαίσιο θα μπορούσε να εφαρμοστεί και στα πλαίσια δυτικών και αναπτυσσόμενων χωρών αλλά, επειδή παίρνει ως κεντρική ανησυχία του, την έννοια της ενδυνάμωσης, είναι ίσως ιδιαίτερα πρόπον, να εξετάζεται μέχρι ποιο βαθμό, μπορούν κυρίως να επωφεληθούν περισσότερο από τον οικοτουρισμό, οι ντόπιοι άνθρωποι, ή άλλες μειονεκτούσες ομάδες, που έχουν περισσότερο ανάγκη.

Είναι χρήσιμο να τονιστεί ότι η τουριστική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να βρίσκονται σε σχέση ισορροπίας, γιατί όπως διακήρυξε και ο ΟΗΕ, "η οικονομία, στην οποία ανήκει και ο τουρισμός, δεν πρέπει να στοχεύει μόνο στην παραγωγή ευημερίας και η οικολογία μόνο στην προστασία της φύσης, αλλά και οι δύο μαζί πρέπει να στοχεύουν στη βελτίωση της μοίρας της ανθρωπότητας και να βρίσκονται σε απόλυτη αρμονία στις διαδικασίες νομοθέτησης και λήψης αποφάσεων". Πρόκειται για επιβεβαίωση της θεωρίας του μέτρου, που 2500 χρόνια πριν διατύπωσε ο σοφός Κλεόβουλος ο Ρόδιος με το "μέτρον άριστον". Για να διατηρηθούν οι ισορροπίες ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον δεν αρκούν οι διακηρύξεις, οι θεωρητικές αναλύσεις και οι διαμαρτυρίες των οικολογικών οργανώσεων, χρειάζεται κάτι πιο ουσιαστικό: Να συνειδητοποιήσει ο πολίτης που ζει και δραστηριοποιείται σε μία τουριστική περιοχή, ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί βασική προϋπόθεση όχι μόνο για να καλυτερεύσει την ποιότητα της ζωή του, αλλά κυρίως για να λύσει το πρόβλημα της οικονομικής του επιβίωσης.

Ο τουρισμός όπως τον γνώρισαν οι γονείς μας έχει τελειώσει. Τα νέα μοντέλα και οι νέες τάσεις απέναντι σε αυτό το τόσο ευπαθές προϊόν, χρειάζονται ριζοσπαστικές λύσεις που αφενός θα δίνουν τη δυνατότητα για την εφαρμογή ευέλικτων στρατηγικών ανάλογα με τα προβλήματα που παρουσιάζονται και από την άλλη θα προστατεύουν αυτό που έγινε μια παγκόσμιο αντικείμενο φροντίδας και προσοχής. Το περιβάλλον. Τελικός στόχος όλων των ενεργειών είναι η διασφάλιση του περιβάλλοντος παρέχοντας παράλληλα τις εγγυήσεις για τη διατήρηση και περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού με ταυτόχρονη αλλαγή του προσανατολισμού του μακροπρόθεσμα, ώστε να αποκτήσει μια νέα ταυτότητα με σεβασμό στο περιβάλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ,Γ.-ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ,ΧΡ.,-ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ,Λ. (1992), ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ) ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
- 2 ΚΟΚΚΩΣΗΣ,Χ.-ΤΣΑΡΤΑΣ,Π.(2001), ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ
3. ΛΟΓΟΘΕΤΙΔΗ ΣΜ.(1998,)ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΛΥΣΗ, ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ, ΑΘΗΝΑ.
4. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Λ. (1993),ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΩΡΙΚΟΣ ΑΘΗΝΑ.
5. ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ. (1996), ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ. ΕΚΔΟΣΕΙΣ ANUBIS, ΑΘΗΝΑ.
6. FENNELL, D. (1991), ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝ, ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

1. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ,Μ.(ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ2000), ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝ
2. ΣΧΙΖΑΣ, Γ, (ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1998), Ο ΑΛΛΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ « Η ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΞΟΔΟΣ ΣΤΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ / ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ .
3. ΚΟΜΙΛΗΣ, Π. – ΒΑΓΙΟΝΗΣ, Ν.(ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1999),ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ. ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ.
4. ΣΒΟΡΩΝΟΥ, Ε. (ΑΘΗΝΑ 2003),ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ WWF ΕΛΛΑΣ - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ.
5. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΙΣ ΝΗΣΙΩΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ (ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ) ΤΕΕ ΑΝ.ΚΡΗΤΗΣ, ΚΥΠΡΟΥ, ΔΥΤ.ΚΡΗΤΗΣ, ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ. ΤΥΠΟΚΡΕΤΑ ΑΒΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟ 17/18/19 ΜΑΡΤΙΟΥ 1995.
- 6.TOURISM MANAGEMENT " ECOTOURISM AND THE EMPOWERMENT OF LOCAL COMMUNITIES " REGINA SCHEUVENS.

7." ΦΑΚΕΛΟΣ" ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1994)

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. <http://www.agrotourism.gr/>
2. <http://www.nah.gr/>
3. <http://www.ecocrete.gr/>
4. <http://www.minenv.gr/>
5. <http://www.visitgreece.gr/portal/site/eot>
6. <http://www.ecotour.gr/>
7. <http://www.minagric.gr/>
8. <http://edu.gnto.gr/education/>
9. <http://www.agro-tour.gr/>
10. <http://www.ee.teihal.gr/>